

รายงานการวิจัย
เรื่อง
การวิเคราะห์ที่มาจากคำร้องเพลงไทย

สอน โรจนตระกูล

2547

งานวิจัยนี้ได้รับทุนจากสถาบันราชภัฏพิบูลสงคราม
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
สถาบันราชภัฏพิบูลสงคราม

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่องการวิเคราะห์ที่มาของคำร้องเพลงไทย มีความมุ่งหมายที่จะวิเคราะห์เพลงไทยในด้านที่มา โดยศึกษาจากหนังสือประวัติและบทขับร้องเพลงไทยบางบท เล่ม 1 ของกรมศิลปากร จำนวน 115 เพลง ผลวิเคราะห์สรุปที่มา พบว่า คำร้องของเพลงไทยมีที่มาจากวรรณคดีไทย 18 เรื่อง รวม 84 เพลง มาจากจินตนาการของกวี 15 ท่าน รวม 21 เพลง และไม่ปรากฏนามผู้ประพันธ์ 10 เพลง

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
Pibulsongkram Rajabhat University

ABSTRACT

The purpose of this research was to analyze the origin of Thai classical songs. The researcher searched Thai Classical Songs from 115 Thai songs in the book published by the Department of Fine Arts. The result of the analysis was as follows : Regarding the origin of Thai Classical Songs, it was found that a total of eighty-four songs were from eighteen stories in Thai Literature. Twenty-one Thai Songs came from the imagination of fifteen known composers and ten Thai Songs were from unknown composers.

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
Pibulsongkram Rajabhat University

คำนำ

ในการวิจัย เรื่อง “การวิเคราะห์ที่มาของคำร้องเพลงไทย” นี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการมาจนจบสิ้นแล้ว ทั้งนี้ต้องขอขอบคุณสถาบันราชภัฏพิบูลสงคราม จังหวัดพิษณุโลก ที่ได้ให้เงินทุนอุดหนุนการทำวิจัยในครั้งนี้ ขอขอบคุณหอสมุดแห่งชาติที่เอื้อเอื้อในการค้นคว้าเอกสารประกอบการทำวิจัย

หวังเป็นอย่างยิ่งว่างานวิจัยเล่มนี้จะมีประโยชน์อย่างมาก จากผลที่ได้จากการวิเคราะห์ ซึ่งเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการเรียนการสอนวิชาทางด้านดนตรีไทยต่อไป

สรน โรจนตระกูล

มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
Pibulsongkram Rajabhat University

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ข
คำนำ	ค
สารบัญ	ง
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	2
ขอบเขตของการวิจัย	2
ข้อตกลงเบื้องต้น	2
นิยามศัพท์เฉพาะ	3
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	3
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	4
เอกสารเกี่ยวกับวรรณกรรมเพลงไทย	4
เอกสารเกี่ยวกับที่มาของคำร้องเพลงไทยเฉพาะเพลงเถา	10
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	12
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	15
บทที่ 4 ผลการวิจัย	17
ด้านที่มา	17
จากวรรณคดีไทย	17
จากจินตนาการของกวี	31
ไม่ปรากฏที่มา	37
บทที่ 5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	40
สรุปผล	41
อภิปรายผล	44
ข้อเสนอแนะ	44
บรรณานุกรม	45
ภาคผนวก	49

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมา

วรรณกรรมเพลงเป็นบันเทิงคดีที่มีสาระประเภทหนึ่งในวงวรรณกรรมไทย เพราะเพลงจะเข้าถึงประชาชนได้ดีกว่าวรรณกรรมประเภทอื่นโดยมิต้องไปพะวงอ่าน เพียงผ่านโสตประสาทก็เกิดสุนทรียะ มีรสชาติและเกิดความสะเทือนอารมณ์ได้

บทเพลงมีบทบาทมากขึ้นในสังคมปัจจุบันเนื่องจากผู้แต่งเพลงได้พยายามหยิบยกปัญหาชีวิตความเป็นอยู่ของคนในทุกระดับสังคม สะท้อนสภาพทางเศรษฐกิจ การเมือง การประกอบอาชีพ ตลอดจนในวงการธุรกิจต่าง ๆ ออกมาตีแผ่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้ฟังมักจดจำ

■ อาจเป็นเพราะเสียงดนตรีทำให้เกิดความสนุกสนาน ไม่เคร่งเครียดเหมือนความเป็นอยู่จริง ๆ ที่ประสบในชีวิตประจำวัน ผู้เขียนนิยมใช้ภาษาง่าย กระชับและมักเป็นรูปธรรม กล่าวได้ว่าวรรณกรรมเพลงทั้งลูกทุ่ง ไทยสากล ไทยเคิม ไทยพื้นเมืองต่าง ๆ กำลังได้รับความนิยมและควมมีบทบาทมากขึ้นเป็นลำดับ (บุญยงค์ เกศเทศ. 2536 : 116 - 117)

เพลงไทยแสดงถึงความงดงามของเสียงซึ่งร้อยกรองไว้อย่างมีระเบียบแบบแผน “วรรณคดีเป็นศิลปะของการเรียบเรียงถ้อยคำ คนตรีเป็นศิลปะของการเรียบเรียงเสียงวรรณคดี ร้อยกรองมีฉันทลักษณ์เป็นเกณฑ์ คนตรีไทยก็มีหลักของคีตฉันทลักษณ์เป็นแบบแผนเช่นเดียวกัน” (จีน ศิลปบรรเลง. 2521 : 20) และ “เพลงไทยทุกเพลงเรียกว่าเพลงไทยไม่ใช่เพลงไทยเคิม เพราะเพลงไทยไม่มีวันล้ำสมัย บรรเลงเมื่อใดก็ได้ไม่รู้สึกเบื่อ เว้นไว้แต่ผู้ฟังจะเข้าไม่ถึงเท่านั้น” (จีน ศิลปบรรเลง. 2521 : 26) ดังนั้นเราจึงต้องเรียกว่าเพลงไทยไม่ใช่เพลงไทยเคิม “เพราะเพลงไทยเป็นของคนไทย เกิดขึ้นจากฝีมือและมันสมองของคนไทยเพลงไทยมีมานานและเจริญรุ่งเรืองมาไม่ต่ำกว่า 4,000 ปีก่อนหน้านี้” (จีน ศิลปบรรเลง. 2521 : 42)

การเกิดของเพลงไทยประเภทต่าง ๆ นั้น อาจแบ่งออกได้ง่าย ๆ เป็นสองทาง คือ เพลงร้องทางหนึ่งกับเพลงบรรเลงอีกทางหนึ่ง ซึ่งทั้งสองทางนี้จำเป็นต้องเกี่ยวข้องกันอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เพราะต้องรับใช้สังคมร่วมกัน เสียงเพลงไม่ว่าจะเป็นเพลงบรรเลงหรือเพลงที่มีเนื้อร้องอยู่ด้วยก็ตามสามารถให้ความสุขแก่นมนุษย์ได้อย่างดี แต่เพลงที่มีเนื้อร้องประกอบด้วยจะยิ่งสื่อความหมายออกมาได้มากกว่าเพลงที่มีแต่ทำนองอย่างเดียว เพราะทำให้ผู้ฟังเกิดอารมณ์ร่วมได้ยิ่งขึ้น เนื้อเพลงของไทยกับเนื้อเพลงของต่างชาติมีข้อแตกต่างกันอยู่อย่างหนึ่ง นั่นคือ “ผู้แต่งร้อยกรองจะต้องนำความรู้ ความคิด หรือจินตนาการของตนออกมาแสดงให้คงงาม” (สิทธา พิณีจิวคต. 2518 : 22)

การแบ่งประเภทของเพลงไทยนั้น อุทิศ นาคสวัสดิ์ (2522 : 100 - 138) ได้แบ่งไว้ดังนี้

1. เพลงประเภทที่ใช้ดนตรีล้วน ๆ ได้แก่ เพลงโหมโรง เพลงหน้าพาทย์ เพลงเรื่อง เพลงหางเครื่องหรือเพลงลูกบท และเพลงออกภาษา

2. เพลงประเภทขับร้อง ได้แก่ เพลงที่มีเนื้อร้องเป็นภาษาไทย คือ มีการขับร้องและบรรเลงดนตรีประกอบกันไป ได้แก่ เพลงเถา เพลงตับ และเพลงเกร็ด

เพลงเถา หมายถึง เพลงที่บรรเลงติดต่อกันหรือร้องติดต่อกันรวดเดียวตั้งแต่อัตราจังหวะ 3 ชั้น จนถึงชั้นเดียว เพลงเถานี้อาจจะแยกออกมาร้องแยกวงแต่เพียงอัตราเดียว 3 ชั้น หรือ 2 ชั้น หรือชั้นเดียวก็ได้ แต่ส่วนใหญ่จะบรรเลงเป็นเถา ทำให้นักดนตรีหรือผู้ฟังไม่รู้สึกเบื่อหน่ายเลยเพราะได้ฟังทั้งการขับร้องและบรรเลงในอัตราลดหลั่นกันมาเป็นลำดับ นอกจากนี้จะฟังกลเม็ดเคล็ดพรายในการขับร้องแล้ว ยังฟังเนื้อร้องที่เหมาะสมและเข้ากับอารมณ์เพลงได้ดีอีกด้วย

สำหรับเพลงไทยประเภทที่เป็นเพลงขับร้องไม่ว่าจะเป็นเพลงเถา เพลงตับ และเพลงเกร็ดนั้น ผู้ฟังมักจะนิยมฟังเพลงเถากันเป็นส่วนมากเพราะให้อรรถรสทางดนตรีสูง มีความไพเราะทั้งในการขับร้องและบรรเลง ง่ายต่อการจดจำเนื้อเพลง จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจใคร่จะค้นคว้าที่มาของคำร้องของเพลงเถา เพื่อเป็นประโยชน์ในการศึกษารายวิชาทางด้านทฤษฎีดนตรีไทยต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

วิเคราะห์ที่มาของคำร้องเพลงไทย

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจะวิเคราะห์วรรณกรรมเพลงไทยเฉพาะเพลงเถาของกรมศิลปากร รวมทั้งหมด 115 เพลงเท่านั้น โดยศึกษาเกี่ยวกับ

ที่มาของคำร้องเพลงไทยเฉพาะเพลงเถาที่มาจาก

1. วรรณคดีไทย
2. จินตนาการของคีตกวี
3. ไม่ปรากฏที่มา

1.4 ขอบคดงเบืองตัน

ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิเคราะห์ที่มาของคำร้องเพลงไทยเฉพาะเพลงเถาเท่านั้น ไม่รวมถึงทำนองของเพลง

1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ

1. วิเคราะห์ หมายถึง การใช้หลักเกณฑ์แยกแยะส่วนประกอบต่าง ๆ ของบทเพลงไทย เฉพาะเพลงเถาทุกเพลง ในด้านแหล่งที่มา
2. คำร้องเพลงไทย หมายถึง บทเพลงที่มีเนื้อหาสะท้อนสภาพชีวิต สังคม อุดมคติและวัฒนธรรมประเพณี โดยมีท่วงทำนอง คำร้อง น้ำเสียง และลีลาการขับร้องที่เป็นแบบแผน มีลักษณะเฉพาะซึ่งให้บรรยากาศของความเป็นไทยแท้
3. เพลงเถา หมายถึง เพลงที่บรรเลงติดต่อกันหรือร้องติดต่อกันรวดเดียวตั้งแต่อัตราจังหวะ 3 ชั้น 2 ชั้น จนถึงชั้นเดียว
4. ที่มา หมายถึง แหล่งกำเนิดคำร้องของเพลงไทยเฉพาะเพลงเถา อันได้แก่กำเนิดจากวรรณคดีไทยและกำเนิดจากจินตนาการของคีตกวี

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงที่มาของคำร้องเพลงไทยเฉพาะเพลงเถา
2. เป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอนวิชาทฤษฎีดนตรีไทยในระดับปริญญาตรี
3. นำความรู้ที่ได้ไปใช้ในการเรียนการสอนในโปรแกรมวิชาดนตรีต่อไป

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
Pibulsongkram Rajabhat University

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยครั้งนี้ แบ่งเป็น 3 ประเภท คือ

1. เอกสารเกี่ยวกับวรรณกรรมเพลงไทย
2. ประวัติและความเป็นมาของเพลงเถา
3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 เอกสารเกี่ยวกับวรรณกรรมเพลงไทย

ประวัติความเป็นมาของวงการเพลงไทยเรานั้น เดิมที่ไม่มีหลักฐานระบุไว้แน่ชัด คือ “... ไม่มีใครตัดสินใจได้แน่นอนว่าเพลงขับร้องกับเพลงจากเครื่องดนตรีอย่างไหนจะเกิดก่อนกัน เรารู้แต่ว่าคนศรีมีมหาอำนาจอันพิเศษ” (ม.ล.ศุภ ชุมสาย, 2516 : 6) เป็นที่ยอมรับเชื่อถือกันว่าคนศรีนั้นเป็นภาษาชนิดหนึ่งของมนุษย์ ไม่ว่าชาติใดก็ตามที่มีภาษาพูด ภาษาเขียนเป็นของตนเองก็มักจะต้องมีดนตรีเป็นของตนเองด้วย เพราะดนตรีและเพลงร้องนั้นเป็นส่วนหนึ่งที่พัฒนามาพร้อม ๆ กับภาษาพูด “ชาติไทยนั้นกล่าวกันว่าเป็นชาติเก่าแก่ที่มีอายุกว่า 4,000 ปี ดังนั้นจึงไม่เป็นที่น่าแปลกใจว่าเพลงไทยของเราหรือดนตรีไทยของเราจะต้องมีความเก่าแก่ย้อนหลังไปไกลถึง 4,000 ปีด้วย” (พูนพิศ อนาคตกุล, 2529 ช : 1)

การเกิดของเพลงไทยประเภทต่าง ๆ นั้น อาจจะแบ่งออกได้ง่าย ๆ เป็นสองทาง คือ เพลงร้องทางหนึ่งกับเพลงบรรเลงอีกทางหนึ่ง ซึ่งในที่สุดเพลงทั้งสองนี้ก็จำเป็นต้องเกี่ยวข้องกัน อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เพราะต้องรับใช้สังคมร่วมกัน พูนพิศ อนาคตกุล (2529 ก : 7) กล่าวถึง เพลงร้องและเพลงบรรเลงไว้ ดังนี้

เชื่อกันว่าเพลงร้องเกิดมาก่อนเพลงบรรเลง เพราะว่าคนร้อง พัฒนาการร้องได้สะดวกด้วยคิดเอง ทำเอง ผึกเองได้ ไม่ต้องมีเครื่องไม้เครื่องมือ หรือมีคนช่วย ผู้คิดแต่งเพลงร้องลำพังคนเดียวก็อาจจะแต่งได้อย่างสบาย เรื่องนี้เป็นความจริง เพราะทางบรรเลงเพลงไทยบางเพลงที่เรา รู้จักดีทุกวันนี้ เริ่มจากทางขับร้องมาก่อน เช่น เพลงประเภทสัทวาทของจำเริญผดของยี่ (หรือจำเริญ สมัยรัชกาลที่ 4 ต่อรัชกาลที่ 5) ซึ่งทำนคิดทางขับร้องมาก่อน มีเพลงลาวคำหอม ลาวคำเนินทราย และแขกสาหร่าย ต่อมาพยายามประสานดุริยศัพท์ (แปลก ประสานศัพท์) จึงได้แต่งทำนองบรรเลงรับในสมัยรัชกาลที่ 5 ด้วยเหตุนี้เอง เพลงไทยจึงมีแนวดำเนินทางร้องไปแนวหนึ่ง ในขณะที่แนวบรรเลงตาม จะไปอีกแนวหนึ่ง แต่มีลูกซึ้งได้เสียงลงจังหวะตรงกันทั้งสองทางพอดี ซึ่งเป็นคุณลักษณะอันเป็นเอกลักษณ์ของไทยเราโดยแท้ที่ไม่มีใครเหมือน และเกิดขึ้นได้ แต่เฉพาะชาติที่มีการดนตรีพัฒนาถึงระดับที่สูงส่งแล้วเท่านั้น

เสียงเพลงไม่ว่าจะเป็นเพลงบรรเลงหรือเพลงที่มีเนื้อร้องอยู่ด้วยก็ตาม สามารถให้ความสุขแก่นมนุษย์ได้เป็นอย่างดี แต่เพลงที่มีเนื้อร้องประกอบด้วย จะสามารถสื่อความหมายออกมาได้มากกว่าเพลงที่มีแต่ทำนองเพียงอย่างเดียว เพราะทำให้ผู้ฟังเกิดอารมณ์ร่วมได้ยิ่งขึ้น เนื้อเพลงของไทยกับเนื้อเพลงของต่างชาติ มีข้อแตกต่างกันอยู่อย่างหนึ่ง นั่นคือเนื้อเพลงของไทยจะมีลักษณะเป็นรูปแบบร้อยกรองแต่ของต่างชาติไม่มีลักษณะร้อยกรองอยู่

ลักษณะของเพลงไทย

ลักษณะต่าง ๆ ของเพลงไทยมีดังต่อไปนี้

1. ลักษณะการดำเนินจังหวะของเพลงไทย จีน ศิลปบรรเลง (2521 : 32 – 33) กล่าวว่าโดยทั่วไปแล้วเพลงไทยมีอัตราจังหวะอยู่เพียง 3 แบบ คือ

1.1 จังหวะช้า เรียกว่า เพลงอัตรา 3 ชั้น หรือเพลงสามชั้น

1.2 จังหวะปานกลาง เรียกว่า เพลงอัตรา 2 ชั้น หรือเพลงสองชั้น

1.3 จังหวะเร็ว เรียกว่า เพลงอัตราชั้นเดียว หรือเพลงชั้นเดียว

เพลงซึ่งบรรเลงด้วยจังหวะอันช้าที่สุดหรืออัตรา 3 ชั้น เป็นจำนวนจังหวะทั้งสิ้น 8 จังหวะ ใช้เวลาบรรเลง 12 นาทีก็จบ หากนำเพลงนี้มาบรรเลงในจังหวะปานกลาง เพลงจะต้องมี 8 จังหวะเท่าเดิม แต่ใช้เวลาบรรเลงสั้นลงไปอีกครั้งหนึ่ง คือใช้เวลาเพียง 6 นาทีจบ เพลงประเภทนี้ถูกลดรูปลงมาครั้งหนึ่ง เรียกว่า อัตรา 2 ชั้น หรือเพลงสองชั้น หากนำเพลงในอัตราปานกลางนี้มาบรรเลงด้วยจังหวะเร็ว เพลงจะคงมี 8 จังหวะเท่าเดิม แต่เวลาการบรรเลงจะลดลงจากอัตรา 2 ชั้น (ซึ่งเคยบรรเลง 6 นาที) ลงมาเหลือ 3 นาที จบเพลง และเรียกว่า เพลงชั้นเดียว

เพลง 3 ชั้นใช้เวลาในการร้องและบรรเลงนานมาก ลีลาของการเอื้อนเสียงจะไปอย่างเชื่องช้า แต่มีความวิจิตรพิสดารมาก คนตรีก็รับยาวมากอีกด้วย ระยะเวลาที่ถึงดี ผิง – ทับ นั้นช้ามาก ร้องและบรรเลงยาก ฟังยาก แต่เป็นระดับสุดยอดของเพลงไทย ซึ่งผู้ร้องหรือบรรเลงจะต้องฝึกฝนเป็นเวลานาน

เพลงจังหวะปานกลางในอัตรา 2 ชั้น เป็นเพลงที่ฟังง่ายไม่ยืดเยื้อยาวนานเบื่อ ขับร้องได้ง่ายกว่าเพลง 3 ชั้น และมีความกระฉับกระเฉงมากกว่า ส่วนมากใช้เป็นเพลงขับร้องสำหรับการแสดงนาฏศิลป์ เช่น ละคร และ โขน เป็นต้น

เพลงจังหวะเร็วหรือในอัตราชั้นเดียวนั้น มีท่วงทำนองและลีลาเร็วก็กึกกักมาก มีอารมณ์ครึกครื้น เร่งเร้า สนุกสนานมาก หากความสง่า อาจจะใช้เพลงบรรเลงเพื่อแสดงอารมณ์ที่ต้องการความรวดเร็ว เช่น ความโกรธ-ความรีบร้อน เป็นต้น

2. ลักษณะการแบ่งประเภทของเพลงไทย ผู้รู้ที่กล่าวถึงประเภทของเพลงไทย ได้แก่ จีน ศิลปบรรเลง (2521) พูนพิศ อมาตยกุล (2531) เรณู โกสินานนท์ (2521) อุทิศ นาคสวัสดิ์ (2522) สรณ โรจนตระกูล (2530) สัจจ ภูเขาทอง (2532) และมานิต หล่อพินิจ (ม.ป.ป.) ได้แบ่งเพลงไทยออกเป็นสองกลุ่มใหญ่คือ เพลงบรรเลงส่วนอย่างหนึ่งและเพลงขับร้องประกอบดนตรีอีกอย่างหนึ่ง แต่ละกลุ่มยังแยกประเภทออกไปอีก ดังนี้

2.1 เพลงบรรเลงล้วน ได้แก่

2.1.1 เพลงโหมโรง

2.1.2 เพลงหน้าพาทย์

2.1.3 เพลงเรื่อง

2.1.4 เพลงทำยเครื่อง (หรือเพลงหางเครื่อง)

2.2 เพลงขับร้องประกอบดนตรี ได้แก่

2.2.1 เพลงขับ

2.2.2 เพลงเกร็ด

2.2.3 เพลงเถา

2.1 เพลงบรรเลงล้วน

2.1.1 เพลงโหมโรง คือ เพลงที่ใช้เป็นการบรรเลงก่อนที่จะกระทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยอาศัยเสียงดนตรีเป็นเครื่องขับบอกให้รู้ล่วงหน้า จะใช้คำพูดสมัยใหม่ว่าเป็นการอุ่นเครื่องก็คงไม่ผิดนัก

2.1.2 เพลงหน้าพาทย์ เป็นเพลงพิเศษที่โบราณจารย์ท่านแต่งขึ้นและยกย่องไว้เป็นกลุ่มพิเศษสำหรับบรรเลงประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ เช่น พิธีกรรมไหว้ครู การอัญเชิญเทวดา ครูบาอาจารย์ที่ล่วงลับไปแล้วมาชุมนุมในพิธีการ เช่น เพลงตระสันนิบาต นอกจากนี้ยังได้แก่เพลงที่ใช้ในการแสดงโขนละคร ตัวอย่างเช่น เพลงหาว เพลงเสมอ เพลงแสดงกิริยาของการไป เช่น เพลงแผละสำหรับครูบาป็น เพลงบาทสฤณีสำหรับพระลักษมณ์เดินทาง ฯลฯ

2.1.3 เพลงเรื่อง เป็นเพลงที่ท่านครูโบราณท่านประดิษฐ์ขึ้น โดยนำเพลงหลาย ๆ เพลงมาผูกต่อกันไว้เป็นแถวยาวหรือรวมไว้เป็นเรื่อง ๆ แล้วตั้งชื่อกำกับไว้ เช่น เพลงเรื่องถึงพระฉันทน์ เพลงเรื่องจีนแสด เพลงเรื่องเต่ากินผักนึ่ง เพลงเรื่องมอญแปลง แต่ละเรื่องมีจำนวนเพลงมากน้อยไม่เท่ากันยาวสั้นไม่เท่ากัน มีระดับความยากง่ายในเทคนิคการบรรเลงแตกต่างกันด้วย เพลงเรื่องเหล่านี้ใช้บรรเลงเวลาที่กำหนดตายตัวลงไปเลยก็มี เช่น เพลงถึงพระฉันทน์ ก็บรรเลงเวลาพระฉันทน์อาหาร บางทีก็บรรเลงรอเวลาการแสดงหรือรอเวลาเริ่มพิธีการ แล้วแต่กรณีไป

2.1.4 เพลงทำยเครื่องหรือเพลงหางเครื่อง คือ เพลงที่ใช้บรรเลงค้อย่ายการบรรเลงเพลงหนึ่ง เพลงใดที่จบลงไปแต่ยังมีเวลาเหลือพอที่จะเล่นต่อไปอีก เพลงทำยเครื่องส่วนมากจะเป็นเพลง 2 ชั้น หรือชั้นเดียว บางครั้งใช้เป็นการแสดงฝีมือ แสดงทางเพลง อาจจะออกทำยเครื่องเพลงมอญมอญเรือน 2 ชั้น ต่อกันไปก็ได้ เพลงมอญมอญเรือนนี้ก็เรียกว่าเพลงทำยเครื่อง

คำว่า หางเครื่อง เป็นคำพูดที่ไม่นิยมว่าสุภาพ แต่ก็มีผู้ใช้กันอยู่บ้าง ความหมายนั้นเหมือนกับคำว่า ทำยเครื่องนั่นเอง เพลงทำยเครื่องนั้นมักจะเร่งจังหวะสนุกสนานดำเนินทำนองกระชับ รวดเร็ว มีความคึกคักมาก นิยมเล่นกันมากเพราะสนุกทั้งคนฟังและคนเล่น

2.2 เพลงขับร้องประกอบดนตรี

เพลงขับร้องประกอบดนตรีนี้เรียกว่า “ร้องส่งรับ” ซึ่งอาจจะเป็นเพลงในจังหวะ 3 ชั้น 2 ชั้น หรือชั้นเดียวก็ได้ บางครั้งอาจจะบรรเลงไปพร้อมกับการขับร้อง เรียกว่า การบรรเลงและขับร้องอย่าง “ถ่าลอง” เพลงขับร้องนั้นแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภท คือ

2.2.1 เพลงดับ คือเพลงหลาย ๆ เพลงที่มีจังหวะเหมือนกัน (จังหวะ 3 ชั้น ทุกเพลง หรือ 2 ชั้นทุกเพลง) โดยนำเพลงเหล่านี้มาบรรเลงขับร้องต่อกันจนเป็นเรื่องราวขึ้น หรือกลายเป็นเพลงชุดตัวอย่าง เช่น ชุดพระลอลงสวน ก็เรียกว่า ดับพระลอลงสวน ซึ่งเป็นเพลง 2 ชั้นล้วน ๆ เพลงดับในอัตรา 2 ชั้นนี้มีทั้งขนาดสั้นและยาว บางดับใช้เวลาบรรเลงหลายชั่วโมง ก็มี เพลงดับ 2 ชั้นยาว ๆ ได้แก่ ดับพรหมาสตร์ ดับนางลอย ในเรื่องรามเกียรติ์ ดับเรื่องกา ก็เป็นต้น เพลงดับ 2 ชั้นเล็ก ๆ ได้แก่ ดับสมิงทอง ดับวิวาทพระสมุทรซึ่งมีเพลงเป็น 3 เพลงนำมาต่อกัน

ถ้านำเพลงในอัตรา 3 ชั้น หลาย ๆ เพลงมาต่อกันก็เรียกว่า ดับเพลง 3 ชั้น เช่น ดับลมพัดชายเขา 3 ชั้น ดับคืนเพลงถึง 3 ชั้น เป็นต้น ซึ่งไม่ค่อยนิยมบรรเลงเพราะ ยืดเยื้อมาก

~~2.2.2~~ เพลงกรัด คือเพลงในอัตรา ๓ ชั้น คือ 2 ชั้นก็ได้ อันเป็นเพลงที่อยู่ โคลงเดี่ยวไม่รวมกันไว้เป็นดับ โดยนำมาบรรเลงหรือขับร้องเป็นเพลง ๆ ไป โดยไม่เป็นเรื่อง ต่อเนื่องกัน

2.23 เพลงเถา ในความหมายของคำว่า “เถา” (Series) นี้หมายถึงภาษา หรือสิ่งของในจำพวกเดียวกันที่ใหญ่ ~~หรือ~~ และเล็กเรียงไปตามลำดับ ตัวอย่างเช่น หม้อ I เถา ย่อมประกอบด้วย หม้อขนาดใหญ่ ขนาดรอง ขนาดเล็ก ถ้าเอามาตั้งซ้อนกันตามขนาดแล้ว หม้อขนาดใหญ่จะอยู่ถูกดับ หม้อลูกยอดจะมีขนาดเล็กในชุดเดียวกัน อาจจะมีจำนวน 3, 5, 9 ก็แล้วแต่ว่าเถาเล็กหรือเถาใหญ่ ประโยชน์ใช้สอยนั้นต้องเหมือนกันหมด จะนำเอาไปใช้ผิดประเภท ไม่ได้ เช่น หม้อที่ใช้สำหรับต้มจะเอาไปใช้คั่ว ไม่ได้ เป็นต้น ขนาดของหม้อนั้นวัดโดยปริมาตร มีหน่วยเป็นลูกบาศก์ ดังนั้นหม้อลูกดับย่อมมีปริมาตรมากกว่าหม้อลูกกลางและหม้อลูกเล็ก

โดยนัยเดียวกันนี้ ในทางดุริยางค์ดนตรีและศิลปะ เพลงเถาจึงหมายถึง เพลงเดียวกันเท่านั้น จะเอาเพลงหลาย ๆ เพลงมารวมกันเป็นเพลงเถาไม่ได้ ตัวอย่างเช่น เพลงสารถิ เพลงไ้บักตั้ง นำเอามาเป็นเพลงสารถิไ้บักตั้งเถาไม่ได้ ลักษณะของเพลงเถา ก็เช่นเดียวกับภาษาที่เป็นเถา แต่แทนที่จะวัดขนาดที่มีหน่วยเป็นปริมาตรก็วัดเป็นอัตรา มีหน่วยเป็นจังหวะ (ประโยค) เครื่องมือที่ใช้วัดนั้นไม่ใช่ขณะ (กรับ) แต่เป็นระฆัง (เครื่องหนัง) ในแต่ละอัตราจะลดหลั่นกันไปตามลำดับ เรียงจากมากไปหาน้อย เช่น อัตรา 3 ชั้น อัตรา 2 ชั้น แต่แต่ละอัตราจะมากหรือน้อยกว่ากันอยู่ ๒ เท่าของจังหวะ โดยยึดอัตรา ๒ ชั้น เป็นหลัก

ตัวอย่าง อัตรา 3 ชั้น มี $[4] \times 2$ จังหวะ
 $[4]$ จังหวะ
 $[4]/2$ จังหวะ

คิดเทียบเท่าเป็นอัตราส่วนได้ คือ 3 ชั้น : 2 ชั้น : ชั้นเดียว = 8 : 4 : 2 หรือ 4 : 2 : 1

ในการบรรเลงนั้นจะต้องบรรเลงทุกอัตรา จึงจะเรียกว่า เพลงเถา ถ้าบรรเลงเพียงอัตราใดอัตราหนึ่งไม่เรียกว่าเพลงเถา ทั้งนี้เป็นแบบฉบับที่ถือกันมาแต่โบราณแล้ว “เพลงเถา คือ เพลงเดียวกันทำสามชั้น แล้วก็สองชั้น แล้วก็ชั้นเดียว...” (สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์. น.ป.ป. : 206)

2.2 ประวัติและความเป็นมาของเพลงเถา

ประวัติของเพลงเถานี้ สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ (น.ป.ป. : 150 – 151) ได้ทรงพระนิพนธ์ได้ตอบกับสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพในหนังสือ ราชสนธิ์สมเด็จ ว่า

...ทีนี้จะพูดปัญหาที่ 2 เรื่อง ชั้นเดียว สองชั้น และสามชั้น ถ้าจะพูดด้วยจังหวัดหน้า ทับจะเข้าพระทัยง่าย จะพูดด้วยเพลงเร็วก่อน ที่แรกละครรำ ตะโพนตี ณะ ทุบ ฝรั่ง ฝรั่ง นี้เป็นสองชั้น ที่พูดได้นั้น หมายถึง จังหวะกรับ พอละครออกเดิน ตะโพนตีพวกเข้าไปเป็นทุบ ฝรั่ง ฝรั่ง นี้เป็นชั้นเดียว ส่วนเพลงช้าที่ครูละครเขาหัดศิษย์รำเพลงแล้ว ปากเขาก็ร้องไปด้วยว่า จะโจ้งจะทิงโจ้ง นี้เป็นสองชั้น กลองนางหงส์ จะโจ้งโจ้ง จะงะ อาโจ้ง โจ้ง ครึมครึม โจ้ง ครึม ครึม ครึมครึม นี้เป็นสามชั้น มันเป็นเถากันขึ้นไปเพลงเร็วชั้นเดียวตะโพน จังหวะหนึ่งเท่ากับกรับหนึ่งจังหวะ เพลงเร็วสองชั้นตะโพนจังหวะหนึ่งเท่ากับกรับสองจังหวะหนึ่งได้เท่ากับกรับสี่จังหวะ ถ้าสามชั้นก็ขึ้นไปเป็นแปดจังหวะ คือว่าทวีคูณขึ้นไปทุกที เมื่อปีพาทย์ที่ตีนั้นก็ตีสองตีแก้ไข ตามตะโพนลงมา ช้างสั้นเรียกว่าตีต็ด ขึ้นไปข้างยาวเรียกว่า ตียัด จะถวยด้วยอย่างป่าป่า คังว่า เนื้อสองชั้นเป็น หนอย หนอย หนอย หนอย ฉะนั้นแล้วจะยึดเป็นสามชั้น เอาลูกอะไรแทรกเข้าไปได้แปดจังหวะแล้วแต่จะเห็นเพราะ ฉะนั้นจังหวะเดิมต้องคงเสียงเดิมทำนองนี้ (หนอย) หนอย (หนอย) หนอย (หนอย) หนอย (น้อย) หนอย ในวงเล็บเป็นลูกยึดต็ดลงก็อย่างเดียวกัน เอามันออกเสียง จังหวะหนึ่งเอาไว้จังหวะหนึ่ง แต่การตัดยากกว่าการยึด เพราะมันน้อยไปชวนจะไม่มีเป็นเพลง ถ้าข้างยึดขึ้นแล้วง่าย เมื่อไรก็เมื่อนั้นเอาอะไรใส่เข้าไปตามสบายใจ

...แต่เดิมเขายึดกันอยู่สามชั้นคือ เพลงชั้นเดียวยึดขึ้นเป็นเพลงเร็วสองชั้น เพลงเร็วสองชั้นยึดขึ้นเป็นเพลงช้าเท่านั้น มาเมื่อรัชกาลที่ 3 ปลาย หรือที่ 4 ต้น จึงมียึดเพลงช้าขึ้นเรียกว่า สามชั้น ที่หลังเอาเพลงเร็วสองชั้นมายึดขึ้นก็เรียกว่า สามชั้นเหมือนกัน

...เพลงชั้นเดียว สองชั้น สามชั้น ถ้าถ้ากระหม่อมได้เรียนทราบจนถึงตัวเองก็ยึดต็ดได้ทุกอย่าง ถ้าจะพูดให้คนมากเข้าใจก็เหมือนกับสเกลเรานี้เอง ถ้า 1 : 100 เป็นเพลงชั้นเดียว 1 : 50 ก็เป็นเพลง 2 ชั้น ถ้า 1 : 25 ก็เป็นเพลง 3 ชั้น จะใช้ในแผนที่แผนผังรูปตั้งอะไรก็เหมือนกัน เป็นแต่ใหญ่ขึ้นทำอะไรได้ละเอียดขึ้น...

จากคำบรรยาย “ดนตรีไทยสมัยอยุธยา” ของมนตรี ตราโมท (2523) กล่าวไว้ว่า เพลงที่เรียกว่า 3 ชั้นนั้น มีมาแล้วตั้งแต่สมัยอยุธยา ทั้งทางด้านดนตรีและทางร้อง ทางดนตรีนั้นมีอยู่

ในเพลงตระโหมโรง มีชื่อต่าง ๆ กัน เช่น ตระโหมโรงปากกอก ตระปลายพระลักษณ์ และตระมาร
ละม่อม เป็นต้น ทางร้องมีอยู่ในการเล่นสักวา เช่น เพลงพระทอง 3 ชั้น เก็บด้าย”
จึงกล่าวสรุปได้ว่า ลักษณะของเพลงที่มีอัตราลดหลั่นกันไปตามลำดับนั้นมีมาแล้ว

แต่โบราณเพลงที่มีอัตรา 3 ชั้นนั้น ทางบรรเลง ได้แก่ ตระโหมโรง ทางร้อง – รับ ได้แก่ เพลง
พระทอง ดังนั้นเพลงเหล่านี้มิใช่ของใหม่แต่อย่างใด แต่เรื่องราวของครุยางคนครี้นั้นย่อมต้องมี
การพัฒนาเปลี่ยนแปลงไปเนื่องด้วยฝูงชน เพราะในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นนั้นผู้นิยมเล่น
เสภากันมากขึ้น ทางครุยางค์ดนตรีจึงได้ปรับปรุงขึ้นใหม่ โดยอาศัยรากเง้าคำมูลที่มีอยู่แล้วนำมา
ตกแต่งเสียใหม่ ด้วยความประณีตวิจิตรบรรเลงด้วยภูมิปัญญาแห่งตน จึงกล่าวได้ว่า พระประดิษฐ์
ไพเราะเป็นผู้ปรับปรุงเพลงเหล่านี้ขึ้น เพื่อให้สอดคล้องกับความนิยมของปวงชนในสมัยนั้น
แต่เนื่องด้วยวิชาการทางด้านนี้ หลักเกณฑ์ต่าง ๆ นั้น ไม่นิยมบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์ ผู้ปฏิบัติ
เท่านั้นที่จะเข้าใจ ถ้าจะกล่าวได้ว่า สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์เป็นพระองค์แรก
ที่ทรงเขียนอธิบายหลักทฤษฎีของเพลงเหล่านี้ก็คงจะไม่ผิดนัก เพราะว่าบุคคลทั่วไปที่ไม่ใช่
นักดนตรีก็สามารถอ่านเข้าใจในความเป็นไปของเพลงเหล่านี้ได้ พระองค์ทรงเปรียบเทียบอุปมา
เหมือนการก่อสร้างนับเป็นทฤษฎีแบบของไทย มิได้ใช้ทฤษฎีของตะวันตกเลย โดยเปรียบเทียบ
การสร้างบ้านกับเพลงเถาไว้ดังนี้ (สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์. น.ป.ป. : ไม่มี
เลขหน้า)

สมมุติว่าจะสร้างบ้านทรงไทยสักหลังหนึ่ง บ้านหลังที่สามารถที่จะประดับประดาให้มี
ทรวดทรงลวดลายสวยงามก็ต้องเป็นบ้านขนาดใหญ่ มีเนื้อที่ที่จะคิดประดิษฐ์ตกแต่งให้อลังการได้
เหมือนเพลงอัตรา 3 ชั้น มาตรฐานของบ้านก็จะต้องเป็น 1 : 25 สำหรับบ้านที่ใช้มาตรฐาน
1 : 50 ก็ต้องมีขนาดเล็กลงครึ่งหนึ่งของบ้านแบบแรกก็พอประดับได้พองามเหมือนเพลงอัตรา 2 ชั้น
แต่บ้านที่ใช้มาตรฐาน 1 : 100 นั้น ก็เป็นบ้านเล็กลงกว่าบ้านแบบที่สองลงอีกครั้งหนึ่ง ดังนั้น
การประดับประดาที่เหลือน้อยเต็มที ด้วยเนื้อที่น้อย มีบริเวณจำกัด ก็เหมือนเพลงชั้นเดียวนั่นเอง

ด้วยการอุปมาอุปมัยมานี้ โบราณจารย์จึงได้วางหลักของการแต่งเพลงเถาให้มีอัตรา
ต่าง ๆ ลดหลั่นกันดังนี้

เพลงเถา ต้องประกอบด้วย

อัตรา 3 ชั้น (Three – fold)

อัตรา 2 ชั้น (Two – fold)

อัตราชั้นเดียว (One – fold)

ปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดอัตราต่าง ๆ นั้นก็คือ “จังหวะหน้าทับ” ที่เป็นตัววัดประโยค
(Sentence) หรือจังหวะ (Rhythm) ส่วนจังหวะกรับและฉิ่งนั้นถือว่าเป็นเครื่องข้างเคียงเท่านั้น
เพราะเป็นจังหวะย่อย เพลงเถาที่มีหน้าทับที่ใช้อยู่เพียง 2 ประเภท คือ หน้าทับปรบไ้ หน้าทับ
สองไม้

ที่มาของคำร้องเพลงไทยประเภทเพลงเถา

บทขับร้องเพลงไทยประเภทเพลงเถานี้ เมื่อพิจารณาคำร้องแล้วจะพบว่านำคำร้องมาจากวรรณคดีไทยต่าง ๆ เช่น ขุนช้างขุนแผน อิเหนา ศกุนตลา พระร่วง อาบู่หะซัน อุณรุทธ์ สังข์ศิลป์ชัย ฯลฯ ซึ่ง พูนพิศ อมาตยกุล (2524 : 1) ได้กล่าวไว้เป็นเครื่องยืนยันว่า “พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชวิจารณ์ไว้ในหนังสือบ่อเกิดรามเกียรติ์ว่า บทพระราชนิพนธ์รามเกียรติ์ฉบับรัชกาลที่ 1 นี้ เป็นการรวบรวมเรื่องรามเกียรติ์ไว้ทั้งหมด ให้จบเรื่องมากกว่าจะทรงไว้สำหรับเล่นละคร จึงเป็นหนังสือเหมาะสำหรับอ่านมากกว่าที่จะใช้เป็นบทเพลงขับร้อง ด้วยเหตุนี้เองจึงปรากฏว่ามีบทขับร้องจากเรื่องรามเกียรติ์ขึ้นใหม่อีกมากมายหลายสำนวน” นอกจากนั้นเพลงไทยประเภทเพลงเถายังเป็นเพลงที่มีคีตกวีแต่งขึ้นใหม่อีกมากมายหลายเพลง บางท่านก็จะแต่งขึ้นใหม่ทั้งเพลง บางท่านจะแต่งขยายอัตราจากเพลงของเก่าบางเพลงก็ไม่ทราบที่มา เป็นต้น

สรุปว่า คำร้องเพลงไทยมีที่มาจาก 3 ทางด้วยกัน คือ

1. จากวรรณคดีไทย
2. จากจินตนาการของคีตกวี
3. ไม่ปรากฏที่มา

1. จากวรรณคดีไทย มีผู้กล่าวถึงความหมายวรรณคดีไทยไว้ ได้แก่ เสฐียรโกเศศ (2503 : คำนำ) วิทย์ ศิวะศรีวานนท์ (2519 : 1) สิทธา พินิจกุล และคนอื่น ๆ (2520 : 6) วิกากงกะนันท์ (2522 : 21) กุหลาบ มลลิกะมาส (2527 : 5) และ ม.ล. บุญเหลือ เทพยสุวรรณ (ม.ป.ป. : 1 - 2) ได้ให้ความหมายของวรรณคดีไทยไว้กล่าวโดยสรุปได้ดังนี้ วรรณคดีไทยเป็นเรื่องของการแสดงอารมณ์สะท้อนใจในลักษณะต่าง ๆ โดยมีองค์ประกอบทางวรรณศิลป์อย่างเด่นชัด ดังนั้นวรรณกรรมเรื่องใดที่ประกอบด้วยคุณสมบัติดังกล่าวจึงกลายเป็นวรรณคดีซึ่งเป็นมรดกทางวัฒนธรรมอย่างล้ำค่าสาขาหนึ่งของชาติ วรรณคดีเรื่องใดขององค์ประกอบทางวรรณศิลป์ชั้นสูงสมบูรณ์งดงามในทุกด้าน วรรณคดีนั้นก็กลายเป็นมรดกวรรณคดีหรือวรรณคดีแบบฉบับของชาติ ดังเช่น ไตรภูมิพระร่วง ถิลิตพระลอ กาพย์ห่อโคลง นิราศธารโศก นิราศภูเขาทอง โคร่งนิราศนรินทร์ เสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน บทละครเรื่องอิเหนา พระนลคำฉันท์ กามนิดศกุนตลา บทละครเรื่องพระร่วง อาบู่หะซัน อุณรุทธ์ สังข์ศิลป์ชัย เป็นต้น

พูนพิศ อมาตยกุล ผู้เชี่ยวชาญด้านเพลงไทย ได้กล่าวถึงคำร้องเพลงไทยว่า (สมาคมนักแต่งเพลง, 2526 : 257 - 258)

...กระบวนบทร้องเพลงไทยนั้น ปรากฏว่ามีอยู่เป็นจำนวนมากที่เราใช้บทร้องมาจากวรรณคดีเรื่องต่าง ๆ ผู้เขียนเคยลองนับดูเล่น ๆ จากหนังสือรวมบทร้องเพลงไทยของคุณวิเชียร กุลคัมภ์ เมื่อหลายปีแล้วก็พบว่าบทร้องที่นำมาจากพระราชนิพนธ์เรื่องอิเหนาของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยนั้น มีอยู่มากที่สุด คือเกือบ 60 เปอร์เซ็นต์ ของบทร้องเพลงเถาทั้งหมด รองลงมาเป็นบทร้องจากเสภาขุนช้างขุนแผน แล้วก็มาจากบทพระราชนิพนธ์ของ

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 มากเป็นอันดับ 4 เป็นบทร้อง
ในรัชกาลที่ 5 คือพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว...

บทร้องที่นำมาจากรวมคดีเหล่านี้ล้วนแต่เป็นบทร้องกรองที่มีความไพเราะทางด้าน
เสียงดีเด่นในด้านสำนวนโวหาร และความคิดที่ได้สอดแทรกอารมณ์และความรู้สึกไว้อย่างลึกซึ้ง
กินใจ เช่น บทร้องเพลงเขมรโพธิสัตว์ เถา จระเข้หางยาว เถา แจกมอญบางช้าง เถา แจกกลพบุรี เถา
จากเสภาขุนช้างขุนแผน บทร้องเพลงลมพัดชายเขา เถา ธรรมเนียมร้องไห้ เถา จากบทละครเรื่องอิเหนา
บทร้องเพลงพราหมณ์คิดน้ำเต้า เถา จากเรื่องพระอภัยมณี เป็นต้น ซึ่งการนำเอาเนื้อความจาก
วรรณคดีมาเป็นบทร้องเพลงถือได้ว่าเป็นการสร้างเพลงให้ไพเราะ โดยการนำเอาศิลปะสองสาขาคือ
ศรียางศิลป์กับวรรณศิลป์มารวมเข้าด้วยกัน ลักษณะเช่นนี้แม้แต่ “บทร้องเพลงคลาสสิกของฝรั่ง
เช่นเพลงที่ร้องใน ORATORIO ก็ล้วนแล้วแต่นำมาจากบทกวีนิพนธ์ประเภทวรรณคดีชั้นสูง
ในภาษาเยอรมันและฝรั่งเศสทั้งสิ้น” (ปัญญา รุ่งเรือง. 2517 : 127)

2. จากจินตนาการของคีตกวี พงษ์ชัย ไทยวรรณศรี (2529 : บทนำ) กล่าวว่า

เพลงเป็นงานทางศิลปะที่มนุษย์ได้สร้างสรรค์ขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อใช้เป็นสื่อ
ในการถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิด ตลอดจนอารมณ์ต่าง ๆ ให้ผู้อื่นได้ทราบ เพลงจึงสามารถบันทึกลง
ให้มนุษย์เกิดความรู้สึกต่าง ๆ กัน เช่น ความรู้สึกที่อ่อนโยน เศร้าสร้อย ร่าเริง แจ่มใส หรือ
คิดคะนองไปกับเสียงเพลง นอกจากนี้เพลงยังช่วยให้มนุษย์เกิดพลังในทางสร้างสรรค์และช่วย
ผลักดันให้มีมานะที่จะสู้กับอุปสรรคหรือปัญหาต่าง ๆ ที่เข้ามาแล้วพานในชีวิตได้

สำหรับเพลงไทยที่มีได้นำเนื้อร้องมาจากวรรณคดีมาเป็นบทร้อง แต่ได้แต่งบทร้อง
ขึ้นมาเอง เช่น เพลงแขกสาหร่าย เถา เพลงราตรีประดับดาว เถา เพลงกระบี่ลีลา เถา เพลงจีนขิม
ใหญ่ เถา เพลงลาวลำปาง เถา ฯลฯ ได้ร้อยกรองขึ้นอย่างถูกต้องแบบแผนทางด้านลักษณะทั้งสิ้น ภาษา
ที่ปรากฏในบทเพลงไทยดังกล่าวก็ล้วนแต่ประณีต สละสลวยด้วยคำและความ จนทำให้
บทร้องเพลงไทยเหล่านี้เป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายมาจนถึงปัจจุบัน

จะพบว่าเพลงไทยนั้นให้ความสำคัญแก่บทร้องมาก แม้ว่าจะประดิษฐ์บทร้องขึ้นมาใหม่
โดยที่มีได้นำมาจากวรรณคดีก็ตาม บทร้องนั้นก็ต้องแต่งด้วยลีลาภาษาากวี คือ มีความไพเราะและ
เต็มไปด้วยคุณค่าทางวรรณศิลป์ มีคีตกวีที่เป็นผู้มีความสามารถทางด้านนี้มากมายหลายด้าน เช่น
พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชนิพนธ์เพลงแขกสาหร่าย เถา
ทรงพระราชนิพนธ์ขึ้นเพื่อใช้ในการร้องรับร้องส่งกับวงปี่พาทย์และวงเครื่องสาย นายมนตรี
ตราโมท ประพันธ์เพลงจีนขิมเล็ก เถา เพื่อใช้ร้องรับร้องส่งกับวงเครื่องสายและวงมโหรี
พ.ท.หลวงสรราชวิชัย ปุย เสถียรพงศ์ ณ อยุธยา) ประพันธ์เพลงช้างประสานงา เถา เพื่อใช้ร้องรับ
ร้องส่งเทอดทูนพระบาทสมเด็จพระนเรศวรมหาราชและพระเอกาทศรถ พระบาทสมเด็จพระ
พระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชนิพนธ์เพลงราตรีประดับดาว เถา เพื่อให้เป็นสัญลักษณ์ว่า
เป็นเพลงที่พระมหากษัตริย์ทรงพระราชนิพนธ์ไว้ในวังเช่นเดียวกับเพลงแขกมอญบางขุนพรหม
เถา ฯลฯ เป็นต้น

ผลงานการประพันธ์เพลงไทยประเภทเพลงเถานี้ก็เพื่อใช้สำหรับการร้องรับร้องส่ง
เป็นส่วนใหญ่ เพื่อให้หนักร้องได้อวดเสียงร้องและอวดเนื้อร้องได้อย่างไพเราะนั่นเอง

3. จากไม่ปรากฏที่มา เพลงไทยประเภทเพลงเถาหลายเพลงที่ไม่ปรากฏที่มาของเนื้อเพลง อันเนื่องมาจากเป็นบทร้องของเก่าที่มีการสืบทอดกันมาจากนักร้องรุ่นเก่า ๆ โดยไม่ทราบ ว่าท่านผู้ใดเป็นผู้ประพันธ์เพลงเหล่านั้นไว้หรือมาจากไหน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเนื้อเพลงไทยเหล่านี้ มีความไพเราะน่าฟังเป็นอย่างมาก จึงมีการขับร้องสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน เช่น เพลงกระต่าย ขมเดือน เถา เพลงเต่าเห่ เถา เพลงระหกระเหิน เถา เพลงสาวลิเกขมร เถา เพลงอาเชียว เถา ฯลฯ เป็นต้น

2.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในส่วนนี้จะเป็นการเสนอข้อมูลความรู้เกี่ยวกับการศึกษาค้นคว้าและงานวิจัย ที่เกี่ยวกับวรรณกรรมเพลงไทย ซึ่งยังมีได้มีการศึกษากันอย่างแพร่หลายมากนัก ที่ค้นคว้ามาได้ จะเป็นงานวิจัยที่เกี่ยวกับวรรณกรรมเพลงทั่วไปไม่ใช่เพลงไทย ดังผลการวิจัยที่รวบรวมได้ ดังต่อไปนี้

ผอบ โปษะกฤษณะ และคนอื่น ๆ (2520) วิจัยเรื่อง เพลงกล่อมเด็กและเพลงประกอบการ เล่นของเด็กภาคกลาง 16 จังหวัด การวิจัยปรากฏผลดังนี้ เพลงกล่อมเด็กมีลักษณะของเนื้อหา ของเพลงคล้ายกัน เป็นเพลงที่สอนเด็กให้เป็นคนดีเมื่อโตขึ้นและส่วนใหญ่จะเป็นเพลงที่ร้องกัน ได้ทั่วไป รู้จักกันทั่วไป อาจจะสะกดเพี้ยนกันบ้างเล็กน้อย สำหรับคำร้องบางคำเพื่อให้เหมาะกับ ท้องถิ่นนั้น ๆ ส่วนเพลงประกอบการเล่นของเด็กนั้นพบที่มีลักษณะที่คล้ายคลึงกันทั้ง 16 จังหวัด และการละเล่นประกอบเพลงก็มีลักษณะคล้ายคลึงเช่นกัน

เยาวเรศ สิริเกียรติ (2521) วิจัยเรื่อง เพลงกล่อมเด็กไทย การวิจัยปรากฏผลดังนี้

1. ประวัติความเป็นมา เพลงกล่อมเด็กมาจากกลุ่มชนสามัญร้องกล่อมลูกหลานของตน แล้วจึงวิวัฒนาการเป็นเพลงกล่อมเด็กของชนชั้นสูง

2. คุณลักษณะของเพลงกล่อมเด็ก เพลงกล่อมเด็กภาคใต้ค่อนข้างจะมีลักษณะเป็น แบบแผนที่คล้ายกัน ส่วนภาคอื่น ๆ มีแบบแผนไม่คงที่ ทั้งนี้เป็นเพราะว่าเพลงกล่อมเด็กเกิดจาก การร้องจดจำกันมา จึงทำให้ลักษณะของเนื้อทลัษณ์ไม่แน่นอน

3. ประโยชน์ของเพลงกล่อมเด็ก ใช้ประโยชน์โดยตรงก็เพื่อจับกล่อมลูกให้นอนหลับ อย่างเป็นสุข ส่วนประโยชน์ทางอ้อมทำให้เราได้ทราบเรื่องราวต่าง ๆ เช่น สภาพชีวิต ความเป็นอยู่ ขนบธรรมเนียม วัฒนธรรมของคนไทยในสมัยก่อน

4. ประเภทของเพลงกล่อมเด็ก แยกประเภทตามเนื้อหาของเพลงได้ 11 ประเภท

5. เพลงกล่อมเด็กของไทย ทำให้เราทราบเรื่องราวต่าง ๆ เช่น ลักษณะความเป็นอยู่ ของสัตว์ นิทานพื้นบ้าน ความรักของแม่ที่มีต่อลูกอย่างบริสุทธิ์ ค่านิยมของคนไทยที่มีคอบุคคล ต่าง ๆ ลักษณะปรากฏการณ์ของธรรมชาติ ความรักของหนุ่มสาว เรื่องราวทางด้านประวัติศาสตร์ ลักษณะคำสอนที่เป็นคติสอนใจ วัฒนธรรมประเพณีของคนในถิ่นต่าง ๆ และลักษณะของชาวบ้าน ในเรื่องการใช้คำพูดที่ตรงไปตรงมาก่อนข้างหยวนคาย

สำรวจ คำกรณ (2530) วิจัยเรื่อง เพลงพื้นบ้านจากตำบลลานดอกไม้: วิเคราะห์เนื้อหาเกี่ยวกับความรัก การวิจัยปรากฏผลดังนี้ ผลของการวิเคราะห์เนื้อหาของเพลงพื้นบ้านในด้านความรักระหว่างศิษย์กับครูพบว่า มีสาเหตุเกิดจากความเคารพนับถือครู ความศรัทธาในความสามารถของครู และความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดระหว่างศิษย์กับครู ลักษณะของความรักระหว่างศิษย์กับครู เป็นความรักแบบเทิดทูนเคารพบูชา และความรักผูกพัน

ในด้านความรักระหว่างพ่อแม่กับลูกพบว่า มีสาเหตุเกิดจากความสัมพันธ์ทางสายโลหิตความกตัญญูรู้คุณ และความน่ารักเอ็นดูของลูก ลักษณะของความรักระหว่างพ่อแม่กับลูก เป็นความรักแบบห่วงใย ความรักแบบทะนุถนอมและห่วงหาเหิน ความรักแบบเอ็นดูในความน่ารักของลูกและความรักแบบเทิดทูนเคารพบูชา

ในด้านความรักระหว่างหญิงกับชายพบว่า มีสาเหตุเกิดจากความต้องการทางธรรมชาติ ความสวยงามของรูปร่างหน้าตา ความเข้าใจกัน และความใกล้ชิด ลักษณะของความรักระหว่างหญิงกับชาย เป็นความรักแรกพบ ความรักแบบสุขสมหวัง ความรักแบบเผื่อรอคอยความหวัง ความรักที่ต้องยึดถือจารีตประเพณี ความรักที่พลัดพรากกัน ความรักแบบรักเขาข้างเดียว ความรักแบบรักสามเส้า ความรักแบบไม่เหมาะสมกัน และความรักแบบผิดหวัง

ในด้านความรักในท้องถิ่นพบว่า มีสาเหตุเกิดจากความประทับใจในท้องถิ่น ความมีชื่อเสียงของชาติ ลักษณะของความรักประเทศชาติเป็นความรักแบบห่วงหาเหินในอธิปไตยและเอกราชของชาติ

จำรูญ หอมระริน (2534) วิจัยเรื่อง วรรณกรรมเพลงลูกทุ่งของ พร ภิรมย์ การวิจัยปรากฏผลดังนี้ ลักษณะคำประพันธ์ในวรรณกรรมเพลงลูกทุ่งของพร ภิรมย์ จะใช้คำประพันธ์หลายลักษณะ ซึ่งได้แก่ กาพย์ กลอน และร่าย โดยเฉพาะคำประพันธ์ประเภทร่ายจะนำมาใช้มากที่สุด ทั้งนี้เพราะเป็นคำประพันธ์ที่ไม่มีกฎเกณฑ์บังคับตายตัว สามารถยืดหยุ่นไปตามลักษณะของเพลงได้

ส่วนในด้านทำนองเพลงนั้น พร ภิรมย์ จะใช้ทำนองเพลงต่าง ๆ หลายประเภท เช่น ทำนองเพลงไทยเดิม ทำนองเพลงสากล ทำนองเพลงต่างชาติ และทำนองที่คิดขึ้นใหม่ โดยเฉพาะทำนองเพลงไทยเดิมจะนำมาใช้กับวรรณกรรมเพลงมากที่สุด

การใช้ภาษาจะใช้คำง่ายต่อการเข้าใจ ใช้คำเลียนเสียงธรรมชาติ มีการซ้ำคำ เล่นคำ มีการใช้คำที่ไพเราะ ทั้งไพเราะด้วยฉันทลักษณ์และการเลือกใช้คำที่เหมาะสมกับอารมณ์เพลง

ส่วนสาระในวรรณกรรมเพลงลูกทุ่ง พร ภิรมย์ มีหลายประเภท ซึ่งได้แก่ การกล่าวถึงความรักทั่ว ๆ ไป เช่น ความรักชาติ ศาสนา และองค์พระมหากษัตริย์ ความรักระหว่างพ่อ แม่ ลูก ความรักของหนุ่มสาว การสอนจริยธรรมอย่างน่าสนใจ การกล่าวถึงชีวิตในชนบทในแง่มุมต่าง ๆ ปัญหาของสังคม เช่น เกี่ยวกับอาชีพ เศรษฐกิจ การแบ่งชนชั้น และประการสำคัญ คือมุ่งให้เกิดความเพลิดเพลินและช่วยทำให้จิตใจแจ่มใสรื่นเริงเมื่อยามฟังเพลง

วรรณกรรมเพลงลูกทุ่ง ของ พร ภิรมย์ มิได้ให้แต่ความบันเทิงใจแก่ผู้ฟังเท่านั้น หากแต่ยังได้แฝงความคิดและแนวทางต่าง ๆ เพื่อให้ผู้ฟังนำไปไตร่ตรองเพลงของ พร ภิรมย์ จะกล่าวถึงสิ่งที่ควรปฏิบัติในสังคมหรือความเชื่อทางพระพุทธศาสนาที่กล่าวไว้ด้วย ซึ่งวิธี

การสอนก็มักจะใช้วิธีการยกอุทาหรณ์มากแล้ว การกล่าวถึงคุณธรรมในลักษณะนี้ทำให้ผู้ฟังไม่รู้สึกว่าถูกสอนโดยตรง จึงไม่เกิดความเบื่อหน่าย นอกจากนั้นยังชี้ข้อบกพร่องของสังคมที่ควรจะได้แก้ไขต่อไป ทั้งนี้เพราะเพลงถูกทำนองทำให้ผู้ฟังทราบเรื่องราวและเหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างทันเหตุการณ์ สนุกสนาน และสอดคล้องกับนิสัยของคนไทย รวมถึงการให้ความรู้ในเรื่องราวต่าง ๆ แก่ผู้ฟังได้ตามสมควร โดยเฉพาะเมื่อนำมาประกอบกับดนตรียิ่งทำให้ผู้ฟังเพลิดเพลินยิ่งขึ้น

กล่าวโดยทั่วไปจะเห็นได้ว่า การวิจัยวรรณกรรมเพลงในฐานะที่เป็นวรรณกรรมแขนงหนึ่งนั้นกำลังอยู่ในระยะเริ่มต้น และส่วนใหญ่จะเน้นในด้านเนื้อหาสาระซึ่งสรุปผลวิจัยสอดคล้องกันว่า ในด้านของเนื้อหาของบทเพลงที่ได้มีผู้ศึกษาทั้งหมดนั้นมีสาระคุณค่าทางด้านการประสาธน์ใจ

แนวการศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรมเพลงตลอดจนผลการศึกษาวิจัยดังได้กล่าวมาทั้งหมดนี้นับเป็นการรวบรวมค้นคว้า ซึ่งช่วยให้ความรู้ความเข้าใจ วรรณกรรมเพลงในส่วนหนึ่ง และโดยที่วรรณกรรมเพลงเป็นวรรณกรรมแขนงหนึ่งที่มีการพัฒนาและมีบทบาทไม่น้อยไปกว่าวรรณกรรมแขนงอื่น ๆ จึงน่าที่จะมีการศึกษาวิจัยวรรณกรรมเพลงในประเภทและยุคสมัยต่าง ๆ ให้กว้างขวางยิ่งขึ้นต่อไป

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
Pibulsongkram Rajabhat University

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Quality Research) โดยได้วิเคราะห์ถึงที่มาของคำร้องเพลงไทย เฉพาะเพลงเถาเท่านั้น โดยมีวิธีดำเนินการดังนี้

3.1 ชั้นศึกษาและรวบรวมข้อมูล

3.1.1 รวบรวมเอกสารที่เกี่ยวกับวรรณกรรมเพลงไทย โดยการค้นคว้าจากห้องสมุดของมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม หอสมุดแห่งชาติ ห้องสมุดมหาวิทยาลัยนเรศวรที่เกี่ยวข้องกับคำร้องของเพลงไทยเกี่ยวกับเพลงเถา

3.1.2 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมเพลงไทยเฉพาะเพลงเถา โดยนำเอกสารที่ค้นคว้าจากข้อ 3.1.1 มาศึกษาถึงเนื้อหาที่เกี่ยวข้อง นำมาเรียบเรียงใหม่ให้เหมาะกับงานวิจัยฉบับนี้ รวมถึงศึกษางานวิจัยจาก Internet ที่เกี่ยวข้องแต่ไม่พบงานวิจัยโดยตรง โดยการคัดเลือกคำร้องของเพลงไทยเฉพาะเพลงเถามาใช้เท่านั้น

3.2 ชั้นวิเคราะห์ ในด้านที่มาของคำร้องเพลงไทย เฉพาะเพลงเถา ดังนี้

3.2.1 จากวรรณคดีไทย โดยการวิเคราะห์ถึงคำร้องต่าง ๆ ของบทเพลงว่ามีเนื้อหาของบทเพลงตรงกับวรรณคดีไทยเรื่องอะไร ตอนไหน? แล้วยกตัวอย่างมาทำการจดบันทึกอ้างอิงไว้

3.2.2 จากจินตนาการของคีตกวี โดยการวิเคราะห์คำอธิบายบทเพลงต่าง ๆ ว่าคีตกวีท่านใดเป็นผู้ประพันธ์ไว้แล้ว แยกแยะออกเป็นบุคคลต่าง ๆ ว่าแต่ละท่านมีผลงานกับบทเพลงอะไรบ้าง

3.2.3 ไม่ปรากฏที่มา โดยการวิเคราะห์จากคำร้องที่เหลือจาก 3.2.1, 3.2.2 แม้ว่าไม่ปรากฏที่มาจริงได้นำมารวบรวมไว้ต่างหาก เพราะไม่ปรากฏว่าใครประพันธ์ไว้หรือมาจากวรรณคดีเรื่องอะไร เป็นต้น

ในการวิเคราะห์คำร้องของเพลงไทยเฉพาะเพลงเถา ผู้วิจัยจะเรียงลำดับชื่อเพลงตามพจนานุกรม

3.3. ขั้นเสนอผลการวิจัย

ผู้วิจัยจะเสนอผลการวิจัยเชิงพรรณนาวิเคราะห์ โดยการแยกแยะประเภทของที่มาออกตามข้อ 3.2 แล้วนำเสนอเชิงพรรณนาวิเคราะห์ในบทที่ 4

3.4. ขั้นสรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ขั้นสรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะผู้วิจัยได้นำเสนอไว้ในบทที่ 5

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
Pibulsongkram Rajabhat University

บทที่ 4

ผลการวิจัย

ในการวิเคราะห์ที่มาของคำร้องเพลงไทยเฉพาะเพลงเถา แบ่งรายละเอียดของผลการวิจัยได้ ดังนี้

ด้านที่มา

1. จากวรรณคดีไทย
2. จากจินตนาการของคีตกวี
3. ไม่ปรากฏที่มา

ด้านที่มา

คำร้องของเพลงไทยเฉพาะเพลงเถา จำนวน 115 เพลง ที่มาจากวรรณคดีไทย จากจินตนาการของคีตกวี และไม่ปรากฏที่มา มีดังนี้

1. จากวรรณคดีไทย พบว่า วรรณกรรมเพลงไทย มีที่มาจากวรรณคดีไทย 18 เรื่อง เรียงลำดับจากจำนวนเพลงที่ปรากฏมากไปหาน้อย คือ ขุนช้างขุนแผน อิเหนา พระร่วง พระนเรศวรมหาราช ราชธิดา พระอภัยมณี กาพย์ เงาะป่า สกุนตลา อาวุโสชั้น อุณรุท นิราศรักษาตัว พระมณีพิชัย พญาราชวงศ์ มณีสุริยง รามเกียรติ์ สังข์ศิลป์ชัย และสุวรรณหงส์

1.1 ขุนช้างขุนแผน พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ปรากฏในวรรณกรรมเพลงไทย 24 เพลง ดังนี้

1.1.1 ขุนช้างขุนแผน ตอนพ่อขุนช้างขุนแผนปรากฏในเพลงเทพเหินหาเถา เพลงเทพเหินหาเถา กล่าวถึงสมเด็จพระพันวษาเสด็จจากกรุงศรีอยุธยา เพื่อประหารสพป้า เหล่าขุนนางอำมาตย์เตรียมจัดกระบวนทัพพรอเสด็จ พระพันวษาเสด็จสร้างน้ำ ซึ่งไขสุหร่ายแล้วรับฝอยฟองคล้ายน้ำฝักบัวในปัจจุบัน น้ำที่สร้างก็หอมด้วยกลิ่นดอกกุหลาบและกลิ่นดอกไม้หอมหลากหลายชนิดที่ต่อมามีผู้ประดิษฐ์คิดค้นเป็นน้ำอบ น้ำหอมขึ้นมาใช้แทนเมื่อทรงเสร็จเหล่านางสนมปรนนิบัติ พระองค์ก็เตรียมอาวุธออกท้องพระโรง เพื่อเตรียมเสด็จประหารสพป้า

1.1.2 ขุนช้างขุนแผน ตอนหลายแก้ววขเณรปรากฏในเพลงไล่เดือนฉกจ๊กเถา เพลงไล่เดือนฉกจ๊ก เถา กล่าวถึง หลายแก้วซึ่งบวชเณรอยู่ ได้พบนางพิม ขณะเทศน์อยู่ เกิดความรักทันที กลับมาวัดก็ครุ่นคิดหาหนทางที่จะพบนางพิมในที่สุดก็ออกอุบาย คามหา นางง โดยออกบิณฑบาตจากกาญจนบุรีถึงสุพรรณบุรี แอบเขียนเพลงยาวบอกรักนางไว้ เพื่อหาโอกาสมอบให้นาง

1.1.3 ขุนช้างขุนแผน ตอนหลายแก้วขึ้นหานางพิมปรากฏในเพลงเขมรพวง เถา (เนื้อที่ 1)

เพลงเขมรพวง เถา (เนื้อที่ 1) กล่าวถึงหลายแก้วปลอมโยนนางพิมพ์ เพราะนางพิมพ์ยังโกรธ แรงอนศลักไสหลายแก้วหลังจากที่ถูกหลายแก้วลวนลามที่ไร่ฝ้ายมาแล้ว จึงตัดพ้อต่อว่าหลายแก้วทำให้นางเจ็บตัวและอับอาย นางจึงขัดขืนหยิก ข่วนตามวิสัยหญิง

1.1.4 ขุนช้างขุนแผนตอน หลายแก้วถูกเกณฑ์ทัพปรากฏในเพลง เขมร โทริสค์วเถา

เพลงเขมรโทริสค์วเถา กล่าวถึงนางพิมพ์รำพึงถึงความรักของหลายแก้ว ที่นี้ก่อนนางพิมพ์ ไม่ว่าจะขามกิน ขามนอน หลายแก้วดูแลนางด้วยความรักใคร่ทะนุถนอม แต่หลายแก้วก็ต้องถูกเกณฑ์ไปทัพ

1.1.5 ขุนช้างขุนแผน ตอน ขุนแผนต้องพรากนางลาวทองปรากฏในเพลง ไบ้คลังเถา

เพลงไบ้คลัง เถา กล่าวถึงขุนแผนทราบข่าวว่านางลาวทองป่วยจึงฝากเวร ไว้กับขุนช้าง เมื่อพระพันวษารับสั่งตามถึงขุนแผน ขุนช้างเกลี้ยไส้ความขุนแผนว่าเป็นกำแพง หนีไปแล้ว ทำให้พระพันวษากริ้วสั่งให้พรากนางลาวทองเอามาไว้ในวังให้ทำงานโดยไม่ให้พบ ขุนแผน ทำให้ขุนแผนคิดถึงอาลัยอาวรณ์นางลาวทองมาก เพราะนางเคยปรณนิบัติพิศวี เคยร้องเพลงไบ้คลังให้ฟัง ขุนแผนคิดว่าเป็นกรรมที่ต้องพรากจากกันโดยที่จะพูดกับผู้ใดหรือ ปรับทุกข์ก็ไม่ได้ เพราะเป็นรับสั่งของสมเด็จพระพันวษา ขุนแผนรำพึงถึงการจากกันครั้งนี้ว่า ตนจะขาดใจตายเพราะไม่ทราบว่าจะได้พบกับนางลาวทองเมื่อใด ครั้นจะลอบไปพบนางลาวทอง ก็เกรงพระอาญาจากพระพันวษา

1.1.6 ขุนช้างขุนแผน ตอนขุนแผนขึ้นเรือนขุนช้างได้นางแก้วกิริยาปรากฏใน เพลงเขมรพวง เถา (เนื้อที่ 2) เพลงแขกมอญ เถา เพลงแขกมอญบางช้าง เถา เพลงพม่าห้าท่อน เถา เพลงแมลงภู่ทอง เถา เพลงสุดสงวน เถา เพลงสร้อยมยุรา เถา เพลงแสนสุดสวาท เถา และเพลง สวรรณี เถา

เพลงเขมรพวง เถา (เนื้อที่ 2) กล่าวถึงขุนแผนขึ้นเรือนขุนช้างเห็นผีมือปัก ม่าน ของนางพิมพ์ก็จำได้ว่านางเป็นกุลสตรี มีฝีมือในการปักม่านได้งดงาม ไม่ว่าจะป็นธรรมชาติ

ป่า เขา สัตว์ป่า ดอกไม้ ใบไม้ นกยูงพ่อนาง ชะนีเกาะกิ่งไม้ ป่าหิมพานต์ เขาพระสุเมรุ สัตว์ในป่า หิมพานต์

เพลงแขกมอญ เถา กล่าวถึงนางวันทองฝันไปว่าไฟไหม้ที่นอนขุนช้าง รวมทั้งนางวันทองด้วย ตกใจตื่นเพราะขุนแผนใช้มนต์สะกดให้คืน หลังจากใช้มนต์สะกดให้หลับหมดทั้งบ้าน ใช้วิชาสะเดาะกลอน จนได้นางแก้วกิริยาเป็นภรรยา แล้วให้นางบอกห้องของนางวันทองว่าอยู่ที่ใด ขุนแผนเข้าห้องขุนช้าง นางวันทองให้ขุนแผนทำนายฝันให้โดยคิดว่าเป็นขุนช้างที่นอนอยู่ด้วยกัน

เพลงแขกมอญบางช้าง เถา กล่าวถึงขุนแผนรำพันกับนางวันทองว่านางเปลี่ยนใจง่าย ลืมความรักความหวัง ความเสียสละเอาใจใส่ของขุนแผน มาหลงขุนช้างซึ่งมีทรัพย์สินสมบัติมาก แต่รูปร่างอัปลักษณ์เหมือนท่อนซุง

เพลงพม่าห้าท่อน เถา กล่าวถึงขุนแผนคิดถึงวันทองจะใช้มนต์สะกดให้คนในบ้านขุนช้างหลับหมด แล้วใช้คาถาสะเดาะกลอนประตูขึ้นมาเรือนขุนช้าง กระจงลงที่กลางชานบ้านขุนช้างซึ่งปลูกดอกไม้ ต้นไม้ที่บนร้านดอกไม้ กระจงตัดแต่งอย่างเป็นระเบียบส่งกลิ่นหอมเมื่อต้องแสงจันทร์ก็สวยงาม นอกจากนี้ยังมีอ่างปลาทองว่ายเคียงคู่กัน ดอกยี่สุ่น ดอกมะลิซ้อน ดอกซ่อนชู้ ทำให้ยิ่งคิดถึงอยากพบนางวันทองมากขึ้น จากนั้นพบแอก คันไถ เข็มโคกระบือ กระจังกระพวน เครื่องมือเครื่องใช้ที่ตกแต่งประดับประดาสลักเสลา เชือกวาง สลับซ้อนอย่างมีระเบียบเป็นอย่างดีสมเป็นบ้านของเศรษฐี

เพลงแมลงภู่ทอง เถา กล่าวถึงขุนแผนตัดพ้อต่อว่านางวันทองที่ยังอาศัยอาวรณ์ขุนช้าง ทำแง่อนไม่ยอมตามขุนแผนไปโดยดี ขุนแผนจึงขู่ว่าถ้าไม่ไปโดยดีจะพินางแล้วขุนแผนก็กวัดแกว่งคาบฟ้าพื้นซึ่งมีเสียงน่าสะพิงกลัว จนนางวันทองกลัวตกใจก้านขวัญหาย ต้องยอมตามขุนแผนไปทั้งที่ขุนแผนเคยค่านางว่าเป็นหญิงชั่วหลายใจ ขุนแผนกลับพูดลอบโยนว่าที่ตามมานี้เพราะรักนางจริง ๆ แล้วเป่ามนต์สะกดให้นางวันทองหลงและใจอ่อนยอมตามไปแต่โดยดี

เพลงสุคตสงวน เถา กล่าวถึง ขุนแผนขึ้นเรือนขุนช้าง เพื่อจะพานางวันทองหนี ใช้มนต์สะกดให้คนหลับหมดแล้วใช้คาถาสะเดาะกลอนเดินเข้า พบห้องนางแก้วกิริยาสะกดให้นางตื่นแล้วเล่าโสมนง ใช้ถ้อยคำอ่อนหวานจนได้นางเป็นภรรยา และให้สัตย์สัญญาแก่นางแก้วกิริยาว่าจะไม่ทอดทิ้ง ไม่ลืมนางจะกลับมาได้ตัวนางแก้วกิริยาจากการเป็นทาสของขุนช้าง

เพลงสร้อยมยุรา เถา กล่าวถึงขุนแผนเมื่อขึ้นเรือนขุนช้างก็ค้นหาห้องขุนช้างกับนางพิม พบม่านที่ปักโดยนางพิม ซึ่งสวยงามสมกับเป็นกุลสตรี นางปักเป็นนกยูง รินแหนอนอยู่บนยอดเขาหลวงมีชะนีไต่ต้นไม้มองอยู่ปักเป็นป่าหิมพานต์ เขาพระสุเมรุ สีทองอร่าม

สัตว์ป่าหิมพานต์ เขาไกรลาส ผุ่กนิรี คนธรรพ์ ขุนแผนจำศีลมีอนางได้จึงเกิดความแค้นและ
หึงหวงนางมาก จึงหึงม่านขาดกระจายลง

เพลงแสนสุดสวาท เถา กล่าวถึงขุนแผนได้นางแก้วกิริยาเป็นภรรยาแล้ว
ได้ปลอมประโลมนาง แล้วให้แหวนเพชรนางแก้วกิริยาเพื่อไว้คู่ค่างหน้ายามห่างไกลกัน แล้วบอก
ให้นางแก้วกิริยาคิดไถ่ถอนตัวเองจากการเป็นทาสขุนช้าง โดยคิดอุบายให้รอบคอบ ขุนแผน
พูดอ่อนน้อมให้นางแก้วกิริยาออกห้องนอนของนางพิมพ์กับขุนช้างจนสำเร็จ

เพลงสารดี เถา กล่าวถึงขุนแผนเมื่อขึ้นเรือนขุนช้างแล้วพบนางแก้วกิริยา
ซึ่งกลัวขุนแผน เพราะไม่รู้ว่าเป็นใครขุนแผนก็ขอปลอมโยนและเล่าโศกนาฏภัยภัยคำอ่อนหวาน
ตอบได้นางแก้วกิริยาที่ตัดพ้อต่อว่าขุนแผนแล้วขัดขืนปิดป้องไม่ยอม จนในที่สุดนางก็ยอมใจอ่อน
ยินยอมเป็นภรรยาและบอกความจริง บิดานางเป็นหนี้ขุนช้างได้ส่งนางมารับใช้ชดเชยเงินที่กู้
จากขุนช้าง ขุนแผนได้มอบเงินไว้ให้นางแก้วกิริยาเพื่อเป็นค่าไถ่ถอนตัวจากขุนช้าง

1.1.7 ขุนช้างขุนแผน ตอนขุนแผนพานางวันทองหนี ปรากฏในเพลงแขกบรเทศ
เถา เพลงแขกกลพบุรี เถา เพลงแขกโอด เถา เพลงทยอยนอก เถา เพลงทองย่อน เถา เพลงพราหมณ์
ตีดน้ำเต้า เถา และเพลงแสนคำนึง เถา

เพลงแขกบรเทศ เถา กล่าวถึงขุนแผนปลอมโยนนางวันทองเมื่อพานาง
หนีจากบ้านขุนช้าง เพราะนางกลัวม้าสีหมอก ไม่กล้าขึ้นหลังม้า ขุนแผนก็ปลอมโยนและพานาง
ขึ้นหลังม้าจนสำเร็จ

เพลงแขกกลพบุรี เถา กล่าวถึงนางวันทองอาลัยอาวรณ์ความสุขสบาย
ที่เคยอยู่กับขุนช้าง เมื่อขุนแผนบังคับให้นางหนีมาด้วย นางอาวรณ์ถึงดอกไม้ทรัพย์สิน เงินทอง
นางเกรงว่าจะต้องไปตกกระกำลำบากในป่า นางร้องไห้ไม่ยอมจากไป ขุนแผนปลอมโยนขอร้อง
ให้ไปเป็นเพื่อนในป่าสัก 1 เดือน แล้วจะพากลับมาส่ง เมื่ออยู่ครบ 1 เดือน ก็จะกลับมารับใหม่

เพลงแขกโอด เถา กล่าวถึงนางวันทองหวังและอาลัยขุนช้างที่รักนางเพียง
คนเดียว ถ้านางไปแล้วใครจะปรนนิบัติดูแลขุนช้าง นางจึงกล่าวฝากนางแก้วกิริยาให้ดูแลขุนช้าง
แทนนาง

เพลงทยอยนอก เถา กล่าวถึงนางวันทองฝากนางแก้วกิริยาให้ดูแลขุนช้าง
เหมือนนางยังอยู่ ระหว่างเดินออกมา พบกรงนกขุนทอง นกโนรี นกสาธิตาที่ช่างพูด อ่างปลา
ที่เคยเลี้ยงดู กระดาษคั้นไม้ที่ออกดอกเป็นคู่ ๆ ก็ยังอาลัยอาวรณ์ บ้านเรือนที่เคยอยู่สุขสบาย

เพลงทองย่อน เถา กล่าวถึงขุนแผนตัดพ้อนางวันทองที่นางไม่พอใจ
และน้อยใจขุนแผนที่กล่าวหยอกล้อนาง ขุนแผนต่อว่านางวันทอง และบอกว่ารักนางจนไม่ยอม
ให้ใครมาชมนางอีก แล้วพานางวันทองขึ้นม้าสีหมอกหนีเข้าป่าไป

เพลงพราหมณ์ตีดน้ำเต้า เถา กล่าวถึงขุนแผนปลอมโยนนางวันทอง
มีให้อาลัยขุนช้างและความสุขสบาย ขอให้นางคิดถึงขุนแผน และไปเป็นเพื่อนขุนแผนในป่า ชมนก

ศูนย์วิทยบริการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

ชมไม้ครบกำหนด 1 เดือน จะมาส่งและจะรับนางวันทองกลับไปใหม่ ขุนช้างอยู่บ้านไม่ลำบาก มีแต่สุขสนุกสนาน ส่วนขุนแผนกับนางวันทองก็มีความสุขอยู่ในป่า เปลี่ยนจากร่ำรวยมายากจน ดูบ้าง ก็ใช้ชีวิตอีกแบบหนึ่งให้คุ้มค่าอย่าทอดยรำคาญใจไปเลย

เพลงแสนคำนึง เถา กล่าวถึงขุนแผนพานางวันทองหนีรอนแรมมา ในป่าลึก นางวันทองได้รับความลำบากตรากตรำมาก รำพึงถึงตัวนางว่าคงจะมาตายในป่า เป็นเหยื่อสัตว์ร้าย นางน่าจะครีครองให้คิดก่อนที่จะมาอยู่กับขุนแผน แม้จะรู้ว่าขุนแผนมาเพราะรัก คิดถึงนางมาก แต่ก็วิตกกังวลถึงวันพรุ่งนี้และต่อ ๆ ไปจะอยู่จะกินอย่างไร ยิ่งลำบากขึ้นกว่าเดิม ทุกที ทำให้นางอคคึกถึงขุนช้าง ถึงความสุขสบายความเอาใจใส่ทะนุถนอมที่นางได้รับ จะอยู่จะกิน ก็มีความสุข แต่งกายอย่างสวยสดงดงาม

1.1.8 ขุนช้างขุนแผน ตอนขุนช้างตามนางวันทอง ปรากฏในเพลงพวงร้อยเถา

เพลงพวงร้อยเถา กล่าวถึงขุนแผนพานางวันทองหนีจากเรือนขุนช้าง มาในป่า ยามกลางคืนพยายามพูดชักชวนให้นางวันทองชมแสงจันทร์ ดอกไม้บานาพันธุ์ที่สวยงาม สกกลิ่นหอม เปรียบดอกไม้ว่างามเหมือนนาง แต่ชมดอกไม้ธรรมชาติอื่นก็ไม่ชื่นใจมีความสุข เท่ากับนางวันทอง จนกระทั่งยามเช้าได้ขี่ม้ามาใกล้เชิงเขามีหุบเขาใหญ่ เข้าบ้านละว้าตรงไปไร่แดง ที่พวกละว้าปลูกไว้ ซึ่งมีทั้งเผือกมัน ไร่ฟักแฟง มะเขือ ถั่วฝักยาว ขุนแผนแกล้งบอกหญิงชราละว้า ว่ามาหาว่านธารากไม้จะขออาศัยอยู่สักห้าราตรี แล้วทำพิธีมีศมูกข้อมือว่านับถือหญิงชรา หญิงชรา พอใจจึงจัดที่พักอาหารให้รับประทาน

1.1.9 ขุนช้างขุนแผน ตอนหลายงามได้นางศรีมาลาปรากฏในเพลงแขกมอญ บางขุนพรหม เถา

เพลงแขกมอญบางขุนพรหม เถา กล่าวถึงหลายงามลักลอบได้เสียกับ นางศรีมาลา แต่ต้องไปพบกับขุนแผนจึงให้สัญญากับนางว่า จะให้ขุนแผนหมั้นหมายนางกับตนไว้ ก่อนขอนางอย่าได้เสวไป เสวเสวจะรีบกลับมาหานาง

1.1.10 ขุนช้างขุนแผน ตอนพระไวยแตกทัพ ปรากฏในเพลงสร้อยทะเลเถา

เพลงสร้อยทะเลเถา เถา กล่าวถึงหลายงามพลได้รับคำสั่งจากขุนแผน ให้ปลอมเป็นมอญยกทัพไปทำรบกับพระไวยเพราะขุนแผนโกรธพระไวยที่หลงเสน่ห์นางสร้อยฟ้า แล้วทอดทิ้งศรีมาลาบุตร พระพิจิตรซึ่งมีบุญคุณต่อขุนแผน หลายงามพลแกล้งพูดเป็นภาษามอญ กับพระไวย

1.1.11 ขุนช้างขุนแผน ตอนสร้อยฟ้าศรีมาลาลุยไฟ ปรากฏในเพลงทยอยในเถา

เพลงทยอยในเถา กล่าวถึงหลังจากลุยไฟพิสูจน์ความบริสุทธิ์ นางสร้อย ฟ้าคิดว่าตัวตายด้วยการผูกคอต เพราะนางศรีมาลาไม่เป็นอะไรเลย แต่นางสร้อยฟ้า มีแผลพุพอง ทั่วตัว เป็นข้อพิสูจน์ว่านางทำเสน่ห์ให้พระไวยหลงรักจริง ๆ นางจึงได้รับความอับอาย สามีก่เกลียด ชัง เหมือนนางเป็นศัตรู จะหันหน้าไปพึ่งใครก็ไม่ได้

1.2 อิเหนา บทละครร่ำ พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย
ปรากฏในวรรณกรรมเพลงไทย 24 เพลง ดังนี้

1.2.1 อิเหนา ตอนกิดอิเหนากูเรป็น ปรากฏในเพลงพิรุณสังข์ฟ้าเถา

เพลงพิรุณสังข์ฟ้า เถา กล่าวถึงโหราทำนายดวงชะตาของพระกุมารคือ
อิเหนา ซึ่งประสูติจากองค์ประโหมสุหรีแห่งกูเรป็นว่าเป็นผู้มีบุญญาธิการและศักดิ์กา
จึงมีปรากฏการณ์ธรรมชาติบังเกิดให้ประจักษ์แก่ตาของบุคคลทั้งหลาย

1.2.2 อิเหนา ตอนอิเหนากลับจากเมืองหมันหย่า ปรากฏในเพลงครวญหาเถา

เพลงครวญหา เถา กล่าวถึงอิเหนาครวญถึงนางจินตะหราว่าดิชชะจำใจ
เดินทางออกจากเมืองหมันหย่า กลับเมืองกูเรป็น เพราะท้าวกรูรป็นทรามเรื่องอิเหนารักจินตะ
หรร่า ที่อิเหนาหมั้นกับบุษบาไว้

1.2.3 อิเหนา ตอนอิเหนาลานางจินตะหรา ปรากฏในเพลงเขมรปากท่อ เถา
(เนื้อที่ 1) และเพลงแขกมัสหรี เถา

เพลงเขมรปากท่อ (เนื้อที่ 1) กล่าวถึงอิเหนาบอกนางช่วยป้องกันเมือง
คาคา นางคิดว่าอิเหนาไปช่วยรบ เพราะยังรักนางบุษบาอยู่ อิเหนาคงจะไม่กลับมาหานางตามสัญญา

1.2.4 อิเหนา ตอนอิเหนาลานางมาหารศรีศรี นางสการะวาทิ ปรากฏในเพลงพันธุ์
ฝรั่งเถา

เพลงพันธุ์ฝรั่งเถา กล่าวถึงอิเหนาลานางมาหารศรีศรี และนางสการะวาทิ
ก่อนเดินทางไปทำศึกกะหมังกูหนิง ป้องกันเกียรติศنوانงบุษบาที่เมืองคาคา

1.2.5 อิเหนา ตอนอิเหนาเข้าเฝ้าท้าวคาคา ปรากฏในเพลงแปลบท เถา เสนา
เดินทางไปแก้สงสัย โดยเข้าเฝ้าท้าวคาคา ภายหลังจากลักพานางบุษบาไปไว้ถ้ำทอง มีนางร้าย
อันเกิดจากธรรมชาติรอบตัว ได้แก่ ผูกโคกระทิงวิ่งตัดหน้า ลมไม่พัดใบไม้ไม่ไหว ดอกไม้ขาดร่วง
ลงพื้น ต้นไม้ล้มโดยไม่มีลมพัด

1.2.6 อิเหนา ตอนอิเหนาลงนางบุษบา ปรากฏในเพลงแขกขาวเถา (เนื้อที่ 2)
เพลงแขกขาวเถา (เนื้อที่ 2) กล่าวถึงอิเหนาพบนางบุษบาและหลงรักนางเมื่อสายไปเพราะนาง
กลายเป็นคู่หมั้นของระตุจระกา ผู้ต่ำศักดิ์กว่า อิเหนาจึงครวญถึงนางด้วยความรัก เสียหายและ
เป็นทุกข์อย่างยิ่งด้วยต้องการได้นางคืนมาเป็นของตน

1.2.7 อิเหนา ตอนนางบุษบาชมศาลาเล่นธาร ปรากฏในเพลงบังใบ เถา

เพลงบังใบ เถา กล่าวถึงนางบุษบาที่เลี้ยงและนางกำนัล เล่นน้ำในลำธาร
กันอย่างสนุกสนานและรื่นรมย์กับธรรมชาติรอบตัว ขณะเดินทางไปใช้หน้าที่เขาวิสิสมาหรร่า

1.2.8 อิเหนา ตอนท้าวคาคาให้ขับรำ ปรากฏในเพลงฝรั่งจระกา เถา และเพลง
สี่บทเถา

เพลงฝรั่งเศสกา เถา กล่าวถึงเมื่อเสด็จไปไช้บน ท้าวดาหาก็จรรจาขับรำ ตามประเพณีการบวงสรวงเทพยดาแห่งภูเขาวิไลศมาหระ จรรจาจึงปฏิบัติตามคำบัญชาโดยขับรำ มีเนื้อความพาดพิงถึงอิเหนาคู่กรณีของตนด้วย

เพลงสี่บท เถา กล่าวถึงขณะเดินทางกลับจากไช้บน อิเหนาชมธรรมชาติ บนภูเขาวิไลศมาหระว่างดงามมากทั้งไม้ดอกไม้ ผล ถักขมและสีสันทันของภูเขา ดำธาร แต้นหิน อิเหนาจึงประทับใจประทับใจที่นั่นด้วยความรื่นรมย์

1.2.9 อิเหนา ตอนอิเหนาปลอมตัวขุนนางบุษบาเมื่อจากกลับ ปรากฏในเพลง บุษบัน เถา

เพลงบุษบัน เถา กล่าวถึงนางบุษบาชมธรรมชาติยามกลางคืนด้วยความ รื่นรมย์ ขณะเดินทางกลับจากไช้บนที่ภูเขาวิไลศมาหระ โดยไม่ทราบว่ามีอิเหนาปลอมตัวติดตาม ขบวนเสด็จของนางมาอย่างใกล้ชิด เพื่อลอบชมนาง

1.2.10 อิเหนา ตอนอิเหนาประชวร ปรากฏในเพลงกัลยาเชื่อมห้องเถา

เพลงกัลยาเชื่อมห้องเถา กล่าวถึง สีหะดาเสด็จไปเยี่ยมอิเหนารู้ว่าอิเหนา ประชวรเพราะหลงรักนางบุษบาที่สาวของตน จึงถามความจริง เพื่อที่จะได้หาทางช่วยเหลืออิเหนา ให้สมปรารถนา

1.2.11 อิเหนา ตอนอิเหนาโลมนางบุษบา ปรากฏในเพลงหกบท เถา

เพลงหกบท เถา กล่าวถึงนางบุษบามาตัดท้ออิเหนาซึ่งลักพาตัวนาง มาไว้ที่ถ้ำในป่าว่าไม่เห็นแก่เกียรติยศของนางที่เกิดมาในวงศ์เทวดา และเป็นการลบหลู่ท้าวดาหา พระบิดาของนางด้วย การกระทำของอิเหนาในครั้งนี้ จะเป็นการทำลาย ชื่อเสียง ศักดิ์ศรีของนาง ทำให้นางได้รับความอัปยศตลอดไป นางจึงคร่ำครวญด้วยความเสียใจอย่างรุนแรง

1.2.12 อิเหนา ตอนจรรกากับล่าสาวออกตามนางบุษบา ปรากฏในเพลงกล่อมนารี เถา และเพลงชมรใหญ่ เถา

เพลงกล่อมนารี เถา กล่าวถึงเมื่ออิเหนาลักพาตัวนางบุษบาไว้ที่ถ้ำ ในป่าลึกชายแดนเมืองดาหา โดยตั้งความระตาดใจเตรียมไว้ อิเหนาเล้าโลมนางบุษบาด้วยความรัก และวาทศิลป์อันอ่อนหวานชวนใจ โดยเน้นถึงความรักของตน และความงามของนางทั้งสอง จึงมีความสุขอยู่ในถ้ำของนั้น

เพลงชมรใหญ่ เถา กล่าวถึง ระตูจรรกากับระตูล่าสาวพี่ชายออกเดินทางติดตามนางบุษบาซึ่งถูกลักพาตัวไปขณะเตรียมการอภิเษกสมรสกับจรรกา จรรกาออกติดตามนางด้วยความรักใคร่ เสียหาย ขณะเดียวกันก็เกิดความแค้นชายที่หมิ่นศักดิ์ศรีของตนเองอย่างรุนแรง

1.2.13 อิเหนา ตอนอิเหนาเข้าไปแก้สงสัยในเมืองดาหา ปรากฏในเพลงชมร รานบุรี เถา เพลงชมแสงจันทร์ เถา และเพลงล่องลม เถา

เพลงเขมรราชบุรี เถา กล่าวถึงอิเหนาจำใจเดินทางไปแก้สงสัย เรื่อง ผู้ลักพาตัวนางจากเมืองคาหาโดยหึงนางไว้ในถ้ำทอง อิเหนาเดินทางพลางครวญถึงนางซึ่งหึงไว้ เบื้องหลัง ขณะที่ยกพลมาสมทบกับน้อง คือ สังคามาระคเพื่อเดินทางเข้าเมืองคาหา

เพลงชมแสงจันทร์ เถา กล่าวถึงอิเหนาปลอบโยนนางบุษบาด้วยความ อาลัยรัก และอ้างความจำเป็นในการที่จะต้องเข้าไปแก้สงสัยในเมืองคาหา ภายหลังลักพาตัว นางบุษบาไว้ในถ้ำทอง

เพลงถ้อยลม เถา กล่าวถึงอิเหนาเดินทางเข้าไปแก้สงสัยในเมืองคาหา ขณะที่ซ่อนนางบุษบาไว้ในถ้ำนอกเมือง อิเหนาครวญถึงนางบุษบาโดยอ้างความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้อง กับนางในอดีต และเชื่อมโยงธรรมชาติขณะนั้นเปรียบเทียบกับนางด้วยความอาลัยรัก

1.2.14 อิเหนา ตอนองค์ประตาระกาหลาแปลงนางบุษบาเป็นอุมากรรมปรากฏ ในเพลงทอยช้วน เถา และทอยเขมร เถา

เพลงทอยช้วน เถา กล่าวถึงเมื่อนางบุษบาจำเป็นต้องแปลงเป็น อุมากรรมนางต้องตกทุกข์ได้ยาก เดินทางกลางป่ากับที่เลี้ยงเพื่อหาทางเข้าไปเมืองประมอดัน นางจึงครวญถึงตัวว่าเป็นเพราะวิบากกรรมของนางเอง

เพลงทอยเขมร เถา กล่าวถึงอุมากรรมและที่เลี้ยงเดินทางกลางป่า ธรรมชาติรอบตัวทำให้นางคิดถึงความสุขขณะครองรักกับอิเหนาในถ้ำทอง ก่อนจะต้องมาลำบาก ด้วยวิบากกรรม ในครั้งนี้

1.2.15 อิเหนา ตอนป็นหนีข้ามไปเกาะมะละกา ปรากฏในเพลงถอนสมอ เถา

เพลงถอนสมอ เถา กล่าวถึงป็นหนีใช้เรือกำปั่นของระตู ซึ่งเป็นเมืองขึ้น ของตนพาน้องคือ เถนหลงหนึ่งหรัศ ซึ่งความจริงคือระเด่นวิยะศร ข้ามไปติดตามสืบหานางบุษบาที่ เกาะมะละกา

1.2.16 อิเหนา ตอนอุมากรรมยกพลออกติดตามอิเหนา ปรากฏในเพลง คอกไม้ไทร เถา และเพลงนางครวญ เถา

เพลงคอกไม้ไทร เถา กล่าวถึงอุมากรรมคร่ำครวญถึงอิเหนาขณะจากไป อยู่ในเมืองกาหลัง นางสั่งให้บรรเลงมโหรีเพื่อคลายความทุกข์ที่คิดถึงอิเหนา

เพลงนางครวญ เถา กล่าวถึงอุมากรรมครวญถึงอิเหนาขณะที่นาง ประทับอยู่ที่เมืองประมอดัน นางคิดถึงความสัมพันธ์ของนางกับอิเหนาก่อนที่พลัดพรากกัน นางต้องการให้อิเหนารู้ว่านางอยู่ที่ใดจะได้ติดตามมาหานาง

1.2.17 อิเหนา ตอนป็นหนีลาพรต ปรากฏในเพลงแขกชาวเถา (เนื้อที่ 1)

เพลงแขกชาว เถา (เนื้อที่ 1) กล่าวถึง อิเหนาปลอมตัวเป็นป็นหนีพบ อุมากรรมซึ่งก็คือบุษบาปลอมมาเช่นกัน ป็นหนีสงสัยพฤติกรรมของอุมากรรม จึงเตรียมตัวติดตาม เข้าไปยังเมืองคาหลัง เพื่อพิสูจน์ความจริง

1.2.18 อีเหนา ตอนสี่ชะตราทูลลาไปเที่ยวป่า ปรากฏในเพลงสามไม้ในเถา

เพลงสามชั้นไม้ใน เถา กล่าวถึงสี่ชะตราทูลลาหัวคาหาไปเที่ยวป่า โดยมีจุดประสงค์จะติดตามหาอีเหนากับนางบุษบา ขณะชมคงได้เชื่อมโยงธรรมชาติที่พบเห็นกับความหลังครั้งเคยมาเที่ยวกับอีเหนา บุษบา และวิยะดา

1.3 พระร่วง บทละครเรื่อง พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ปรากฏในวรรณกรรมเพลงไทย 9 เพลง ดังนี้

1.3.1 เพลงเขมรปากท่อ เถา (เนื้อที่ 2) กล่าวถึงนักกุ่มกราบบังคมทูลท้าวพันธุมนาดาเจ้าเมืองขอมถึงอิทธิฤทธิ์ของพระร่วง ท่อเมืองละโว้ในเรื่องที่พระร่วงสามารถใช้ชะลอมเป็นภาชนะบรรจุน้ำศักดิ์สิทธิ์ได้ ซึ่งนักกุ่มได้นำชะลอมมาถวายด้วย นักกุ่มกราบทูลว่าขณะนี้คนไทยมีผู้นำที่มีความสามารถและเฉลียวฉลาด ทางขอมต้องระมัดระวังยิ่งขึ้น

1.3.2 เพลงเขมรระอองค์ เถา กล่าวถึงท้าวพันธุมนาดาเจ้าเมืองขอมทรงพิโรธพระร่วง พระองค์คิดว่าพระองค์เป็นผู้มีบุญญาธิการเพียงผู้เดียว พอทราบว่าพระร่วงมีความสามารถจึงคิดกำจัดเสีย โดยสั่งให้พญาเคโซไปจับตัวพระร่วงมา

1.3.3 เพลงขอมเงิน เถา กล่าวถึงพญาเคโซนายทหารขอมรับอาสาเจ้าเมืองขอมไปจับตัวพระร่วงมาถวาย ถ้าพระร่วงขัดใจต่อผู้ไม่ยอมมาแต่โดยดี ก็จะฆ่าเสีย ถ้าไม่สามารถจับตัวพระร่วงได้ จะไม่ขอกลับคืนมาสู่เมืองขอมจนกว่าจะจับตัวหรือฆ่าพระร่วงได้ เพื่อให้สิ้นเล่ห์หนามของเมืองขอม เมื่อกล่าวเสร็จได้กราบพระบาทท้าวพันธุมนาดาเจ้าเมืองขอม แล้วออกมาเกณฑ์ไพร่พลเพื่อเดินทาง

1.3.4 เพลงขอมทรงเครื่อง เถา กล่าวถึงพญาเคโซเมื่อคุมทัพเดินทางเข้ามายังเขตแดนไทยแล้ว สั่งให้นักกุ่มอยู่ควบคุมกองทัพไว้ ส่วนตัวพญาเคโซได้ปลอมแปลงตัวโดยแต่งกายเป็นคนไทย แล้วเล็ดลอดเข้าไปยังกรุงสุโขทัย โดยเตรียมอาวุธซ่อนเข้าไปด้วย และพยายามสืบหาพระร่วงว่าอยู่ที่ใด

1.3.5 เพลงขอมใหญ่ เถา กล่าวถึงการเตรียมการป้องกันเมืองละโว้ โดยซ่อมกำแพง ดบแต่งคูน้ำให้แข็งแรง เพื่อจะป้องกันเมืองไว้ให้มั่นคง และส่งม้าเร็วไปบอกข่าวแก่ทางกรุงสุโขทัย ให้ยกกำลังทหารมาช่วย

1.3.6 เพลงขอมกล่อมลูก เถา กล่าวถึงพญาเคโซนายทหารขอมปลอมตัวเป็นคนไทย มาที่วัดพระบรมธาตุกรุงสุโขทัย เพื่อนำตัวพระร่วงไปถวายเจ้าเมืองขอม ขณะนั้นพระร่วงซึ่งผนวชอยู่กำลังกวาดลานวัดอยู่ พญาเคโซไม่รู้ว่าพระร่วง จึงเสแสร้งว่าคนเป็นคนไทยเดินทางมาจากเมืองละโว้ต้องการมาพบพระร่วงซึ่งเป็นพ่อเมืองของตนเพื่อแสดงความจงรักภักดีถวายตัวเป็นข้ารับใช้ของพระร่วง

1.3.7 เพลงเขมรน้อย เถา ตรงกับเพลงขอมกล่อมลูก เถา แต่เพิ่มเติมเนื้อความว่า พระร่วงที่ผนวชอยู่นั้นสงสัยว่า คนผู้นี้อ้างตัวว่าเป็นคนไทย แต่ฟังสำเนียงแล้วคงเป็นขอมปลอมตัวมา ทำทางก็เย่อหยิ่งของหงองคงไม่ใช่คนไทยแน่ ๆ

1.3.8 เพลงเขมรเหลือง เถา กล่าวถึงพญาเคโษฎกพระร่วงจับได้ว่าปลอมตัวมา เกิดความอับอายเป็นอย่างมากจึงขอร้องให้พระร่วงฆ่าตนเสียโดยการตัดศีรษะ

1.3.9 เพลงเขมรชนบท เถา กล่าวถึงท้าวพันธุมาธนาเจ้าเมืองขอมได้รับสารแจ้งว่าพญาเคโษฎกกับทหารที่ตามไปด้วยถูกสาปจากวาจาสิทธิ์ของพระร่วงกลายเป็นหินไปทุกคน เมื่อเจ้าเมืองขอมทราบข้อความจากสารแล้ว ก็เกิดความเศร้าโศกและตกใจมากถึงกับพระเสโทไหลลงอาบองค์พร้อมกันกับกันแสงออกมา

1.4 พระลอหรือลักษณ บทละคร พระนิพนธ์ในกรมพระราชวังบวรมหาดคีฬเสทปรากฏในวรรณกรรมเพลงไทย จำนวน 5 เพลงดังนี้

1.4.1 เพลงขวนเกล้า เถา กล่าวถึง คำเล่าลือว่าพระลอเป็นกษัตริย์ที่มีรูปร่างงดงาม ทำให้พระเพื่อนพระแพงอยากเห็นหน้า จึงปรารถนากับพี่เลี้ยงทั้งสองหาวิธีการที่จะส่งคนไปยังแมนสรวงเมืองของพระลอ เพื่อให้พระลอติดตามมาให้พระเพื่อนพระแพงได้ชมโฉมพระลอ

1.4.2 เพลงลาวเลี้ยงเทียน เถา กล่าวถึงฝ่ายพระเพื่อนพระแพงคิดอุบาย ส่งคนมาจับลำนำถึงความเก่งกล้าสามารถของท้าวแมนสรวง และจับชมโฉมความงามของพระธิดาคือพระเพื่อนพระแพงว่ามีรูปร่างสมส่วน ใบหน้างดงามหาที่ติไม่ได้ ทั้งสองที่น้องงามท่าเทียบกันไม่ว่าจะเป็นกิ้ว ตา หม แก้ม เป็นที่สะดุดตาของชายที่ได้พบเห็น หูเปรียบเหมือนกลีบบัว จมูกโค้งงาม เวลาเดินทอดกายอย่างสง่างาม มือแขนเรียวคล้ายวงช้าง ปากมีสีแดงเหมือนสีลิ้นจี่ ผมหางลับเป็นมัน ฟันก็เป็นสีด้าเปรียบเหมือนนิล ออกแต่งตึงเหมือนดอกบัวตูมที่ฟุ้งมุขพ่นน้ำ แม่แต่แมลงภูก็ยังไม่ได้เข้าใกล้

1.4.3 เพลงสาวเวียงเหนือ เถา กล่าวถึงพระลอถูกมนต์เสน่ห์ทำให้คิดคำนึงถึงแต่พระเพื่อนพระแพง ตั้งแต่ย่ำค่ำจนยามสองโดยไม่ได้หลับนอน อยากจะพบหน้าและเชยชมนาง ยิ่งมาได้ฟังคำขับลำนำ (ขับขอ) ชมโฉมพระเพื่อนพระแพงก็ให้ร่ำร้อนลุ่มหลงเหมือนกับมีภูเขามาทับทรวงอก มีแต่ความทุกข์ใจจนไม่สามารถจะหลับได้ จนเป็นที่ผิดสังเกตรเพราะคร่ำครวญถึงแต่พระเพื่อนพระแพง

1.4.4 เพลงระส่ำระสาย เถา กล่าวถึงพระลอถูกมนต์เสน่ห์ของพระเพื่อนพระแพงทำให้ลืมพระองค์เคลิบเคลิ้ม เข้าใจว่านางสนมเป็นพระเพื่อนพระแพงจึงตรงเข้าไปหาแต่พอรู้ว่าเป็นสนมกำนัลก็เกิดความอาย แต่แรงคาถาอาคมทำให้ร้อนรนเหมือนน้ำคั้งไขว่คว้ากระทั่งหมอนมากอดคิดว่าเป็นพระเพื่อนพระแพง

1.4.5 เพลงลาวครวญ เถา กล่าวถึงพระลอเมื่อถูกมนต์เสน่ห์ของพระเพื่อนพระแพงแล้ว จิตใจว่าวุ่นอยากจะไปหาพระเพื่อนพระแพงที่เมืองสรวง แต่ยังหวังพระมารดา

ว่าจะโศกเศร้าทุกข์ทรมานถึงคนมากสักเพียงใด เพราะพระบิดาของคนก็สิ้นพระชนม์ในสนามรบ พระมารดาก็ทุกข์โศกมากอยู่แล้ว นอกจากนี้ยังอาลัยอาวรณ์ถึงนางลักษณวดีผู้เป็นมเหสี โดยเปรียบเทียบให้เห็นคุณค่าของมเหสี และพระมารดาว่าจะหาสิ่งใดมาเทียบไม่ได้ จึงปรึกษากับที่เลี้ยงว่าควรจะไปเยี่ยมเมืองแมนสรวง ที่เลี้ยงทั้งสองคือ นายแก้ว นายขวัญ ก็เห็นด้วย

1.5 ราชาริราช บทละคร พระนิพนธ์ในกรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ ปรากฏในวรรณกรรมเพลงไทย 4 เพลง ดังนี้

1.5.1 ราชาริราช คอนสาวแก่นท้าวถูกประหารชีวิต ปรากฏในเพลงพม่าแปลงเถา

เพลงพม่าแปลงเถา กล่าวถึงพระมารดาของลาวแก่นท้าวโศกเศร้าอาลัยอาวรณ์ถึงบุตรที่ถูกประหารชีวิต โดยคำสั่งของพระบิดาของคน นางรำพึงรำพันถึงการทะนุถนอมเลี้ยงดูบุตรด้วยความรักอย่างสุดซึ้ง นางหวังว่าจะได้ฟังฝ่าฝักฝักไข้ แต่ก็ต้องมาจากไป ทำให้นางปรารถนาที่จะคอยตามบุตร เพื่อเกิดร่วมกันในภพภาคหน้า

1.5.2 ราชาริราช คอนพระเจ้ากรุงอังวะได้รับพระราชสาส์นของพระเจ้าแสงใจอ่องเค้ ปรากฏในเพลงพม่ากำชับเถา

เพลงพม่ากำชับเถา กล่าวถึงพระเจ้ากรุงอังวะได้ทราบความในพระราชสาส์นก็มีความยินดี จึงจัดส่งพระราชสาส์นตอบไปว่าจะจัดส่งทหารออกไปสู้รบด้วย

1.5.3 ราชาริราช คอนสมิงพระรามหนี ปรากฏในเพลงพม่าเห่เถา (เนื้อที่ 1) และเพลงมอญรำดาบเถา

เพลงพม่าเห่เถา (เนื้อที่ 1) กล่าวถึงพระเจ้ากรุงอังวะออกว่าราชการ โดยนำพระนัดดาซึ่งเกิดจากสมิงพระรามกับพระราชาออกว่าราชการด้วย แต่ความซุกซนของเด็ก จึงเล่นพระเกศของพระเจ้ากรุงอังวะ พระเจ้ากรุงอังวะสืบพระองค์ ครัสครุพระนัดดาว่าเป็นลูกชเลย บังอาจมาเล่นหัวพระองค์ได้ เมื่อตรัสแล้วก็นึกถึงคำสัญญาที่ให้ไว้กับสมิงพระรามว่าจะไม่พุดว่า สมิงพระรามเป็นชเลยหากพุดเช่นนั้นสมิงพระรามก็จะหนีไป แต่พระเจ้าอังวะก็เผลอพุดไปแล้วไม่รู้จะแก้ไขประการใด จึงเสด็จกลับพระราชฐาน

เพลงมอญรำดาบเถา กล่าวถึงสมิงพระรามเมื่อได้ฟังคำพระเจ้ากรุงอังวะ ครัสเรียกว่าลูกชเลยก็มีความเสียใจและอับอายเหล่าเสนาอำมาตย์ จึงคิดหนีไปจากกรุงอังวะ เมื่อออกจากท้องพระโรงกลับไปถึงที่พักเข้าไปในห้องเห็นพระธิดาหลับอยู่ก็ให้นึกเสียใจ อาลัยรักสงสารนางและลูก ที่ตนจะต้องพรากจากไป เหมือนแกล้งทิ้งไปโดยไม่หวังใยรักใคร่

1.5.4 ราชาริราช คอนตึกษพระเจ้าฝรั่งมังศรีละวา ปรากฏในเพลงพม่าเห่เถา (เนื้อที่ 2)

เพลงพม่าเห่เถา (เนื้อที่ 2) กล่าวถึงการจัดกระบวนทัพของพระเจ้ากรุงหงสาวดี โดยอุปราชผู้เชี่ยวชาญในการรบเป็นทัพหน้า คุมพลย์สืบหมื่นชาจกรรเจ้าอังวะ

คุมปีกขวา มีทหารสิบหมื่นคน มีความเก่งกล้าสามารถพระเจ้าแผ่นดินคุมทัพปีกซ้ายมีทหารจำนวน สิบหมื่นคนโดยเลือกสรรชาตกรรจ์ที่มีมือดี ส่วนเจ้าเชียงใหม่ให้คุมทัพหลังโดยมีทหารสิบหมื่น ล้านแต่ใช้ปืนเป็นอาวุธ กองทัพที่ยกมามีทั้ง เกวียน ช้าง ม้า อูฐ ห่อ ธา วัว ควาย เสนียงอาหาร จำนวนมาก

1.6 พระอภัยมณี ผลงานของพระสุนทรโวหาร (ภู่) ปรากฏในวรรณกรรมเพลงไทย 3 เพลง ดังนี้

1.6.1 พระอภัยมณี ตอนเจ้าละมานตีเมืองผลึก ปรากฏในเพลงโยสะถันเถา

เพลงโยสลัม เถา กล่าวถึงนางละเวงออกจากราชการได้ทราบเรื่องพระบิดา ถูกฆ่าตาย ทำให้นางตกพระทัยมาก มีแต่ความทุกข์ระทมตลอดเวลา ร่างกายซูบผอม คิดอุบาย กับบาทหลวงเพื่อแก้แค้นแทนพระบิดา ห้ามไม่ให้มีการช้ายามบอเวลา เพราะเสียงดังรบกวน การคิดกลอุบาย

1.6.2 พระอภัยมณี ตอนพระอภัยมณีหลงรูปละเวง ปรากฏในเพลงต่อขรูป เถา

เพลงต่อขรูป เถา กล่าวถึงพระอภัยมณีซึ่งกำลังเคลิ้มหลับแต่กลับเห็น เป็นรูปหญิงสาวที่สวยงามมาขึ้นอยู่ริมที่นอน จึงลุกขึ้นแล้วนำภาพวาดนางละเวงมากอดจูบ พร่ำรำพันว่า เคยสร้างบุญกุศลร่วมกันมาแต่ชาติก่อน แล้วนำรูปเข้าไปบรรทมด้วยจนสว่าง

1.6.3 พระอภัยมณี ตอนรับศึกเมืองลังกา ปรากฏในเพลงอาถรรพ์ เถา

เพลงอาถรรพ์ เถา กล่าวถึงนางละเวงคิดทำศึกแก้แค้นแทนพระบิดาและ พี่ชาย โดยลวงขอกำลังจากเมืองต่าง ๆ ยกมาตีเมืองผลึก สุกสาครบุตรพระอภัยมณีปราบจนพ่ายแพ้ ภายหลังพระอภัยมณีนำทัพไปตีลังกาตอบแทนแต่หลงเสน่ห์นางละเวง และเข้าข้างกรุงลังกา กันหมด นางสุวรรณมาลีจึงขอกำลังจากเมืองพรมจักรและการะเวก พราหมณ์โลกเชษฐาได้มาทำ พิธีป้องกันเมืองโดยใช้คาถาอาคมและพิธีกรรมต่าง ๆ เป็นการเสาะเคราะห์ของเมืองและรับศึก จากทัพของกรุงลังกา

1.7 กากี ผลงานของเจ้าพระยาพระคลัง (หน) ปรากฏในวรรณกรรมเพลงไทย 2 เพลง ดังนี้

1.7.1 กากี ตอนท้าวพรหมทัตตัดพ้อนางกากี ปรากฏในเพลงจีนลั่นถัน เถา

เพลงจีนลั่นถัน เถา กล่าวถึงท้าวพรหมทัตเมื่อรู้ว่าพญาครุฑนำนางกากี จากวิมานฉิมพลีมาส่งคืนแล้ว จึงตัดพ้อต่อว่านางและแสดงความรังเกียจ ว่านางมีสามีคือคนอยู่แล้ว ยังไปมีสามีใหม่อีกคือ ครุฑ และคนธรรพ์ เข้าลักษณะหญิงแพศยา จึงไม่สามารถเลี้ยงดูนางได้อีก เพราะท้าวพรหมทัตมีความอภัยสอดดู

1.7.2 กากี ตอนท้าวพรหมทัตสั่งให้นางกากีไปลอยแพ ปรากฏในเพลงเหรา เล่นน้ำ เถา

เพลงเทราเล่นน้ำ เถา กล่าวถึงนางกาگیอุกलयแพ ทำให้นางเกิดความหวาดกลัว และโศกเศร้า เห็นแต่ฝูงปลาพันธุ์ต่าง ๆ ว่ายผ่านไปมา นางคิดว่าเป็นบาปกรรมที่กระทำไว้

1.8 เงาะป่า บทละคร พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ปรากฏในวรรณกรรมเพลงไทย 2 เพลง ดังนี้

1.8.1 เงาะป่า ตอนขบวนแห่เจ้าป่าว ปรากฏในเพลงทะเลบัว เถา

เพลงทะเลบัว เถา กล่าวถึง นางดำหับไม่ยอมแต่งงานกับสะเนาคัวยดีว่าชมเพลลาเป็นสามี เพราะได้ถูกเนื้อต้องตัวมาก่อน ถ้าแต่งงานกับสะเนาจะกลายเป็นหญิงชั่วแค้นางก็สงสารสะเนา

1.8.2 เงาะป่า ตอนสะเนาออกตามล่าหับ ปรากฏในเพลงตะลุ่มโป่ง เถา

เพลงตะลุ่มโป่ง เถา กล่าวถึงนางมือซังและนางวังคอนที่หลงรักสะเนาและชมเพลลา ต่างโศกเศร้า เมื่อรู้ว่าชมเพลลาพานางล่าหับหนี หลังจากคลายความเศร้าโศกแล้วจึงชวนกันมาเที่ยวชมป่า ธรรมชาติ ต้นไม้ ดอกไม้ นานาพันธุ์ ทำให้นางสบายใจ

1.9 ทนุคณา บทละครร่ำ พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ปรากฏในวรรณกรรมเพลงไทย 2 เพลง ดังนี้

1.9.1 เพลงกาเรียนทอง เถา กล่าวถึงความงามของกวางตัวหนึ่งสีด่าขลับ เงางาม เป็นสีทอง นัยน์ดาด่าขลับเหมือนสีนิล คอโค้งงาม รูปร่างงดงาม เมื่อเหลียวหน้ามาดูท้าวทฤษยัณฑ์ก็เหมือนกับผู้หญิงที่เคียงชาย วังเรื้อราวกับลมพัด พระองค์ก็เร่งรีบตามไปกระทั่งถึงชายป่า

1.9.2 เพลงพราหมณ์เข้าโบสถ์ เถา กล่าวถึงคำสั่งสอนที่พระกัณโฆสมุนีสอนนางศกุนคณาให้ปรนนิบัติสามี คือ ท้าวทฤษยัณฑ์อย่าปากจัด บ่นจู้จี้ขำทาส โกรทำผิดคอยสอนอย่าเห็นแก่ตัวให้ขยันทำงานบ้านการเรือน

1.10 อาบู่หะชัน บทเสภา พระนิพนธ์ของพระองค์เจ้าอาทิตย์ทิพอาภา ปรากฏในวรรณกรรมเพลงไทย 2 เพลง ดังนี้

1.10.1 เพลงแขกค้อยหม้อเฒ่า กล่าวถึงอาบู่หะชันเดินเข้ามาในพระราชวังมองสิ่งใดก็ล้วนงดงามไปทุกแห่ง มีการเขียนลวดลายที่งดงาม ผนังก์ทาสีมีลายทองทับประดับกระจกอยู่หลายแห่งมีมูสิบั้งไว้ไข่ม่านออกมาสองบาน มีอุบะห้อยองงดงาม มีพู่ทองห้อยไว้ที่ม่าน เพดานสีทอง มีแก้วห้อยระย้าแพรพราย ยังลุลวดลายโคมแขวนอยู่มากมาย

1.10.2 เพลงอาเฮีย เถา (เนื้อที่ 2) กล่าวถึงอาบู่หะชันได้คัมเกล้ากับพระเจ้ากาหลิบที่ปล่อมพระองค์มาซึ่งพระเจ้ากาหลิบมีความเมตตากรุณาและพอใจในสติปัญญาที่เฉลียวฉลาดของอาบู่หะชัน ต่อมาภายหลังได้ประทานกำนัลคนโปรดของพระมเหสีให้เป็นภรรยา

1.11 อุณรุท บทละครใน พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ปรากฏในวรรณกรรมเพลงไทย 2 เพลง ดังนี้

อุณรุท ตอนพระอุณรุทเสด็จประพาสป่าพระมาตุลีปลอมเป็นกวางทอง มาล่อ ปรากฏในเพลงมุล่ง เถา เพลงแขกสาย เถา

เพลงมุล่ง เถา กล่าวถึงเวลาเช้าเมื่อพระอุณรุทตื่นจากบรรทมสร้งน้ำเสร็จ ประสงค์จะไปประพาสป่า จึงชวนพระมเหสีคือนางศรีสุตาไปชมต้นไม้ดอกไม้ในป่าที่กำลัง ออกดอกบานชูช่อดงตาม ตามคำล้าลือของชาวบ้าน นอกจากนี้ยังมีฝูงสัตว์ป่าอยู่มากมาย

เพลงแขกสาย เถา กล่าวถึงพระอุณรุทพานางศรีสุตาซึ่งเป็นมเหสีไปล่าสัตว์ ชมความงามของนกต่าง ๆ เช่น นกสาธิกา นกแขกเต้า นกคูดหวา นกแก้ว นกเบญจวรรณและ นกโนรีสีชมพู นอกจากนี้ยังมีฝูงกบินรลงมาเล่นน้ำ กบินรต่าง ๆ มีรูปร่างสวยงาม พระองค์ชวน พระมเหสีลงเล่นน้ำในสระนั้น ภายในสระมีดอกบัวบานสะพรั่ง ยามลมพัดโชยพากลิ่นหอมของ ดอกบัวมาด้วย มีทั้งดอกบานและดอกตูมเต็มไปหมด

1.12 นิราศรักชาติ พระนิพนธ์ของพระเจ้าบรมวงศ์เธอพระองค์เจ้าเพ็ญพัฒนพงษ์ ปรากฏในวรรณกรรมเพลงไทยเพียงเพลงเดียวคือ เพลงมอญอ้อยอิ่ง เถา

เพลงมอญอ้อยอิ่ง เถา กล่าวถึงการพลัดพรากจากหญิงที่ตนรัก ทำให้เกิดความ โศกเศร้าทุกข์ระทม เพราะความคิดถึง ได้กลิ่นหอมของดอกมณฑา ทำให้นึกถึงกลิ่นหอมของหญิง อันเป็นที่รัก ยามนอนคราใดก็ฝันเห็นแต่ดวงหน้าของนาง ซึ่งมีความงามสุดซึ้งเปรียบได้กับ แสงจันทร์วันเพ็ญ

1.13 พระมณีพิชัย บทละครนอก พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ปรากฏในวรรณกรรมเพลงไทยเพียงเพลงเดียวคือเพลงไอ้ลาว เถา

เพลงไอ้ลาว เถา กล่าวถึงพระมณีพิชัยได้สัญญาไว้กับพราหมณ์ คือนาง ยอพระกลิ่น มเหสีของพระองค์เอง ซึ่งได้ปลอมตัวเป็นพราหมณ์มารักษาพระมารดาของพระ มณีพิชัยที่ถูกงูกัดตายจนฟื้นขึ้นมาได้ พระมณีพิชัยต้องไปเป็นทาสของพราหมณ์ในคืนนั้น ขณะเดินทางมากลางป่า พระองค์ไม่เคยลำบากตรากตรำ คิดว่าเป็นเวรกรรมที่ทำไว้ จึงต้องเป็นทาส ของพราหมณ์โดยไม่รู้จักนิสัยใจคอว่าร้ายอย่างไร เดินทางมาทั้งถูกหนามคำพระบาท ทั้งกลัว สัตว์ป่าที่แอบซ่อนอยู่ตามพุ่มไม้ ได้แต่นึกสวดมนต์ภาวนาอยู่ในใจทั้งร้องเตือนพราหมณ์ให้ระวังตัว ครั้นได้ขึ้นเสียง นก ชะนี ร้องเรียกหัวเสียงดัง ก็ตกใจกลัวจนตัวสั่น กิดกลัวกระทั่งมีสาว ได้แต่ เดินตามพราหมณ์ไปด้วยความเปล่าเปลี่ยวเศร้าใจ ทั้งขึ้นเขมและข้ามลำธารด้วยความลำบาก

1.14 พญาราชวังสัน บทเสภา พระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า เจ้าอยู่หัว ปรากฏในวรรณกรรมเพลงไทยเพียงเพลงเดียวคือ เพลงเทพรัฐจวน เถา (3 ชั้น)

เพลงเทพรัฐจวน เถา (3 ชั้น) กล่าวถึงยามค่ำคืนมีเสียงจิ้งหรีดร้องทำให้ พระบิดาของพญาราชวังสัน เกิดความทุกข์และเป็นห่วงพญาราชวังสันว่าจะตกกระกำลำบากที่จะต้อง เดินทาง ถ้าพระองค์ได้เสด็จไปด้วยจะได้ช่วยกันค้นหาหนทางให้ แต่ก็คิดภาระกิจต้องทำศึกสงคราม

เมื่อหันมาดูพระมหาลีที่ทรงบรรทมอยู่ข้าง ๆ ก็ทรงทอดถอนพระราชหฤทัย จนกระทั่งแสงอาทิตย์เริ่มทอแสงจับขอบฟ้า

1.15 มณีสุริยง บทละครนอกสมัยกรุงเก่า ซึ่งไม่ปรากฏนามผู้ประพันธ์ ปรากฏในวรรณกรรมเพลงไทยเพียงเพลงเดียวคือ เพลงทะเลเถา

เพลงทะเลเถา กล่าวถึงความอาลัยอาวรณ์หญิงสาวที่ตนรัก ต้องจากไป โดยไม่มีเยื่อใย ทั้ง ๆ ที่พระองค์ตั้งพระทัยจะมารับไปอภิเษกสมรสยกย่องให้เป็นมเหสี

1.16 รามเกียรติ์ บทละครว่า พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ปรากฏในวรรณกรรมเพลงไทย เพียงเพลงเดียว

รามเกียรติ์ตอนนารายณ์ปราบบนทุก ปรากฏในเพลงนารายณ์แปลงรูป เถา เพลงนารายณ์แปลงรูป เถา

เพลงนารายณ์แปลงรูป เถา กล่าวถึงพระนารายณ์แปลงเป็นนางฟ้า มาหลอกบนทุกให้รำตาม เป็นท่ารำต่าง ๆ ตั้งแต่ท่าเทพนม พรหมสี่หน้า ฯลฯ จนถึงท่านาคา ม้วนหางลง ซึ่งใช้นิ้วชี้ลงที่ตรงหน้าคอก นิ้วชี้ของบนทุกนั้นเป็นนิ้วศักดิ์สิทธิ์ ทำให้ขาของบนทุกหัก และพระนารายณ์ก็กลายร่างเหยียบอกของบนทุกไว้

1.17 สังข์ศิลป์ชัย บทละครดึกดำบรรพ์ พระนิพนธ์ในสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ปรากฏในวรรณกรรมเพลงไทยเพียงเพลงเดียวดังนี้

สังข์ศิลป์ชัย คอนตามหา ปรากฏในเพลงแขกสาหร่าย เถา (ชั้นเดียว)

เพลงแขกสาหร่าย เถา (ชั้นเดียว) กล่าวถึงนางเกสรสมุชชา กับพระธิดา คือ นางศรีสุพรรณมีความเบื่อกับนางใจเลือกเก็บดอกไม้ที่มีกลิ่นหอมทั้งดอกจำปา ดอกลำดวน ดอกพิกุล มาร้อยเป็นพวงมาลัย นำดอกมะลิวัลย์มาร้อยเป็นสายสร้อย และยักร้อยมาลัยเพื่อไปวางห้องที่บรรทม หลังจากที่สังข์ศิลป์ชัยได้ช่วยออกมาจากเมืองยักษ์และช่วยนางศรีสุพรรณมาจากเมืองบาดาล แต่สังข์ศิลป์ชัยได้หายไปเพราะถูกพี่ชายทั้งหกแก้งผลัดตกเหวทำให้นางทั้งสองหวังไขมาออกเที่ยวค้นหาในป่าแต่ก็ไม่พบ

1.18 สุวรรณหงส์ บทละครนอกของชาวกรุงเก่า นำมาเผยแพร่จากวัดเกาะในสมัยรัชกาลที่ 5 ไม่ปรากฏนามผู้ประพันธ์ ปรากฏในวรรณกรรมเพลงไทยเพียงเพลงเดียวคือ เพลงอาเฮีย เถา (เนื้อที่ 1)

เพลงอาเฮีย เถา (เนื้อที่ 1) กล่าวถึงอารมณ์แห่งการพลัดพรากจากกันของหญิงสาวที่ตนรัก ทำให้ตนเองนั้นมีแต่ความทุกข์ เหมือนมีไฟมาสุมอยู่ในอก มีความกลัดกลุ้มด้วยความคิดถึงตั้งแต่หัวค่ำจนเกือบจะสว่าง

2. จากจินตนาการของคีตกวี เป็นวรรณกรรมเพลงไทยที่มาจากจินตนาการของคีตกวี 16 ท่าน โดยเรียงลำดับจากการมีผลงานเพลงมากไปหาน้อย ดังนี้

2.1 นายมนตรี ตราโมท ประพันธ์เพลงไทย 5 เพลง ได้แก่

2.1.1 เพลงแขกกลิต เถา นายมนตรี ตราโมท ประพันธ์ขึ้นจากเพลงแขกหมั่ง 2 ชั้น ของเก่าพร้อมทั้งบทร้องและทำนอง เมื่อ พ.ศ. 2472 และได้ตั้งชื่อขึ้นใหม่ตามภาษาชาวมาลาญว่า “แขกกลิต” ซึ่งคำความ “กลิต” แปลว่า “หนัง” นั่นเอง บทเพลงเป็นการกล่าวถึงการชมธรรมชาติป่าเขาลำเนาไม้อันร่มรื่น มีแสงแดดส่องมายังป่าเขามีกลิ่นหอมของดอกไม้ตลอดไปทั่ว มีทั้งดอกปะหนัน รสสุคนธ์ คันทอง และกุหลาบ ทั้งยังมีเสียงนกร้องก้องป่าโอบอ้อมไปทั่ว

2.1.2 เพลงนกขมิ้น เถา นายมนตรี ตราโมท ประพันธ์ขึ้นต่อจากเพลงนกขมิ้น 3 ชั้นของครูเหิง โดยแต่งทั้งทำนองและบทร้องขึ้นทั้ง 2 ชั้น และชั้นเดียว เป็นเพลงที่มีอยู่ในเรื่องเพลงช้าของโบราณ มีทั้งนกขมิ้นตัวผู้และนกขมิ้นตัวเมีย เพลงช้าเรื่องนี้บางทีเรียกว่าแม่หม้ายคร่ำครวญ ใช้บรรเลงเป็นหน้าพาทย์ ประกอบหนังใหญ่เฉพาะตอนนางสุวรรณกัญญา (ชายาอินทรี) ซึ่งถูกทศกัณฐ์ยกให้เป็นรางวัลแก่หนุมาน (อาสา) ในเวลาจะขึ้นเผ่า ท่อน 2 ชั้น นี้เป็นเพลงนกขมิ้นตัวผู้ ซึ่งรวมอยู่ในฉบับต้นเพลงถึง ภายหลังได้กลายมาเป็นเพลงเดี่ยวของเครื่องดนตรีต่าง ๆ โดยครูเหิงเป็นผู้แต่งและได้เพิ่ม “ว่าดอก” แทรกไว้ในท่อน 3 ให้มีรสไพเราะยิ่งขึ้น

บทเพลงนี้เป็นกรกล่าวถึงคำเกี่ยวกับพยานสตรีโดยปริยาย

2.1.3 เพลงนกเขาชะแมร์ เถา นายมนตรี ตราโมท ประพันธ์เพลงนี้โดยประพันธ์จากทำนองเพลงของหลวงประดิษฐไพเราะ เป็นเพลงออกสำเนียงเขมรแท้ ๆ

บทเพลงนี้กล่าวถึง ธรรมชาติ เกี่ยวกับนกต่าง ๆ ที่บินอยู่ในป่าโดยเฉพาะนกเขาคู่หนึ่งที่ยังคู่อยู่บั้นกิ่งไม้ ผลัดกันไซริขกันนำเอ็นคู้อย่าง นอกจากนกเขาแล้วยังมีนกสาธิตา นกเอี้ยง นกแก้ว นกกะลมพู่ และนกกะลิง ซึ่งนกแต่ละชนิดต่างก็มีคู่ออกมาบินโผบินจับกิ่งไม้ อย่างมีความสุข ส่งเสียงร้องอยู่ทั่วไป

2.1.4 เพลงโสมส่องแสง เถา นายมนตรี ตราโมท นำเพลงลาวดวงเดือนหรือลาวคำเนินเกวียนนี้ มาแต่งขึ้นเป็น 3 ชั้น และตัดแต่งเป็นชั้นเดียว ทั้งแต่งบทร้องขึ้นใหม่ให้ครบ ทั้งเถา เมื่อ พ.ศ. 2474 และตั้งชื่อใหม่แปลงจากชื่อเดิมว่า “เพลงโสมส่องแสง”

บทเพลงนี้กล่าวเปรียบเทียบกับชายที่หมายปองหญิงสาวเหมือนกระต่ายน้อยจ้องมองดวงจันทร์ในยามค่ำคืนที่มีอากาศหนาวเหน็บจากน้ำค้างและลมพัดโชย

2.1.5 เพลงออกทะเล เถา นายมนตรี ตราโมท ประพันธ์ขึ้นจากเพลงทำนอง 3 ชั้น โดยประพันธ์ทั้ง 2 ชั้นและชั้นเดียว เพื่อให้ครบเป็นเถา เมื่อ พ.ศ. 2475 โดยดำเนินตามรูปเพลงออกทะเลของครูช้อย สุนทรวาทิน ใช้สำหรับร้องรับร้องส่งกับวงดนตรีไทย

บทเพลงนี้กล่าวถึงการขับร้องเพลงตั้งแต่คำคืนมาจนเวลาใกล้รุ่งต้องขอลาผู้ฟังไปก่อนด้วยจิตใจผูกพัน และในตอนท้ายได้ขอพรให้ผู้ฟังมีความสุขความเจริญ

2.2 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ทรงพระราชนิพนธ์เพลงไทย 2 เพลง ได้แก่

2.2.1 เพลงแขกสาหร่าย เถา เพลงนี้ เดิมมีแค่อัตรา 2 ชั้น ใช้ร้องในการเล่นสัทวา สันนิษฐานว่า จำเอน ผของยั้ง (โคม) จะเป็นผู้ประพันธ์แต่ได้สูญหายไปคงเหลืออยู่แต่ทำนองเพลง ซึ่งได้รับความนิยมบรรเลงกันแพร่หลายบทร้องในอัตรา 3 ชั้น และ 2 ชั้น เป็นพระราชนิพนธ์ของ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชการที่ 5 ต่อมา พ.ศ. 2466 หลวงประดิษฐไพเราะ ได้ขยายอัตราทำนองเพลงเป็น 2 ชั้น และชั้นเดียวจนครบเป็นเพลงเถา โดยนำบทร้องใน อัตราชั้นเดียวมาจากบทละครศึกคำบรรพ์ เรื่อง สังข์ศิลป์ชัย

บทร้องในอัตรา 3 ชั้น กล่าวถึงดอกไม้กับแมลงโดยเฉพาะผีเสื้อ ได้โดยจินตนาการเหล่าดอกไม้ต่าง ๆ ในสวน ซึ่งในสวนนี้มีกลิ่นหอมของดอกไม้มานานานพันซ์ แม้กระทั่งตัวเองก็มีความสุขที่ได้ดมกลิ่นดอกไม้ และเก็บดอกไม้มาร้อยเป็นพวงมาลัยทั้งงดงาม

บทร้องในอัตรา 2 ชั้น กล่าวถึงดอกไม้พันธุ์ต่าง ๆ มากมาย มีลำควน จำปา มหาหงส์ นางแย้ม ยี่สุ่น ประถมาดา ฯลฯ โดยที่อิเหนาได้เลือกดอกไม้ที่ดูใจ มอบให้แก่พี่เลี้ยง ทั้งสองคน และเก็บดอกไม้อีกหลายชนิดนำไปฝากนางบุษบาด้วย

2.2.2 เพลงหงส์ทอง เถา เป็นเพลงที่ทรงพระราชนิพนธ์ขึ้น เพื่อใช้ในการแสดง ประกอบโขน ละคร และได้มีการพัฒนาใช้ในการขับร้องกับลิเกได้ด้วย

บทเพลงนี้กล่าวเปรียบเทียบตัวเองกับหงส์ว่าในยามฤดูร้อนยังมีความสุข แต่พอเข้าฤดูหนาวกลับไม่มีความสุข คู่ที่อยู่ด้วยกันก็ต้องพลัดพรากกันไป เหมือนกับหงส์ ที่เหวบินหาคู่ เพราะคู่ของตัวเองได้หลงไปอยู่กับนกกาเหว่าเสียแล้ว

2.3 เรือเอกจิต แฉ่งฉวี ประพันธ์เพลงไทย 2 เพลง ได้แก่

2.3.1 เพลงลาวสามเต็ง เถา เรือเอกจิต แฉ่งฉวี ได้ประพันธ์เพลงลาวสามเต็ง 3 ชั้นขึ้นจากอัตรา 2 ชั้นเดิม และเปลี่ยนทำนองในเที่ยวกลับของอัตรา 2 ชั้นเสียใหม่ พร้อมทั้ง แต่งชั้นเดียวขึ้นให้ครบเป็นเพลงเถา เมื่อวันที่ 1 มีนาคม พ.ศ. 2502 เดิมเป็นเพลงอัตรา 2 ชั้น สำเนียงลาวอยู่ในเพลงเรื่องลาวสามเต็ง เป็นเพลงที่มีผู้นำไปใช้เป็นเพลงร้องในวงปี่พาทย์และวง เครื่องสายมาช้านาน ต่อมาได้มีผู้นำไปใช้เป็นบทเพลงร้องในการแสดงละครโดยตัดทำนอง ให้สั้นลงตามความเหมาะสมของการแสดง

บทเพลงนี้กล่าวถึงชมหญิงสาวที่สวายน่ารัก กิริยา นุ่มนวล อ่อนหวาน พุดจาไพเราะน่าฟัง เสียงกังวานจับใจ รูปร่างสมส่วนน่าดูเป็นอย่างยิ่ง ทำให้อยากผูกสัมพันธ์กันไว้ ใครจะอยู่ใกล้ชีวิตตลอดเวลา

2.3.2 เพลงลาวลำปาง เถา เรือเอกจิต แฉ่งฉวี ประพันธ์เมื่อ พ.ศ. 2502 โดยนำ ทำนองจากเพลงลาวลำปาง 2 ชั้น ของเก่าแต่งเพิ่มจนครบกลายเป็นเพลงเถา

บทเพลงนี้กล่าวถึงการครุ่นคิดและวิงวอนของชายหนุ่มต่อหน้าสาว ที่ตนรัก ว่าเกิดชาติหน้าจะขออยู่เป็นคู่เดียวกัน เป็นลักษณะของการเกี้ยวหญิงสาว

2.4 จำเริญ ผดุงยั้ง (โคม) ประพันธ์เพลงไทยเพลงเดียวคือ

เพลงเทพบรรทม เถา จำเริญผดุงยั้ง (โคม) ประพันธ์ขึ้นในปลายรัชสมัย พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทั้งทำนอง และคำร้อง ให้ชื่อว่า “เพลงตักวาเทพบรรทม” โดยประพันธ์เฉพาะอัตรา 3 ชั้น เท่านั้น สำหรับอัตรา 2 ชั้น และชั้นเดียวไม่ปรากฏว่าเป็นผลงาน ประพันธ์ของผู้ใด

2.5 นายเจือ เสนิงวงศ์ ๗ อยุธา ประพันธ์เพลงไทยเพลงเดียว คือ

เพลงมอญชมจันทร์ เถา นายเจือ เสนิงวงศ์ ๗ อยุธา ประพันธ์ขึ้นใน พ.ศ. 2480 โดยนำมาจากเพลงมอญชมจันทร์ 2 ชั้น ของเก่า

บทเพลงนี้กล่าวถึงความสดชื่นรื่นรมย์ ในขณะที่มีทั้งความรักดวงจันทร์ และเสียงดนตรีผสมผสานกัน

2.6 นายฉลาด คำมูลคดี ประพันธ์เพลงไทยเพลงเดียวคือ

เพลงสุริโยทัย เถา นายฉลาด คำมูลคดี ประพันธ์ขึ้นเพื่อเทิดพระเกียรติสมเด็จพระสุริโยทัย ไม่ปรากฏว่าประพันธ์ในปี พ.ศ. ใด เป็นเพลงเก่าซึ่งเปลี่ยนทำนองจากเพลงเขมร ที่มีทำนองไพเราะ และชื่อของเพลงก็น่าเคารพ ด้วยเป็นพระนามของสมเด็จพระศรีสุริโยทัย ยอดวีรสตรีไทย

บทเพลงนี้กล่าวถึงสมเด็จพระศรีสุริโยทัย พระมเหสีของสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ ที่ยอมเสียดชะพระชนม์ชีพของพระองค์เพื่อพระราชสวามี และประเทศชาติ

2.7 นายฉันทิชย์ กระแสสินธุ์ ประพันธ์เพลงไทยเพลงเดียวคือ

เพลงอะแซหุ่นกี้ เถา นายฉันทิชย์ กระแสสินธุ์ ประพันธ์ขึ้นโดย เก็บความจากพระราชพงศาวดาร ตอนอะแซหุ่นกี้ แม่ทัพพม่า ขอดูตัวพระยาจักรีนำมาแต่ง เป็นกลอนสำหรับใช้ขับร้อง ไม่ปรากฏปีที่ประพันธ์ เพลงนี้ทำนอง 2 ชั้น เป็นเพลงโบราณ ครั้งสมัย กรุงศรีอยุธยา มีสำเนียงเป็นพม่าและมอญคละกัน มีชื่อเรียก 2 อย่าง คือ เพลงคุณสูง คุยป่า และอะแซหุ่นกี้

บทเพลงนี้ กล่าวถึง อะแซหุ่นกี้ แม่ทัพพม่าขอดูตัวพระยาจักรี เพราะเห็นฝีมือ ในการทำสงคราม เนื่องจากอะแซหุ่นกี้ไม่สามารถรบชนะได้ เมื่ออะแซหุ่นกี้ได้ดูตัวพระยาจักรี แล้วก็เห็นว่าเป็นผู้มีบุญวาสนา ต่อไปจะได้เป็นกษัตริย์ในภายภาคหน้า จึงมอบเครื่องทรงม้า หนึ่งสำหรับ ผ่าตัดทลาค น้ำมันดิน แก่พระยาจักรี พร้อมกับบอกว่าจะมาบุกเข้าตีเมืองในวันรุ่งขึ้น

2.8 นายชาญ อินทรโชติ ประพันธ์เพลงไทยเพลงเดียวคือ

เพลงนางเยื้อง เถา นายชาญ อินทรโชติ ประพันธ์ขึ้นใช้ประกอบทำนองเพลง นางเยื้อง เถา แต่ไม่ปรากฏปีที่ประพันธ์ เพลงนางเยื้อง เถา เป็นเพลงที่รวมอยู่ในเพลงดัดบมโหรี เรื่อง นางกราย ซึ่งมีอยู่ด้วยกัน 7 เพลง คือ เพลง นางกราย นางเยื้อง สร้อยค่านาคเกี้ยวพระสุเมรุ พระรามตามกวาง พระรามเดินดง และพระรามคี่นนคร

บทเพลงนี้กล่าวถึงแดนสวรรค์ มีนางฟ้า เทวดา อาศัยอยู่มากมายมีดินแดนแห่งความสุขเกษมสำราญ มีการร่ายระบำต่าง ๆ ทุกหมู่มีความสวยงามน่าชมยิ่งนัก

2.9 นายโชติ คุริยประณีต ประพันธ์เพลงไทยเพลงเดียวคือ

เพลงกราวรำมอญ เถา นายโชติ คุริยประณีต ประพันธ์บทร้อง

ขึ้นเพื่อให้เหมาะกับทำนองเพลง ซึ่งเป็นเพลงที่ใช้ในการยุติราชการบรรเลง หรือ เพลงดา แต่ไม่ปรากฏปีที่ประพันธ์ เพลงกราวรำ 2 ชั้น เดิมเป็นเพลงที่ติดต่อกับเพลงวา ซึ่งวงปี่พาทย์ให้บรรเลงในงานพิธีต่าง ๆ โดยนิยมมักจะนำมาใช้เป็นเพลงเสร็จพิธีสงฆ์ หรือเรียกว่า “ส่งพระ”

บทเพลงนี้กล่าวถึงการจากลากันเมื่อได้เวลาโดยขอให้โอกาสหน้าได้มาพบกันใหม่ ก่อนจากกันก็ขออวยพรให้ผู้ฟังเพลงทั้งหลายมีความสุข คิดถึงไฉสมปรารถนาทุกประการ

2.10 นายเล็ก จีระกุล ประพันธ์เพลงไทยเพลงเดียวคือ

เพลงกระบี่ลีลา เถา นายเล็ก จีระกุล ประพันธ์ขึ้นเมื่อ 27 พฤศจิกายน 2493 โดยอาศัยเค้าโครงเรื่องรามเกียรติ์ เพลงกระบี่ลีลา เถา นำมาจากเพลงกระบี่ลีลา 2 ชั้น ซึ่งใช้บรรเลงในการแสดงโขนละคร และเป็นเพลงอันดับที่ 3 ในดับรามเกียรติ์คอนอินทรชิตแผลงศรนาศบาศ หรือเรียกกันสั้น ๆ ว่า ดับนาศบาศ

บทเพลงนี้กล่าวถึงความเข้มแข็งกล้าหาญและเด็ดเดี่ยวของผู้ที่ได้รับมอบหมายหน้าที่จากผู้บังคับบัญชาให้ปฏิบัติหน้าที่นั้น ๆ ให้ได้รับผลโดยทันที โดยพระรามได้สั่งให้หนุมานไปนำสังกรณีตรีชวาที่ขอมบรรพต มารักษาพระลักษมณ์ ซึ่งบาดเจ็บอยู่ก่อนสว่างถ้าไม่ทันพระลักษมณ์ต้องสิ้นพระชนม์

2.11 พันโทสรราช เสนีวงศ์ ณ อยุธยา ประพันธ์เพลงไทยเพลงเดียวคือ

เพลงนเรศวรชนช้าง เถา พันโทสรราช เสนีวงศ์ ณ อยุธยา ประพันธ์เพลงนี้ เมื่อเดือนธันวาคม 2492 ทั้งทำนองและบทร้อง โดยมีสำเนียงเป็นพม่าและมอญเป็นเพลงอยู่ในดับเรื่องนเรศวรชนช้าง

บทเพลงนี้กล่าวถึงพระเกียรติสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ในการที่ทรงทำพระยุทธหัตถีมีชัยแก่พระมหาอุปราชา ในบทเพลงบรรยายถึงการสู้รบกันของทั้งสองกษัตริย์ โดยพระนเรศวร ได้หลงเข้าไปอยู่ในกองทัพพม่าแต่พระองค์มิได้ทรงเกรงกลัวกลับร้องบอกให้พระมหาอุปราชาที่ทรงช้างอยู่ได้ต้นไม้ออกมาสู้รบกัน เพื่อเป็นเกียรติประวัติแก่นุชนรุ่นหลัง พระมหาอุปราชาทรงไล่ช้างออกต่อสู้กับพระนเรศวร และถูกพระนเรศวรใช้พระแสงของ้าวฟันขาดสะพายแล่งสวรรคตบนคอช้าง

2.12 พันโทหลวงสรราชวิชัย ประพันธ์เพลงไทยประเภทเพลงเดี่ยวคือ

เพลงช้างประสานงา เถา พันโทหลวงสรราช วิชัย ประพันธ์ขึ้นเพื่อเทิดพระเกียรติ 2 พระมหากษัตริย์ไทย คือ สมเด็จพระนเรศวรมหาราช และสมเด็จพระเอกาทศรถ

ไม่ปรากฏว่าประพันธ์ไว้ในปี พ.ศ. ใด แต่เพลงเก่าใช้ขับร้องในการแสดงโขนละครเป็นที่แพร่หลายมาตั้งแต่รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

บทเพลงเนื้อที่ 1 กล่าวถึงสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ทรงกระทำยุทธหัตถีกับพระมหาอุปราชา โดยทรงช้างชื่อพรายทรงธรรม ส่วนพระมหาอุปราชทรงช้างชื่อพรายพัทธะกอบ โดยช้างทั้งสองเชือกได้เข้าชนประสานงากันอย่างดุเดือดจนพระนเรศวรได้ตีทัพพระมหาอุปราชขาดสะพรั่งแล้งสิ้นพระชนม์อยู่บนคอช้าง

บทเพลงเนื้อที่ 2 กล่าวถึงสมเด็จพระเอกาทศรถเมื่อเห็นนางจาชะโรที่เลี้ยงของพระมหาอุปราชคอยที่อยู่ข้างหน้าก็ทรงไสช้างเข้าชนกับนางจาชะโร ได้สู้รบกับนางจาชะโรอย่างดุเดือด และได้ทรงฟันนางจาชะโรตายบนคอช้างเช่นกัน

2.13 พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 7 ทรงพระราชนิพนธ์เพลงไทยไว้เพลงเดียวคือ

เพลงราตรีประดับดาว เถา เพลงนี้พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชนิพนธ์ขึ้นจากเพลงมอญคู่ดาว 2 ชั้น ของเก่า เมื่อ พ.ศ. 2472 เป็นเพลงแรกที่ทรงพระราชนิพนธ์ เมื่อทรงพระราชนิพนธ์ขึ้นในระยะแรก ๆ ยังมิได้ทรงตั้งชื่อ มีเจ้านายและผู้ทรงคุ้นเคยหลายท่านเสนอชื่อเพลงนี้ถวาย เช่น ดาวประดับฟ้า คารารามัญ ระหว่างที่ยังมิได้ ทรงเลือกว่าจะใช้ชื่อไหน วงมโหรีหลวงซึ่งได้รับพระราชทานเพลงมา ก็นำมาออกกระจายเสียงที่สถานีวิทยุ 1.1 พี.เจ. อี. ศาลาแดง ประกาศชื่อเพลงว่า “ราตรีประดับดาว” อันเป็นชื่อที่พระองค์ท่านทรงคิดเอง จึงเป็นอันตกลงใช้ชื่อ “ราตรีประดับดาว” พระองค์ทรงพระราชนิพนธ์เพลงนี้ขึ้นเพื่อเป็นสัญลักษณ์ว่าเป็นเพลงที่พระมหากษัตริย์ทรงพระราชนิพนธ์ตั้งบทร้องตอนหนึ่งว่า “ขอเชิญเจ้า ฟังเพลงวังเวงใจ เพลงของท่านแต่งใหม่ในวังหลวง”

บทเพลงกล่าวถึงความสุขที่ได้มานั่งเล่นยามคืนวันเพ็ญ สายลมโชยมาพร้อมกลิ่นหอมของดอกไม้ ในขณะที่ชมดวงจันทร์อยู่นั้นก็พลันคิดถึงหน้าของหญิงสาวที่ตนรักว่า ได้ชมหน้าน้องจะมีความสุขยิ่งกว่าได้ชมดวงจันทร์ ชมดวงจันทร์ทั้งคืนจวนสว่างแล้วต้องขอลาไปก่อนแล้ววันรุ่งขึ้นจะกลับมาใหม่

2.14 พระชาติตระการ ประพันธ์เพลงไทยเพลงเดียวคือ

เพลงจีนขิมใหญ่ เถา พระชาติตระการประพันธ์ต่อจากเพลงสำเนียงจีนของเก่า เรียกว่า จีนขิมใหญ่ ไม่ปรากฏช่วงสมัยใด แต่คงประมาณราวต้นรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยประพันธ์เนื้อในอัตราจังหวะ 2 ชั้น กับชั้นเดียวเท่านั้น ส่วนอัตรา 3 ชั้นนั้นเป็นของเก่า

บทเพลงกล่าวถึงยามค่ำคืนได้นั่งฟังเสียงขิมที่ลอยมาด้วยสายลม ช่างไพเราะจับใจหนักหนา ฟังจนเพลิดเพลินจวนเกือบจะสว่าง ให้เสียดายนักที่จะต้องจากหญิงที่ตนรักไปขอให้ดวงอาทิตย์อย่าส่องฟ้ามาเลย จะขออยู่ฟังเสียงเพลงต่ออีกสักกระยะหนึ่ง

2.15 พระสุจริตสุดา นิพนธ์เพลงไทยเพลงเดียวคือ

เพลงสุดาสวรรค์ เถา เพลงนี้พระสุจริต สุดา นิพนธ์ขึ้นเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2483 โดยมีได้ยัดถือเพลงโคมาเป็นหลัก นิพนธ์ทั้งบทร้องและทำนองทั้งหมดเพื่อใช้ร้อง แทรกการแสดงละคร เรื่อง “ปล่อยักษ์” บทพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และที่ได้ชื่อว่า เพลง “สุดาสวรรค์” ก็เพราะนำสร้อยทินนามของพระองค์ท่านมาตั้ง

บทเพลงกล่าวถึงการพลอคร้อยอย่างกระจุก กระจิม เป็นการเปรียบเทียบถึงกลิ่นหอมของดอกไม้ต่าง ๆ ว่าหอมแต่ยังไม่เท่ารสของความรัก ของหญิงสาวกับชายหนุ่ม แต่ยามที่กลิ่นดอกไม้จางหายไป ก็เปรียบเสมือนยามห่างไกลคนรัก จะมีแต่ความทุกข์ยิ่งกว่าดอกไม้ที่ร่วงโรย

2.16 คร.อุทิศ นาคสวัสดิ์ ประพันธ์เพลงไทยเพลงเดียวคือ

เพลงเต่าเห่ เถา (อัตราชั้นเดียว) เพลงนี้ คร.อุทิศ นาคสวัสดิ์ ประพันธ์ขึ้นไม่ปรากฏช่วงสมัยใด

บทเพลงกล่าวถึงความดีอันของหญิงสาวที่พากันมาเก็บดอกไม้ที่ในสวนโดยคนเฝ้าสวนห้ามก็ไม่ฟัง

3. ไม่ปรากฏที่มา เป็นวรรณกรรมเพลงไทย ที่มาจากบทเพลงเก่าบ้างและไม่ทราบนามผู้ประพันธ์บ้าง มี 10 เพลง ดังนี้

3.1 บทเพลงเก่า ปรากฏ 6 เพลง ได้แก่

3.1.1 เพลงกระต่ายชมเดือน เถา มาจากบทเพลงเก่าแต่ไม่ปรากฏช่วงสมัยใด และนามผู้ประพันธ์

บทเพลงกล่าวถึงความงามของใบหน้าหญิงสาวที่ตนรักว่าถึงแม้พระจันทร์งามแต่หน้าของน้องยังงามกว่า พระจันทร์งามยังมีรอยแค้นดำ ๆ แต่หน้าน้องนั้นไม่มีรอยแค้นดำ ๆ เลย

3.1.2 เพลงเต่าเห่ เถา เป็นเพลงที่มีมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาบรรเลงอยู่ในเพลงเรื่องเต่ากินผักนึ่งแต่ไม่ปรากฏนามผู้ประพันธ์ ที่เรียกว่า เต่าเห่ เพราะมีผู้นำมาขับร้องและแทรกเห่ต่อท้ายอย่างเห่เรือ เพลงนี้สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์กับหลวงเสนาะสุริยวงศ์ (ทองดี ทองทิพย์) ร่วมกันปรับปรุงจากบทเพลงเก่า ใช้ร้องในบทคอนเสิร์ต เรื่องนางลอย ขับร้องและบรรเลงพร้อมกันไป บทร้องอัตรา 3 ชั้น และอัตรา 2 ชั้น นั้นเป็นบทเพลงเก่า แต่บทร้องอัตราชั้นเดียว คร. อุทิศ นาคสวัสดิ์ ได้แต่งเพิ่มเติมเพื่อให้ครบเป็นเพลงเถา

บทเพลงกล่าวถึงหญิงสาวผู้หนึ่งเดินเล่นในสวนดอกไม้แล้วเค็ดดอกไม้เล่นคนเฝ้าสวนจึงร้องห้ามมิให้เค็ดดอกไม้สวย ๆ และกล่าวว่าถ้าห้ามไม่ฟังจะนำความไปบอกเจ้านาย

3.1.3 เพลงแป๊ะเถา มาจากบทเพลงเก่าแต่ไม่ปรากฏช่วงสมัยใดและนามผู้ประพันธ์

บทเพลงกล่าวถึงชายหนุ่มที่คิดถึงหญิงสาวที่ตนรัก มองไปทางไหนก็ไม่พบใครมีแต่ความทุกข์สุขในอก เปรียบเหมือนกระดาษหมายดวงจันทร์ก็จะเคลื่อนคล้อยไปเรื่อย ๆ

3.1.4 เพลงปลาทอง เถา มาจากบทเพลงเก่า แต่ไม่ปรากฏช่วงสมัยใดและนามผู้ประพันธ์ เป็นเพลงในจำนวนเพลงลามักเป็นเพลงที่มีสร้อย และมีการว่าคอกเอ๋ยเพื่อให้ผู้ขับร้องสามารถเน้นถ้อยคำให้มีน้ำหนักได้สนิท สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ทรงนำมาให้ตรวจมหาดเล็กบรรเลงถวายพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวสำหรับบทร้องในอัตรา 3 ชั้น และอัตรา 2 ชั้น นั้นเป็นบทเพลงเก่า แต่นายมนตรีตราโมทได้ประพันธ์ในอัตราชั้นเดียวเพิ่มจนครบเป็นเพลงเถา

บทเพลงกล่าวชื่นชมหญิงสาวที่มีกิริยางาม รูปร่างสวย งามสมทุกอย่าง ถ้าได้เป็นคู่ครองจะอยู่คลอเคลียไม่ยอมห่าง

3.1.5 เพลงกิริมย์สุรางค์ เถา มาจากบทเพลงเก่า แต่ไม่ปรากฏช่วงสมัยใดและนามผู้ประพันธ์เป็นเพลงที่ประพันธ์ขึ้นเป็นคู่กับเพลงเทพบรรทมเถา สำหรับเนื้อเพลงในอัตรา 3 ชั้นและอัตรา 2 ชั้น เป็นของเก่า แต่อัตราชั้นเดียว หลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) เป็นผู้ประพันธ์ขึ้นเพื่อให้ครบเป็นเพลงเถา

บทเพลงกล่าวถึง นางฟ้าขับร้องเพลงอยู่บนสวรรค์

3.1.6 เพลงสาธิตาขมร เถา มาจากบทเพลงเก่า แต่ไม่ปรากฏช่วงสมัยใดและนามผู้ประพันธ์ แต่เดิมใช้ขับร้องในการแสดงโขนละคร ท่วงทำนองของเพลงมีท่วงทำนองที่อ่อนหวานและละมุนละไม กล่อมใจให้อ่อนโยน

บทเพลงกล่าวถึงนกลหลายชนิด เช่น นกสาธิตา นกกระเต็น นกกะลุมพูน กนกินป्ली นกโพระดก นกเขาไฟ นกยาง และได้บรรยายถึงพฤติกรรมของนกต่าง ๆ เหล่านั้น

3.2 ไม่ปรากฏนามผู้ประพันธ์ มี 4 เพลง ได้แก่

3.2.1 เพลงขอมโบราณ เถา เป็นเพลงที่มีทำนองอ่อนโยนเคล้าระคนไปด้วยความสดชื่น แจ่มใส บทขับร้องในอัตรา 3 ชั้น และอัตรา 2 ชั้น ไม่ปรากฏนามผู้ประพันธ์ แต่ในอัตราชั้นเดียวได้นำบทร้องเพลงเขมรเปาโยไม้ม ในดับขอมคำคืน พระนิพนธ์สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์มาใช้ เพลงนี้ทำนองเป็นสำเนียงเขมร

บทเพลงกล่าวถึงพระร่วงซึ่งเป็นเจ้าเมืองสุโขทัย สั่งให้สานชะลอมใส่น้ำส่งมาเป็นส่วยให้แก่ขอม ส่วนพระยาเคโฆอาสาจะเป็นผู้ไปจับพระร่วงมา

3.2.2 เพลงเทพัญจวน เถา เป็นเพลงที่มีสำเนียงแสดงความหมายในทางคำนี้ถึงความหลัง เช่นเดียวกับกลอนนิราศ ในบทร้องอัตรา 2 ชั้น และอัตราชั้นเดียว

บทเพลงกล่าวแสดงความอาลัยอาวรณ์ต้องจากหญิงผู้เป็นที่รักไปออกศึก
เพื่อชาติบ้านเมือง เมื่อเสร็จศึกแล้วจะรีบกลับมาหาหญิงสาวที่ตนรักโดยเร็ว

3.2.3 เพลงระหกระเหิน เถา เป็นเพลงโบราณสมัยกรุงศรีอยุธยาทำนองเพลง
ให้อารมณ์เศร้าหมอง ในการเดินทาง โดยไม่มีจุดหมายปลายทาง

บทเพลงกล่าวถึงพระอัฐมรุตต้องพลัดพรากจากนางอุษา เพราะพระไท่
อัฐมรุตออกมาจากวังของนาง ทำให้เกิดความเศร้าหมอง อาลัยอาวรณ์

3.2.4 เพลงอาหุ เถา ในบทเพลงร้องอัตรา 3 ชั้น เป็นบทเพลงของเก่า แต่ใน
อัตรา 2 ชั้น และอัตราชั้นเดียวได้มีผู้ประพันธ์ขึ้นใหม่แต่ไม่ปรากฏผู้ประพันธ์

บทร้องในอัตรา 3 ชั้น กล่าวถึงเด็กน้อยเล่นดนตรีและขับร้องเพลง
แม้จะไม่มีควาไพเราะแต่ก็ฟังไว้ด้วยความน่าเอ็นดู

บทร้องในอัตรา 2 ชั้น กล่าวถึงกลุ่มของหญิงสาวพากันออกมาเดินเที่ยว
แต่ละนางแต่งกายสวยงาม สวมกำไลทอง ต่างหู ทัดดอกไม้ คุสวองามขึงน้ก

บทร้องในอัตราชั้นเดียว เป็นการเชิญชวนเด็กมาฟังดนตรีที่ไพเราะ

กล่าวได้ว่าบทเพลงอาหุ เถา นี้มีบทขับร้องเพลงทั้ง 3 ท่อน
ไม่สอดคล้องกัน แต่ละท่อนต้องมีความหมายแตกต่างกันไป

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
Pibulsongkram Rajabhat University

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ในการวิเคราะห์ที่มาของคำร้องเพลงไทย จำนวนทั้งสิ้น 115 เพลงนี้ ได้ศึกษาจากข้อมูล คือ หนังสือประวัติและบทขับร้องเพลงไทยบางบท เล่ม 1 ฉบับของกรมศิลปากร พ.ศ. 2516 โดยดึงความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้าไว้ 2 ประการ คือ

1. เพื่อวิเคราะห์ที่มาของคำร้องเพลงไทย
2. เพื่อนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในการเรียนการสอนในโปรแกรมวิชาดนตรี

5.1 สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

ผลการวิเคราะห์ที่มาของคำร้องเพลงไทย

ด้านที่มา จากการวิเคราะห์พบว่าคำร้องของเพลงไทยมีที่มา 3 ประการ ดังนี้

1. จากวรรณคดีไทยพบว่า คำร้องที่นำมาจากวรรณคดีไทยมี 18 เรื่อง โดยเรียงลำดับจากผลงานมากไปหาน้อย ดังนี้

1.1 เรื่องขุนช้างขุนแผน พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย พบจำนวน 24 เพลง ได้แก่ เพลงเทพท้าวหิรัญนาค เพลงให้เดือนลกจักษุ เพลงเขมรพวง เพลงเขมรโพธิ์สัตว์ เพลงใบ้คั้ง เพลงเขมรพวง เพลง (เนื้อที่ 2) เพลงแขกมอญ เพลงแขกมอญบางช้าง เพลงพม่าห้าท่อน เพลงแมลงภู่ทอง เพลงสุดสงวน เพลงสร้อยมยุรา เพลงแสนสุดสวาท เพลงแขกลพบุรี เพลงแขกบริเทศ เพลงแขกโอด เพลงทยอยนอก เพลงทองย่อน เพลงพราหมณ์คิดน้ำเต้า เพลงแสนคำนึง เพลงพวงร้อย เพลงแขกมอญ บางขุนพรหม เพลงสร้อยทะเล และเพลงทยอยใน

1.2 เรื่องอิเหนา พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย พบจำนวน 24 เพลง ได้แก่ เพลงพริ้วสังข์ เพลงครวญหา เพลงเขมรปากทอง เพลงแขกมัสหรี เพลงพันธุ์ฝรั่ง เพลงแปลคบท เพลงแขกขาว เพลง (เนื้อที่ 2) เพลงบังใบ เพลงฝรั่งจรกัมและเพลงสี่บท เพลงบุหลัน เพลงกัลยาเยี่ยมห้อง เพลงหกบท เพลงกล่อมนารี เพลงเขมรใหญ่ เพลงเขมรราชบุรี เพลงชมแสงจันทร์ และเพลงล่องลม เพลงทยอยญวน เพลงทยอยเขมร เพลงถอนสมอ เพลงดอกไม้ไทย เพลงนางครวญ เพลงแขกขาว เพลง (เนื้อที่ 1) และเพลงสามไม้ใน

1.3 เรื่องพระร่วง พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พบจำนวน 9 เพลง ได้แก่ เพลงขอมกล่อมลูก เถา เพลงขอมเงิน เถา เพลงขอมทรงเครื่อง เถา เพลงขอมใหญ่ เถา เพลงเขมรชนบท เถา เพลงเขมรน้อย เถา เพลงเขมรปากท่อ เถา (เนื้อที่ 2) เพลงเขมรละออองค์ เถา และเพลงเขมรเหลือง เถา

1.4 เรื่องพระลอนรถกษณ์ พระนิพนธ์ในกรมพระราชวังบวรมหาศักดิ์พลเสถ พบจำนวน 5 เพลง ได้แก่ เพลงยวนเกล้า เถา เพลงระส่ำระสาย เถา เพลงลาวครวญ เถา เพลงลาวเสียงเทียน เถา เพลงสาวเวียงเหนือ เถา

1.5 เรื่องราชาธิราช พระนิพนธ์ในกรมพระนารายณ์ ประพันธ์หงส์ พบจำนวน 4 เพลง ได้แก่ เพลงพม่ากำราบ เถา เพลงพม่าแปลง เถา เพลงพม่าเห่ เถา (เนื้อที่ 1) เพลงมอญรำคาบ เถา และเพลงพม่าเห่ เถา (เนื้อที่ 2)

1.6 เรื่องพระอภัยมณี ผลงานของสุนทรโวหาร (ภู่) พบจำนวน 3 เพลง ได้แก่ ตอนพระอภัยมณีหลงรูปละเวง พบในเพลงค้อยรูป เถา เพลงโศสะถัม เถา เพลงอาถรรพ์เถา

1.7 เรื่องกาเกี ผลงานของเจ้าพระยาพระคลัง (หน) พบจำนวน 2 เพลง ได้แก่ เพลงจีนลั่นถัน เถา เพลงเหราเล่นน้ำ เถา

1.8 เรื่องเงาะป่า พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พบจำนวน 2 เพลง ได้แก่ เพลงตะลุมโป่ง เถา และเพลงทะเลบัว เถา

1.9 เรื่องสกุนตลา พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พบจำนวน 2 เพลง ได้แก่ เพลงกาเรียนทอง เถา และเพลงพราหมณ์เข้าโบสถ์ เถา

1.10 เรื่องอาบุญพะจัน พระนิพนธ์ของพระองค์เจ้าอาทิตย์ทิพอาภา พบจำนวน 2 เพลง ได้แก่ เพลงแขกค้อยหม้อ เถา และเพลงอาเฮีย เถา

1.11 เรื่องอุณรุท พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก พบจำนวน 2 เพลง ได้แก่ เพลงแขกสาย เถา และเพลงมุล่ง เถา

1.12 เรื่องนิราศรักชาติ พระนิพนธ์ของพระเจ้าบรมวงศ์เธอพระองค์เจ้าเพ็ญพัฒนพงษ์ พบเพียงเพลงเดียว ได้แก่ เพลงมอญอ้อยอิ่ง เถา

1.13 เรื่องพระมณีพิชัย พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย พบเพียงเพลงเดียว ได้แก่ เพลงไอลาว เถา

1.14 เรื่องพญาราชวังสัน พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พบเพียงเพลงเดียว ได้แก่ เพลงเทพรัญจวน เถา (3 ชั้น)

1.15 เรื่องมณีสुरिय เป็นบทละครนอกสมัยกรุงเก่าไม่ปรากฏนามผู้ประพันธ์ พบเพียงเพลงเดียว คือ เพลงทะเลเฒ่า เถา

1.16 เรื่องรามเกียรติ์ พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย พบเพียงเพลงเดียวคือ เพลงนารายณ์แปลงรูป เถา

1.17 เรื่องสังข์ศิลป์ชัย พระนิพนธ์ในสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ พบเพียงเพลงเดียว คือ เพลงแขกสาหร่าย เถา

1.18 เรื่องสุวรรณหงส์ บทละครนอกไม่ปรากฏนามผู้ประพันธ์ พบเพียงเพลงเดียว ได้แก่ เพลงอาเสียว เถา

2. จากจินตนาการของคีตกวี พบที่มาจากบทพระราชนิพนธ์ของพระมหากษัตริย์ 2 พระองค์ และมาจากผลงานประพันธ์ของผู้ประพันธ์อีก 3 ท่าน โดยเรียงลำดับจากผลงานจำนวนมากไปหาจำนวนน้อย ดังนี้

2.1 นายมนตรี คราโมท ประพันธ์ไว้จำนวน 5 เพลง ได้แก่ เพลงแขกกุลิต เถา เพลงนกขมิ้น เถา เพลงนกเขาชะแมร์ เถา เพลงโสมส่องแสง เถา และเพลงออกทะเล เถา

2.2 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชนิพนธ์ไว้ จำนวน 2 เพลง ได้แก่ เพลงแขกสาหร่าย เถา (เฉพาะอัตรา 3 ชั้น และ อัตรา 2 ชั้น) และเพลงหงส์ทอง เถา

2.3 เรือเอกชิต แฉ่งฉวี ประพันธ์ไว้จำนวน 2 เพลง ได้แก่ เพลงลาวสมเด็จ เถา และเพลงลาวลำปาง เถา

2.4 จำเริญผดของยิ่ง (โคม) ประพันธ์ไว้เพียงเพลงเดียว ได้แก่ เพลงเทพบรรทม LO1

2.5 นายเจือ เสนีวงศ์ ณ อยุธยา ประพันธ์ไว้เพียงเพลงเดียว ได้แก่ เพลงมอญ ชมจันทร์ เถา

2.6 นายฉลาด แก้วมูลดี ประพันธ์ไว้เพียงเพลงเดียว ได้แก่ เพลงสุริโยทัย เถา

2.7 นายฉันทิชย์ กระแสสินธุ์ ประพันธ์ไว้เพียงเพลงเดียว ได้แก่ เพลง อะแซห่วนก็ เถา

2.8 นายชาญ อินทรโชติ ประพันธ์ไว้เพียงเพลงเดียว คือ เพลงนางเยื้อง เถา

2.9 นายโชติ คุริยประณีต ประพันธ์ไว้เพียงเพลงเดียว ได้แก่ เพลงกราว รำมอญ เถา

2.10 นายเล็ก ศรีตะกุล ประพันธ์ไว้เพียงเพลงเดียว คือ เพลงกระบี่ลีลา เถา

2.11 พันโทหลวงสราวุธ เสนีวงศ์ ณ อยุธยา ประพันธ์ไว้เพียงเพลงเดียว ได้แก่ เพลงนเรศร์ชนช้าง เถา

2.12 พันโทหลวงสราวุธวิชัย ประพันธ์ไว้เพียงเพลงเดียว ได้แก่ เพลงช้าง ประสานงานเถา

2.13 พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชนิพนธ์ไว้เพียงเพลงเดียว ได้แก่ เพลงราตรีประดับดาว เถา

2.14 พระชาติตระการ ประพันธ์ไว้เพียงเพลงเดียว ได้แก่ เพลงจินจิมใหญ่ เถา

2.15 พระสุจริตสุดา ประพันธ์ไว้เพียงเพลงเดียว ได้แก่ เพลงสุดาสวรรค์ เถา

3. ไม่ปรากฏที่มา พบว่ามีบทเพลง 10 เพลง โดยนำมาจากบทเพลงเก่า 6 เพลง และ ไม่ปรากฏนามผู้ประพันธ์อีก 4 เพลง ดังนี้

3.1 จากบทเพลงเก่า พบจำนวน 6 เพลง ได้แก่ เพลงกระต่ายขนมเคียน เถา เพลงเต่าเห่ เถา เพลงเบ็ะ เถา เพลงปลาทอง เถา เพลงภริมย์สุรางค์ เถา และเพลงศาลิกาขมร เถา

3.2 ไม่ปรากฏนามผู้ประพันธ์ พบจำนวน 4 เพลง ได้แก่ เพลงขอมโบราณ เถา เพลงเทพธัญจวน เถา เพลงระหกระเหิน เถา และเพลงอาหนู เถา

จากการวิเคราะห์คำร้องของเพลงไทย จำนวนทั้งสิ้น 115 เพลงนั้น ปรากฏว่าคำร้องมีอยู่ในวรรณคดี 18 เรื่อง ได้แก่ ขุนช้างขุนแผน อิเหนา พระร่วง พระลอนรลักษณ์ ราชาริราช พระอภัยมณี กากิ เงาะป่า ศกุนตลา นิราศรักมาตุ พญาราชวังสัน พระมณีนิจัย มณีสूरिय รามเกียรติ์ สังข์ศิลป์ชัย สุวรรณหงส์ อาบู่หะซัน และอุณรุท ซึ่งผู้วิจัยพบว่าวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผนและอิเหนา พบมากที่สุด จำนวน 24 เพลง พระร่วงพบจำนวน 9 เพลง พระลอนรลักษณ์ จำนวน 5 เพลง ราชาริราชพบ จำนวน 4 เพลง พระอภัยมณี พบ จำนวน 3 เพลง กากิ เงาะป่า ศกุนตลา พบเรื่องละ 2 เพลง ส่วนนิราศรักมาตุพญาราชวังสัน พระมณีนิจัย มณีสूरिय รามเกียรติ์ สังข์ศิลป์ชัย สุวรรณหงส์ อาบู่หะซัน และอุณรุท พบเรื่องละ 1 เพลง

ส่วนบทเพลงที่เป็นจินตนาการของกวี ปรากฏว่ามีจำนวน 15 ท่าน ได้แก่ นายมนตรี ตราโมท พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เรือเอกชิต แฉ่งฉวี จำเอน ผยองยิ่ง นายเจือ เสนีวงศ์ ณ อยุธยา นายฉลาด เต้ามูลคดี นายฉันทิชย์ กระแสสินธุ์ นายชาญ อินทรโชติ นายโชติ คุริยประณีต นายเล็ก ทิมะกุล พ.ท.สรวุฑ เสนีวงศ์ ณ อยุธยา พ.ท. หลวงสรวุฑ วิชัย พระบาท สมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว พระชาติตระการ และพระสุจริตสุตา โดยนายมนตรี ตราโมท ได้ประพันธ์ไว้ จำนวน 5 เพลง มากที่สุด พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และเรือเอกชิต แฉ่งฉวี ได้ทรงพระราชนิพนธ์ และประพันธ์ไว้ จำนวน 2 เพลง ส่วนท่านอื่น ๆ ได้ประพันธ์ไว้ พบท่านละ 1 เพลง

ส่วนบทเพลงที่ไม่ปรากฏที่มา พบทั้งสิ้น 10 เพลง เป็นบทเพลงที่มาจากเพลงเก่า 6 เพลง และ ไม่ปรากฏนามผู้ประพันธ์ 4 เพลง

คำร้องของเพลงไทย เป็นวรรณกรรมที่ใช้สำหรับการขับร้องอวดเสียงของนักร้อง มากกว่าจะนำไปร้องประกอบการแสดงละครอื่น ๆ เพราะจะเป็นการเสียเวลามากไป เพราะอัตรา จังหวะมีแตกต่างกันอยู่หลายระดับ อาจจะไปประกอบละครได้เป็นบางท่อนบางตอนเท่านั้น เช่น ในอัตราจังหวะ 2 ชั้น เป็นส่วนใหญ่ ในอัตราจังหวะ 3 ชั้น และชั้นเดียวก็พอมิบ้าง

5.2 อภิปรายผล

ด้านที่มา บทเพลงส่วนใหญ่ก็นำมาจากวรรณคดีไทยต่าง ๆ จำนวน 18 เรื่อง ที่พบมากที่สุดมีอยู่ 2 เรื่อง คือ ขุนช้างขุนแผน และอิเหนา พบถึงเรื่องละ 24 เพลง แสดงให้เห็นว่า ขุนช้างขุนแผนกับอิเหนาเป็นวรรณคดีที่ผู้ประพันธ์นำเอาบทหรือกรองมาใช้ในการขับร้องเพลงไทยมากที่สุด อันเนื่องมาจากบทหรือกรองที่มีอยู่ในวรรณคดีทั้งสองเรื่องมีความไพเราะ มีเนื้อความกินใจผู้ฟัง และยังแสดงให้เห็นว่าเรื่องราวต่าง ๆ ในขุนช้างและขุนแผนและอิเหนาเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับชาวบ้าน เป็นวิถีชีวิตของคนไทยมากที่สุด ซึ่งวิถีชีวิตของคนไทยจะวนเวียนอยู่กับสิ่งเหล่านี้ เช่น ความรัก ความโลภ ความโกรธ ความหลง ความอิจฉาริษยา เมียหลวง เมียน้อย ความหึงหวง ความโสกเศร้า ความคั่นเค้น ความเชื่อต่าง ๆ ฯลฯ อีกมาก ซึ่งเป็นวิถีชีวิตของคนไทยทั้งสิ้น เหตุนี้จึงทำให้บทหรือกรองถูกนำมาเป็นบทขับร้องในเพลงไทยมากที่สุด ส่วนวรรณคดีเรื่องอื่น ๆ ก็พบเช่นกัน แต่พบน้อยมากประมาณ 2 เพลง หรือเพลงเดียวก็มีบ้าง เพราะเหตุว่าเนื้อหาในเรื่องไม่เหมาะที่จะนำมาขับร้อง

นอกจากนำมาจากวรรณคดีไทยแล้ว ยังมีผู้ประพันธ์คำร้องของเพลงไทยขึ้นมาใหม่เพื่อใช้ขับร้องเพื่อให้เหมาะกับบางโอกาส หรือประพันธ์คองขยายจากบทของเก่าก็เพื่อให้ครบเป็นเพลงเถา อันเนื่องมาจากท่านองเพลงนั้น ๆ ไม่มีคำร้องอยู่ เมื่อผู้ประพันธ์ ประพันธ์บทหรือร้องขึ้นมาจะสอดคล้องให้อารมณ์คล้องจองไปกับทำนองเพลงเดิมด้วย ซึ่งเป็นการลำบากยิ่งนัก

บางเพลงก็ไม่ปรากฏที่มาแต่เป็นบทเพลงที่มีความไพเราะ ก็คงขับร้องสืบต่อกันมาจากอดีตจนถึงปัจจุบันก็ยังคงมีอยู่หลายเพลง

แสดงให้เห็นว่าคำร้องของเพลงไทยที่มีความไพเราะ นำทั้งทั้งทำนองเพลงและบทหรือเนื้อหาของเพลงมีหลายธรรมชาติ ทั้งชมธรรมชาติ ความรัก ศุคติ ขกย่อง สรรเสริญ คิดถึงคนรัก เป็นต้น

5.3 ข้อเสนอแนะ

- 1) ในการวิจัยครั้งต่อไปควรจะค้นคว้าและวิเคราะห์ที่มาของคำร้องในเพลงไทยประเภทอื่น ๆ บ้าง เพื่อที่จะได้ครอบคลุมทั้งหมด
- 2) ควรทำการวิเคราะห์ของทำนองเพลงไทยประเภทต่าง ๆ

บรรณานุกรม

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
Pibulsongkram Rajabhat University

บรรณานุกรม

- จันทนา พิจิตรศุภการ. เพลงไทยสมัยรัตนโกสินทร์. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ไทยเกษม, 2525.
- จำรูญ หอมระรื่น. วรรณกรรมเพลงอุกตุงของพร ภิมย์. ปริญญาโท กศ.ม. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม, 2534. ถ่ายเอกสาร.
- จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. เงาะป่า. กรุงเทพฯ : ศิลปาบรรณาการ, 2512.
- จีน ศิลปบรรเลง. คนครีไทยศึกษา. กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์, 2521.
- จีน ศิลปบรรเลง และลิจิต จินดาวัฒน์. คนครีไทยศึกษา. กรุงเทพมหานคร : อักษรเจริญทัศน์, 2521.
- ฉรงค์ชัย ปิฎกัรัชต์. สังคีตนิยม. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา, ม.ป.ป.
- ค้อย ชุมสาย, ม.ล. วรรณกรรมพินิจเชิงจิตวิทยา. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2516.
- นราธิปประพันธ์พงศ์, กรมพระ. บทละครราชาธิราช. ม.ป.ท., ม.ป.ป.
- นริศรา นุวัคคิวงศ์, สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยาและสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยา
ดำรงราชานุภาพ. ชุมนุมบทละครและบทขับร้อง. กรุงเทพฯ : ศิวพร, 2514.
_____. สารันสมเด็จ เล่ม 23. ม.ป.ท., ม.ป.ป.
- นักแต่งเพลง, สมาคม. เบื้องหลังเพลงดัง. กรุงเทพฯ : สยามออฟเซต, 2526.
- บวรมหาศักดิ์พลเสถ, กรมพระราชวัง. พระลอนรลักษณ์. ม.ป.ท., ม.ป.ป.
- บุญยงค์ เกศเทศ. วรรณกรรมวิเคราะห์. กรุงเทพฯ : โอเคินส์ไตร์, 2536.
- ประสิทธิ์ ถาวร. ความรู้เรื่องดนตรีไทย. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2517.
- ปัญญา รุ่งเรือง. ประวัติการดนตรีไทย. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2517.
- ผะอบ โปษะกฤษณะ และคนอื่น ๆ. เพลงกล่อมเด็กและเพลงประกอบการอ่านของเด็กภาคกลาง
16 จังหวัด. กรุงเทพฯ : งานวิจัยของคณาจารย์ภาควิชาภาษาไทย คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2520.
- พงษ์ชัย ไทยวรรณศรี. วรรณกรรมจากบทเพลงสุนทราภรณ์. ปริญญาโท กศ.ม. พิษณุโลก :
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก, 2529. ถ่ายเอกสาร.
- พระคลัง(หน), เจ้าพระยา. กากีคำกลอน. กรุงเทพฯ : ศิลปาบรรณาการ, 2511.
- พิทยลาภพฤฒิยากร, กรมหมื่น. พระพุทธยอดฟ้าทรงฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์
จันทนิช, 2525.
- พุทธยอดฟ้าจุฬาโลก, พระบาทสมเด็จพระ. บทละครนอก. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ :
ประชาชน, 2530.
_____. บทละครเรื่องรามเกียรติ์. กรุงเทพฯ : ศิลปาบรรณาการ, 2512.

พุทธชюдฟ้าจุฬาโลก, พระบาทสมเด็จพระ. บทละครเรื่องอุณรุท. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ :
แพร่พิทยา, 2515.

_____ . อีเหนา. พิมพ์ครั้งที่ 11. ธนบุรี : โรงพิมพ์รุ่งวัฒนา, 2514.

พูนทิส อมาตยกุล. ความเป็นไทยในดนตรีไทย. กรุงเทพฯ : สถาบันไทยศึกษา จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 2529. ก.

_____ . "ซอสายฟ้าฟาด," ศิลปวัฒนธรรม. 2(4) : 27 ; มกราคม 2523. ก.

_____ . ประวัติของดุริยางค์ทหารบก : งานไหว้ครูที่ทบก. กรุงเทพฯ : สัมพันธ์พานิช,
2529. ข.

_____ . "แผ่นเสียงเพลงไทยในอดีต," ศิลปวัฒนธรรม. 2(14) : 12 ; กรกฎาคม 2523. ข.

_____ . "เพลงลูกทุ่งในสายตาของนักฟังเพลงไทย," ดนตรี. 2(1) : 66 ; กันยายน 2531.

_____ . สังคีตสยาม. กรุงเทพฯ : เจ้าพระยา, 2524.

พูนทิส อมาตยกุล และคนอื่นๆ. นามานุกรมศิลปินเพลงไทยสมัยกรุงรัตนโกสินทร์. กรุงเทพฯ :
รัชนีศิลป์, 2536.

เพ็ญพัฒนพงศ์, พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้า. นริราศรัยชาติ. ม.ป.ท., ม.ป.ป.

ภาสกร, เจ้าพระยา. เรื่องทำสวน. ม.ป.ท., 2570.

มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. บทละครเรื่องพระร่วง. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์
คุรุสภา, 2515.

_____ . บทละครเรื่องศกุนตลา. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2514.

มนตรี ตราโมท. ศัพท์สังคีต. พระนคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2507.

มนตรี ตราโมท และคนอื่นๆ. ขับร้องไทย 1-2. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2525.

มนตรี ตราโมท และวิเชียร ฤกษ์ดิษฐ์. ฟังและเข้าใจเพลงไทย. กรุงเทพฯ : ไทยเกษม, 2523.

มานิต หล่อพินิจ. ดนตรีไทย. กรุงเทพฯ : อักษรวิพัฒน์, ม.ป.ป.

เขาวเรศ สิริเกียรติ. เพลงกล่อมเด็กไทย. ปริญญาโท กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทร
วิโรฒ ประสานมิตร, 2521. อัดสำเนา.

เรณู โกศินานนท์. ศิลปศึกษา. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2521.

ศิริรัตนบุษบง, พระเจ้าบรมวงศ์เธอพระองค์เจ้า และพูนทิส อมาตยกุล. ขุนกระหม่อมบริพัตร
กับการดนตรี. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จันทนา, 2524.

ศิลปากร, กรม. โน้ตเพลงไทย เล่ม 1. พิมพ์ครั้งที่ 2. พระนคร : กรมศิลปากร, 2514.

_____ . ประวัติและบทขับร้องเพลงไทยบางบท เล่ม 1. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2516.

_____ . ลิลิตพระลอ. กรุงเทพฯ : ศิลปาบรรณาการ, 2514.

สัจด์ ภูเขาทอง. การดนตรีไทยและทางเข้าถึงดนตรีไทย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เรือนแก้วการพิมพ์,
2532.

_____. การประชุมบทความทางวิชาการดนตรี. ม.ป.ท., ม.ป.ป.

สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. รายงานการสัมมนาอนุภคศิลป์และดนตรีไทย.
กรุงเทพฯ : เจริญวิทย์การพิมพ์, 2522.

สธมน โรจนตระกูล. สังคีตนิยาม. พิษณุโลก : วิทยาลัยครูพิบูลสงคราม พิษณุโลก, 2530.

สมภพ ภิรมย์. ดนตรีไทยและชื่อเพลงไทย. กรุงเทพฯ : อมรรัตนการพิมพ์, 2522.

สำรวม จำกระมล. เพลงพื้นบ้านจากตำบลลานดอกไม้. ปริญญาโท กศ.ม. พิษณุโลก : 2537.
ถ่ายเอกสาร.

สีทธา หินิจภาคล และประทีป อาทิตทินกร. ร้อยกรอง. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง,
2518.

สุดจิตต์ คุริยประณีต. "เพลงเถา," พิธีไหว้ครูดนตรี. กรุงเทพฯ : ศักดิ์โสภการพิมพ์, 2536.

สุมาลี นิมนานุภาพ. ดนตรีวิจักขณ์ (ภาคดนตรีไทย). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย
รามคำแหง, 2527.

เสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน. พิมพ์ครั้งที่ 11. ธนบุรี : อมรรการพิมพ์, 2510.

เสวี เย็นเปี่ยม. ดนตรี. กรุงเทพฯ : ประสานมิตร, 2522.

อรวรรณ ชมวัฒนา และคนอื่นๆ. ดนตรีศึกษา. กรุงเทพฯ : บรรณกิจ, 2532.

อาทิตย์ทิพอาภา, พระองค์เจ้า. บทละครอนาบุหะชัน. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศิลปากร
พระราชวังสนามจันทร์, 2521.

อำพัน คัมภารวรรณ. พระราชประวัติพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว. กรุงเทพฯ :
โรงพิมพ์จันทวนิช, 2521.

อุดม อรุณรัตน์. คุริยางคดนตรีจากพระพุทธศาสนา. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศิลปากร
พระราชวังจันทร์, 2521.

อุทิศ นาคสวัสดิ์. ดนตรีไทย. หนังสือภาพสีแจกงานพระราชทานเพลิงศพ ม.ร.ว.สอวงศ์ เทวกุล.
กรุงเทพฯ : ธนาคารกสิกรไทย, 2518.

_____. ทฤษฎีและปฏิบัติดนตรีไทย ภาค 1 – 3. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เทพ
นิมิตรการพิมพ์, 2522.

อเนก นาวิกมูล. การละเล่นพื้นบ้านศูนย์สังคีตศิลป์. กรุงเทพฯ : ธนาคารกรุงเทพ, 2529.

ภาคผนวก

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
Pibulsongkram Rajabhat University

สารบัญ

ชื่อเพลง	หน้า
เพลงกระต่ายขมเคื่อน เถา	54
เพลงกระบี่ลีลา เถา	55
เพลงกล่อมনারী เถา	56
เพลงกล่อมনারী เถา	57
เพลงกัลยาเยี่ยมห้อง เถา	58
เพลงกาเหว่าทอง เถา	59
เพลงขอมกล่อมลูก เถา	60
เพลงขอมเงิน เถา	61
เพลงขอมทรงเครื่อง เถา	62
เพลงขอมโบราณ เถา	63
เพลงขอมใหญ่ เถา	64
เพลงเขมรชนบท เถา	65
เพลงเขมรน้อย เถา	66
เพลงเขมรปากท่อ เถา	67
เพลงเขมรพวง เถา	68
เพลงเขมรโพธิสัตว์ เถา	69
เพลงเขมรราชบุรี เถา	70
เพลงเขมรละออองค์ เถา	71
เพลงเขมรเหลือง เถา	72
เพลงเขมรใหญ่ เถา	73
เพลงแขกกลิต เถา	74
เพลงแขกขาว เถา	75
เพลงแขกมอญ เถา	76
เพลงแขกมอญบางขุนพรหม เถา	77
เพลงแขกมอญข้างช้าง เถา	78
เพลงแขกมัสดม เถา	79
เพลงแขกลพบุรี เถา	80
เพลงแขกสาย เถา	81
เพลงแขกสาหร่าย เถา	82

ชื่อเพลง	หน้า
เพลงแขกโศค เถา	83
เพลงครวญหา 101	84
เพลงจีนขิมเล็ก เถา	85
เพลงจีนขิมใหญ่ เถา	86
เพลงจีนลั่นถัน เถา	87
เพลงชมแสงจันทร์ เถา	88
เพลงช้างประสานงา เถา	89
เพลงดอกไม้ไทร เถา	90
เพลงค้อยรูป เถา	91
เพลงตะกุ่มโป่ง เถา	92
เพลงเต่าเห่ เถา	93
เพลงถอนสมอ เถา	94
เพลงทยอยเขมร เถา	95
เพลงทยอยฉวน เถา	96
เพลงทยอยนอก เถา	97
เพลงทยอยใน เถา	98
เพลงทองย่อน เถา	99
เพลงทะเลแย เถา	100
เพลงทะเลบัว เถา	101
เพลงเทพบรรทม เถา	102
เพลงเทพริษฐาน เถา	103
เพลงเทพหาวหิน เถา	104
เพลงนกกขมื่น เถา	105
เพลงนางเยื้อง เถา	106
เพลงนารายณ์แปลงรูป เถา	107
เพลงนเรศวรชนช้าง เถา	108
เพลงบั้งไฟ เถา	109
เพลงบุหตุ้ม เถา	110
เพลงไม้ค้ำ เถา	111

ชื่อเพลง	หน้า
เพลงปลาทอง เถา	112
เพลงเป็ดคต เถา	113
เพลงแป๊ะ เถา	114
เพลงฝรั่งจระก่า เถา	115
เพลงหม่ากำจับ เถา	116
เพลงหม่นแปลง เถา	117
เพลงหม่าหิวท่อน เถา	118
เพลงหม่าเห่ เถา	119
เพลงพราหมณ์เข้าโบสถ์ เถา	120
เพลงพราหมณ์คีน้าเต้า เถา	121
เพลงพวงร้อย เถา	122
เพลงพันธุ์ฝรั่ง เถา	123
เพลงพิรุณสังข์ฟ้า เถา	124
เพลงภิรมณ์ขั้สุรางค์ เถา	125
เพลงมอญชมจันทร์ เถา	126
เพลงมอญอ้อยอิ่ง เถา	127
เพลงมุล่ง เถา	128
เพลงยวนเคด้า เถา	129
เพลงโยสลัม เถา	130
เพลงระต๋าระสาย เถา	131
เพลงระหกระเหิน เถา	132
เพลงราตรีประดับดาว เถา	133
เพลงส่องลม เถา	134
เพลงลาวควรรณ เถา	135
เพลงลาวลำปาง เถา	136
เพลงลาวสมเด็จ เถา	137
เพลงลาวเสียงเทียน เถา	138
เพลงสร้อยทะเล เถา	139
เพลงสร้อยมยุรา เถา	140

ชื่อเพลง	หน้า
เพลงสามไม้ใน เถา	141
เพลงสารถี เถา	142
เพลงสาธิตาเขมร เถา	143
เพลงสาวเสียงเหนือ เถา	144
เพลงสี่บท เถา	145
เพลงสุดสงวน เถา	146
เพลงสุคาสวรรค์ เถา	147
เพลงสุริโยทัย เถา	148
เพลงแสนคำนึง เถา	149
เพลงแสนสุดสวาท เถา	150
เพลงโสมส่องแสง เถา	151
เพลงใต้เดือนฉกจวิก เถา	152
เพลงหกบท เถา	153
เพลงหงส์ทอง เถา	154
เพลงเหล่าน้ำ เถา	155
เพลงออกทะเล เถา	156
เพลงอะแซห่วนก็ เถา	157
เพลงอาทรพรณ์ เถา	158
เพลงอาหนู เถา	159
เพลงอาเฮีย เถา	160
เพลงไอ้ลาว เถา	161

มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
Pibulsongkram Rajabhat University

เพลงกระต่ายขมเคื่อน เกา

3 ชั้น

จันทร์ตรงทรงกรคบนรรัตน์
 ช่างสวยสคหมคเมขไมราติ
 ยิ่งชมก็ยิ่งเพลินเจริญจิต
 แล้วหวนจิตคิดถึงแก้วกัลยา

งามแลลัมแจ่มจรัสรัศมี
 ทั้งแสงสีสุกสว่างกระจ่างตา
 บึงทนิงอิงอร่ามงามหนักหนา
 พระจันทร์หรือจะเปรียบไม่เทียบทัน

2 ชั้น

อันพักตร์นี้องผ่องนวลวิไลล้ำ
 ในโลกหาเปรียบไม่เทียบทัน

ทั้งคมขำเปล่งฉวีพร้อมศรีสรรพ์
 ดวงพระจันทร์หรือจะสู้คู่ชีวิต

ชั้นเดียว

พระจันทร์งามหรือก็คำกระต่ายเต็ม
 ช่างน่าเขย่น่าสงวนนวลกาย

ไม่แลลัมเหมือนมิ่งมารศรี
 ขวัญเนตรพิน่าประ โลมยิ่ง โลมจันทร์

(บทของเก่า)

มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี
 Rajabhat University

เพลงกระบี่ลีลา เถา

3 ชั้น

จึงศรีสสังกำแหงหนุมาน
ก่อนรุ่งรางสว่างแสงอโชนทัย

เร่งคำริตริการแก้ไข
ให้ได้สังกรณีกรีธา

2 ชั้น

อันอยู่ยอดศักดิ์กษัตริย์บรรพต
ขอให้ขุนกระบี่ลีลา

ปรากฏจรดห้วงเวหา
กลับมาให้ทันทินกร

ชั้นเดียว

แน้นแจ่มแสงสีระวีวรรณ
พระลักษมณ์อนุชาจะม้ายมรณ์

ไม่มันกลับจากสิงขร
จงรีบบทธจรให้ทันกาล

(นายเล็ก ที่มะกุล แต่ง)

มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
Pibulsongkram Rajabhat University

เพลงกล่อมนารี เถา

3 ชั้น

sourอ่อนอ่อนแสงสุริยา
การกำหนดหอคบรเพลงคนตรี

ใกล้เวลาเหลืมลับรัศมี
ก็ถึงที่สิ้นสุดคจสุริยา

2 ชั้น

โอกาสหน้าจะมาพบประสบใหม่
บัดนี้ต้องจำพรากจำจากลา

เพื่อกล่อมใจให้ท่านได้พรรณา
ก่อนจะกลาตลาจากขอฝากพร

ชั้นเดียว

ขอเทพไทได้ขจัดพิบัติทุกข์
สิ่งประสงค์จงประสบสถาวร

ส่งเสริมสุขภิญ โฉมส โมสร
เกียรติขจรเจดจรัสเจริญเทอญ

(นายโชติ คุริยประณีต แต่ง)

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
Pibulsongkram Rajabhat University

เพลงกล่อมhari เถา

3 ชั้น

พระแยมเข้มพริ้มเพราเข้าหยอก
 พักตร์เจ้าส่น้ำสลคอกบรรม

ต้พอกยิววนสรวลสม
 ที่จะกล่อมเองกลมให้นิทรา

2 ชั้น

สายสมรนอนเอดิที่จะกล่อม
 นวลละของผ่องพักตร์โสภา

เจ้างามจริงพริ้งพร้อมดั่งเลขา
 ดั่งจันทราทรงกลดหมคมลทิน

ชั้นเดียว

งามเนตรดั่งเนตรมฤคมาศ
 อรชรอ่อนแอ้นคังทินริน

งามขนงวงวาดดั่งคันศิลปี
 หวังถวิลไม่เว้นวายเอย

(อิเหนา พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 2)

มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
 Pibulsongkram Rajabhat University

เพลงกัลยาเยี่ยมห้อง เถา

3 ชั้น

ครั้นถึงจึงลงจากวอ
สงัดเงียบเสียงคนจ่านรรจา

เสด็จขึ้นบนหอข้างหน้า
ประหลาดจิตคิดน่าอัศจรรย์

2 ชั้น

จึงเสด็จเข้าห้องรูจี
ก้มกราบบาทมุลฑลดูตามหลัน

เห็นระเด่นมนตรีโลกศัลย์
พระทรงธรรม์โศกถามชื่อว่าไร

ชั้นเดียว

ฤาโรคาชายีพระที่เจ้า
จงตรัสเล่าชี้แจงให้แจ้งใจ

จึงโศกเศร้าทุกข์ทนหม่นไหม้
นื่องจะได้พยาบาลพระทรงฤทธิ

(พระราชนิพนธ์อิเหนา)

มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
Pibulsongkram Rajabhat University

เพลงกาเรียนทอง เถา

3 ชั้น

เหลือบเห็นกวางดำดำลับ
งามเขาเป็นกิ่งกาญจนา

งามสรรพสะพร้งดั่งเลขา
งามตามิลรัตน์รุจี

2 ชั้น

คอ โกงเป็นวงราววาด
เหลียวหน้ามาดูภูมิ

รูปสะอาดราวนางสาวางศรี
งามคังนารีชำเลื่องอาษ

ชั้นเดียว

ขามวังวังเร็วคังลมส่ง
ปิ่นกษัตริย์เร่งรัดพรรณราย

ตัดตรงท่งปล้นผันผาย
กระทั่งถึงชายไพรวัน

(ศกุนตลา พระราชนิพนธ์ในรัชการที่ ๑)

มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
Pibulsongkram Rajabhat University

เพลงขอมกล่อมลูก เถา

3 ชั้น

ประธานโทษโปรดช่วยเด็กเจ้าขา
ดูข้านี้เป็นคนไทย

ข้ามาหาพระร่วงผู้เป็นใหญ่
มาไกลจากละโว้ธานี

2 ชั้น

ทราบข่าวพ่อเมืองของข้าเจ้า
ดูข้าจงรักภักดี

เขามาชวนขอยุ่ที่นี่
หวังที่จะกราบพระบาท

ชั้นเดียว

แม้ว่าพระร่วงเธอปราณี
ขอท่านจงได้เมตตา

บางทีจะรับไว้เป็นข้า
จงโปรดช่วยพาเข้าไป

(บทละครเรื่องพระร่วง
พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 6)

มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
Pibulsongkram Rajabhat University

เพลงขอมเงิน เถา

3 ชั้น

บัดนั้น
 น้อมเศียรประณตบทมาลัย
 ข้องจะขอรับอาสา

ออกญาเศโงใจหาญ
 ทูลพระผู้ผ่านแผ่นดินไพท
 จับพ่อเมืองมาให้งงได้

2 ชั้น

แต่ถ้า मैंนมันกล้าชิงชัย
 แม้ว่าพระร่วงยังคงอยู่
 จะตามปองจงผลาญสังหารมัน

ข้าจะไม่ไว้ชีวิต
 ข้าไม่ขอคืนสู่เขตขัณฑ์
 ให้ทรงธรรม์สิ้นสิ้นพาลา

ชั้นเดียว

ทูลเสด็จถวายอภิวาทน์
 ออกจากพระโรงรจนา

แทบบาทพันธุมนาธา
 มาเกณฑ์ทหารชาญจกรรจ์

(พระร่วง พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 6)

มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี
 Rajabhat University

เพลงขอมทรงเครื่อง เถา

3 ชั้น

คิดแล้วจึงสั่งนักคุ้ม
 ค้าวจะปลอมแปลงไป
 จะแต่งกายให้เหมือนคนไทย
 ถีลับเหมือนกับภูค้ำดิน

เจ้าจงอยู่ควบคุมทัพใหญ่
 กระทั่งสุโขทัยธานี
 เล็ดลอดคอคคไปสมถวิล
 คงได้เสร็จสิ้นคังจินคา

2 ชั้น

แล้วจึงจัดแจงแต่งกาย
 เลือกสรรหาขุสาตรา

ให้ทะน้ายมั่นไทยเช่นว่า
 ซ่อนในกาษาเรียบร้อย

ชั้นเดียว

มุ่นเกล้าเมาลีวิธีใหม่
 จึงรีบเลี้ยวลคสะกครอย

เหมือนอย่างแบบไทยใช้สอย
 ได้ค้อยคิคตามพระร่วงไป

(บทละครเรื่องพระร่วง
 พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 6)

มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี
 Rajabhat University

เพลงขอมโบราณ เถา

3 ชั้น

บัดนี้เกิดคนคิมิฤทธิ์เลิศ
นามนายร่วงฤทธาศักดาครัน

ประกอบเกิดกับเมืองเรืองมหันต์
ตำแหน่งนั้นสุโขทัยชัชชาญ

2 ชั้น

สามชะลอมใส่น้ำนำมาใช้
ตั้งแต่นี้กับพุชจะทรุคชาน

ไม่รู้ว่าไหลฝิ่งแน่นเป็นแก่นสาร
กรรมบันดาลเกิดเชิญให้เป็นไป

(ไม่ทราบว่ามีใครแต่ง)

ชั้นเดียว

พระยาเดโชวิชาชาญชัย
ว่าข้าขอรับจับตัวนายกอง

ฟังกวีสใจก็ทูลสนอง
ส่วยน้ำฉลองพระเดชพระคุณ

(คัดจากตับของดำเนิน
พระนิพนธ์สมเด็จพระเจ้าฟ้าฯ
กรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์)

มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
Pibulsongkram Rajabhat University

เพลงขอมใหญ่ เถา

3 ชั้น

พวกขอมพร้อมพร้ากำลังพล
 กวรวเราจะคิดซ่อมกำแพง

เริงรณศาสดรากล้าแข็ง
 คบแต่งคู่ค่ายทั้งหลายไว้

2 ชั้น

เชื่อว่าพวกขอมยกมา
 แล้วรีบส่งม้าเร็วไป

จะได้ยึดพาราณสีได้
 ยังกรุงสุโขทัยธานี

ชั้นเดียว

เมื่อสุโขทัยรู้ว่าขอม
 เห็นทีจะสั่งโยธี

มาล้อมละโว้บุรีศรี
 มาช่วยราชศัตรูเรา

(บทละครเรื่องพระร่วง

พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 6)

มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
 Pibulsongkram Rajabhat University

เพลงเขมรชนบท เดา

3 ชั้น

ในสารานันท์ว่าท่านขุนขอม
กลับกลายเป็นศิลาหน้ายักษ์กรรย์

พาพวกพร้อมชีวมัวยอาสาัญ
คังหนึ่งบันบั๊กคินสิ้นทุกนาย

2 ชั้น

ข้าพระบาทสับดูจึงรู้ซัด
แม้มิงจริงคังสิ่งข้าบรรยาย

คิดกับเกล้ามุลทูลถวาย
ขอลถวายชีวาตมิได้บาทหงส์

ชั้นเดียว

พอเสร็จสาราทักตราศร่า
เสโทไหลซาบลออาบองค์

ยุระเร้าร้อนตริงตะลิ่งหลง
ตุคจะทรงชลนาให้อาตุร

(พระร่วง ไม่ทราบว่ามีใครแต่ง)

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
Pibulsongkram Rajabhat University

เพลงเขมรน้อย เดา

3 ชั้น

ประธานโทษโปรดเกิดเจ้าขา
 ดูข้านี้เป็นคนไทย
 ทราบว่าพ่อเมืองของข้าเจ้า

ข้ามาหาพระร่วงผู้เป็นใหญ่
 มาไกลจากทะเลไทรบุรี
 เข้ามาผนวชอยู่ที่นี้

2 ชั้น

ดูข้าจงรักภักดี
 แม้ว่าพระร่วงเธอปรานี
 ขอท่านจงได้เมตตา

หวังที่จะกราบพระบาทา
 บางทีจะรับไว้เป็นข้า
 จงโปรดช่วยพาข้าไป

ชั้นเดียว

เอ๊ะชาตินี้ไม่น่าหลกจิต
 บุรุษนี้อ้างตนว่าคนไทย
 ชะรอยขอมจะปลอมแปลงมา

ยิ่งคิดยิ่งออกมาสงสัย
 แต่โดนพูดแกว่งแปร่งทำนอง
 หวังที่มีท่าออกจองหอง

(บทละครเรื่องพระร่วง
 พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 6)

มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี
 Rajabhat University

เพลงเขมรปากท่อ เล่า

(เนื้อที่ 1)

3 ชั้น

บัดนี้คะหมิงเสนา
เป็นเหตุด้วยคหาเวียงชัย

ถือสารพระบิดามาให้
เกิดการศึกมาใหญ่โพรี

2 ชั้น

ให้ที่กรีธาทัพพันซ์
จะรบยกทหลมนครี

ไปช่วยป้องกันกรุงศรี
พรั่งนี้ให้ทันพระบัญชา

ชั้นเดียว

อยู่จงดีเถิดที่จะลาน้อง
เสร็จศึกวันใดจะไกลคลา

อย่าหม่นหมองเศร้าสร้อยละห้อยหา
กลับมาสู่ภิรมย์รัก

(อิเหนา พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 2)

(เนื้อที่ 2)

3 ชั้น

บัดนั้น
ความเกรงพระราชอาชญา

นักคุ้มบังคมก้มเศศ
เจรจาเสียงสิ้นพรันใจ

2 ชั้น

ซึ่งโปรดให้เป็นข้าหลวง
ข้ากลับเสียที่พ่อเมืองไทย

ไปทวงส่วยละไว้กรุงใหญ่
ชะลอมดักน้ำได้ด้วยง่ายคาย

ชั้นเดียว

ข้านำชะลอมของประหลาด
คนไทยจะดีเพราะมีนาย

มายังฝ่าพระบาทเพื่อถวาย
เป็นยอดชายชาญฉลาดสามารถจริง

(พระร่วง พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 6
พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว
ทรงแก้ไข)

เพลงเขมรพวง เดา

(เนื้อที่ 1)

3 ชั้น

เจ้างามปลอดคอยครึกของพลาญแก้ว
ที่ผู้ตายไม่เสียดายแก่ชีวี

ได้มาแล้วแม่อย่าขับให้กลับหนี
แก้วที่ยาพรำรำพันความ

2 ชั้น

ที่ผิดที่ก็มาลูแก่โทษ
ที่ชม โฉม โลม ลูบด้วยใจงาม

จงคล้ายโกรธแม่อย่าถือสาว่าหยามหยาม
ทราชมสาวที่เดินไปไม่ใช่ดี

ชั้นเดียว

รอยเล็บที่ยังเจ็บด้วยจับต้อง
ก่อนควักผลึกพลิกแล้วหยักติ

ขัดข้องเพราะเจ้าปักสลักที่
ถ้อยที่ถูกข่วนแต่ล้วนเล็บ

(เสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน)

(เนื้อที่ 2)

3 ชั้น

เจ้าปึกเป็นป่าพนาเวศ
รุกษชาติตายไประบัดเรียว

ขอบเขตเขาคลุ้มขุ่มเขียว
พริ้งเพรียวดอกคกระดะควง

2 ชั้น

ปึกเป็นมยุราลงรำร่อน
แผ่หางกางปึกเป็นพุ่มพวง

ฝ้ายพ็อนอยู่บนยอดภูเขาหลวง
ชะนีหน่วงเหนี่ยวไม่ชม้อยดา

ชั้นเดียว

ปึกเป็นหิมพานต์ระหังงาม
วินัยตกอัศกันเป็นหล่นมา

อร่ามรูปพระสุเมรุภูษา
การวิกอิสินทรคุณธ

(เสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน)

เพลงเขมรโพธิสัตว์ ๓

3 ชั้น

ไอ้พ่อหลายสายสวาทของน้องเอ๋ย
 มานอหอดด้วยน้องสองเวลา
 นั่นนี่ชี้จักสัพยอก
 แขนงซ้ายเคยให้เมียหมุนนอน

ไม่เคยเลยจะห่างเหินหมา
 พ่อเคยพาพิมพูคพิไรอน
 เข้าหอกมิให้ไกลไปจากหมอน
 เห็นเมียร้อนพ่อก็พักกระพือลม

2 ชั้น

พรา้พลอดกอกครุบมิใคร่นอน
 จนรุ่งรางสำอางไม่วายชม
 ไม่พลิกกายบ่าหน้าออกไปจาก
 แขนนางข้างเคียงด้วยเจือใจ

ช้อนคางเมียเชยแล้วสขสม
 แสนภริมย์รักน้องไม่นอนไกล
 จะออกปากว่าเหมือนนิคหามีไม่
 พ่อไปใครจะทอดให้พิมนอน

ชั้นเดียว

จะกินข้าวนั่งเกล้าอยู่คอยท่า
 ครั้นเมียไม่กินพร้อมพ่อขอมวอน
 เห็นเขมาเป็นศิวเมียไม่กั้นมาหนัก
 พ่อมาต้องเค็ดรักหักไป

ให้พิมมานั่งกินด้วยกันก่อน
 ปิ่นป้อนปลอบปลิ้นประโลมใจ
 จะรักเหมือนพ่อรักพิมหามีไม่
 ทำไมจะได้ของรักไปเขยชม

(เสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน)

เพลงเขมรราชบุรี เถา

3 ชั้น

ชะรอยกรรมจำพราดต้องจากไกล
ถ้าแม่เขามีสงสัยไม่ไปเลย
หอมกลิ่นกล้วยไม้ที่ใกล้ทาง

จะผ่อนผันฉันใครนอกเข็ช
จะอยู่เขมรจนแก้วกัลยา
เหมือนกลิ่นสไบบางชนิด

2 ชั้น

พระเปลื้องวเปตาเศร้าสร้อยวิญญาณ์
ตะลึงแลงนล้นนัยน์เนตร
พระรีบจับอัสตรจจรัด

เหลียวดูหาให้จางบัลย์
ยิ่งอาดูรทวนทวน โศกาลัย
หมายมั่นตั้งดวงตรงมา

ชั้นเดียว

ครั้นถึงที่ประทับพลับพลาทอง
อันระเด่นสังคามาระดา
อัน โยธาสองเหล่าเข้าประจบ

ทหารเตรียมตั้งกองอยู่พร้อมหน้า
ออกมารับเสด็จพระภูมิ
จัดกระบวนถ้วนครบอยู่ตามที่

(อิเหนา พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 2)

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
Pibulsongkram Rajabhat University

เพลงเขมรละออองค์ เถา

3 ชั้น

เมื่อนั้น
ไทยคนนี้มีปัญญากล้าจริงจัง
จึงมีพระราชบัญชา
ตัวเรานี้มีบุญญาธิการ

ท้าวพันธุทรงฟังแล้วนั่งนิ่ง
จะละทิ้งช้าไว้ไม่เป็นการ
แค่พญาเคไชยคคทหาร
ไม่มีใครเปรียบปานแต่เดิมมา

2 ชั้น

บัดนี้พระร่วงเมืองละโว้
ไม่เกรงซึ่งราชอาชญา

มีปัญญาอะโขทั้งใจกล้า
ทิ้งไว้ช้าจะทำร่ากาญใจ

ชั้นเดียว

จะตั้งตนขึ้นเป็นผู้วิเศษ
เนอะพญาเคไชยชาญชัย

ก่อเหตุกำเริบเดิบใหญ่
จงรีบไปกุมจับคนสำคัญ

(พระร่วง พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 6
พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว
ทรงแก้ไข)

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
Pibulsongkram Rajabhat University

เพลงเขมรเหลืออง เถา

3 ชั้น

บักนั้น
ครั้งนี้แสนเจ็บแสนอาย

เดโชได้ฟังก็ใจหาย
อยากจะตายไม่อยู่ดูหน้าคน

2 ชั้น

จิงว่าดูราพระร่วงเจ้า
ข้านี้ถึงที่อัปจน

จงเอาบุญคุณข้าสักหน
เสียกลเสียทหารชาญยุทธ

ชั้นเดียว

ข้าเป็นผู้ผิดคิดร้าย
ขอตายด้วยคมอาวุธ

มาคหมายฆ่าท่านเป็นที่สุด
จงสั่งให้ถูกหัวพลัน

(พระร่วงละครร่ำ
พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 6)

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
Pibulsongkram Rajabhat University

เพลงเขมรใหญ่ เถา

3 ชั้น

จรกาเดินทางพลางกะนึ่ง
แสนวิโยคโศกศัลย์พันทวี
ไฉ่ว่าเสียดายดวงอิหฺวา
พี่รักเจ้าเท่าเทียบชีวัน

ถวิลถึงบุษยามารศรี
โศกครวญคร่ำรำพัน
งามเหมือนนางฟ้ากระยาหงัน
หมายมั่นในองค์นงลักษณ์

2 ชั้น

จะได้นึ่งไปกรองพารา
จนจะได้สู่สมภิรมย์รัก
ลอบล้างกลางการภิเษกศรี
มันแก้งริษษาธารณ์

ให้เกื้อหน้าปรากฏทั้งยศศักดิ์
มีหมู่ปรปักษ์มาหักร้าย
ดังทรวงที่จะแยกแตกฉาน
ทำการอาจองทะนงใจ

ชั้นเดียว

เป็นชายหรือมาหมั้นชาย
จะพันคู่สู้รบจนบรรลัย

แม้พบโฉมฉายอยู่ที่ไหน
ให้ลือชื่อไว้ทั้งชาติ

(อิเหนา พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 2)

เพลงแขกอุทิศ เถา

3 ชั้น

สายัณฑ์ตะวันฉายแสงส่อง
บุปผาหวานอวลอบคลบฟุ้ง

คังแสงทองส่องทอทิวกุนหนุง
กลิ่นจรวงเจริญใจใสศราญ

2 ชั้น

ดอกประหนันพันกลีบขยาย
ต้นหยงร่วงหล่นพุดูเคราะห์การ

กลิ่นกระจายปนรสสุคนธ์หวาน
กุหลาบบานชูช่ออรชร

ชั้นเดียว

บุหร่งร้องก้องกึกอชีกป่า
โกกิลาพาคู่สู้รังนอน

บ้างแตกดาไผ่ผืนเขียวบินร่อน
หมุ่มกรว่อนหาผกาเซช

(นายมนตรี ตราโมท แต่ง)

มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
Pibulsongkram Rajabhat University

เพลงแขกขาว เถา

(เนื้อที่ 1)

3 ชั้น

เมื่อนั้น
ได้ฟังเสนาพาทิ

ป็นหทัยทรงสวัสดิ์ศรีศรี
ภูมิสรवलสันต์ไปมา

2 ชั้น

อันเหล่าที่เลี้ยงกิดาหยัน
ป็นหทัยจึงมีวาจา

กลันยัมไม่ได้ก็กัมหน้า
ว่าแก้คำมะหงงด้วยทลัน

ชั้นเดียว

เจ้าจงคทำอยู่คู่ก่อน
ตั้งเสวียงเสด็จจรจัด

ชยันเพื่อรับร้อนผายผัน
เข้าห้องสุวรรณอันโอหาร

(อิเหนา พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 2)

(เนื้อที่ 2)

3 ชั้น

ทอดองค์ลงกับที่บรรจถรณ์
ให้ระทวยระทศสลดใจ

จะเปลื้องเครื่องอาภรณ์ก็หาไม่
แต่ครีตรีนิถโนไปมา

2 ชั้น

โอ้อ่าโถมเฉลาเขวาลักษณ์
จะระคนปนศักดิ์จรรกา

เสียดายศักดิ์อัสญแดหวา
อนิจจาที่จะทำประการใด

ชั้นเดียว

จะคิดไฉนคืนะอกเอ๋ย
พระเร็นรอนร่านทะยานใจ

จะได้เซชมชิตพิสมัย
คังเพลิงภาพผลาญไหม้ทั้งกายา

(อิเหนา พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 2)

เพลงแขกมอญ เดา

3 ชั้น

ครานั้นจึงโถมเข้าวันทอง
สะอึกตื่นตื่นตัวไม่ลืมตา
ขวัญหายกายสั่นระรัวริก

หลับต้องม่นคัมภ์ยังมีคหน้า
ศวกอคขุนแผนนั่งไม่คิงตัว
ปลุกขยิกคิลว่าขุนช้างคัว

2 ชั้น

เล่าความฝันมาประหม่ากลัว
เปลวปลาวาบพุ่งขึ้นปลายจาก
ต้องตัวหัวโหม้ทั้งไส้พุ่ง

ว่าขุนหัวสุมไฟไว้ในมุ้ง
โหม้มากหลายคืบทับซุง
น้องสุคัง โคคคกึ่งอยู่กลางแปลง

ชั้นเดียว

เรื่องเริงเพลิงผลาญม่านหมอนฟูก
ไม่มีใครช่วยคืบวับวาบแรง
ของเชิญช่วยทำนายให้น้องที

ถูกน้องพุทองเป็นหลายแห่ง
น้องนี้รักเสงสยคใจ
เช่นนี้เนื้อหาเคยจะฝันไม่

(เสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน)

เพลงแขกมอญบางขุนพรหม เถา

3 ชั้น

หลายงามความอาลัยใจละเหี่ย
 ฝันเหลือที่จะหวังโย
 ถึงกระไรให้ขอพอได้หมั้น
 ถ้าหากว่าบิดาไม่ปรองคอง

ฟังเมื่อไม่กลั่นน้ำตาได้
 ที่จะไปบอกพ่อให้ขอน้อง
 ป้องกันมิให้ใครเกี่ยวข้อง
 ถึงจะต้องสิ้นคอกไม่ขอไป

2 ชั้น

อย่าวิตกหมกไหม้เลยน้องแก้ว
 จงจำคำสัจย์ของพี่ไว้
 อย่าร้องไห้ไปน้กลน้องที่
 ว่าพลางทางช่วยเซ่นน้ำตา

ไปแล้วที่หาถืมปลื้มจิตไม่
 เสร็จศึกเมื่อไรจะรีบมา
 พรุ่งนี้ใครเห็นจะคิดหน้า
 แล้วจูบซ้ายย้ายขวาจะลาจร

(เสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน)

ชั้นเดียว

ขับลำบรรเลงเป็นเพลงเถา
 ชื่อแขกมอญบางขุนพรหมนามสมญา

เพลงมอญเก่าฟังเสนาะเพราะหนักหนา
 ฉันได้มาจากวังบางขุนพรหม

(พระนิพนธ์สมเด็จพระเจ้าท้ายสระ)

เจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์วรพินิจ)

เพลงแขกมอญบ้างข้าง เถา

3 ชั้น

นิจจาเจ้าวันทองน้องพี่อา
นิจจาใจช่างกระไรมาแปลกแปลก

ที่จำหน้าเนื่อน้องได้ทุกแห่ง
เอามือคลำแล้วยังแกลงอยู่คลับด้วย

2 ชั้น

เจ้าลิมนอนซ่อนห่มกระทุมด่า
พี่เคี้ยวหมากเจ้าอยากที่ยังคาย

เค็ดใบบอนซ่อนน้ำที่ไร่ฝ้าย
แขนซ้ายคอดแล้วเพราะหนูนนอน

ชั้นเดียว

เข้ามาได้ตัวคิมิทรัพย์มาก
หลงเชิงขุนช้างมันช่างวอน

มาลิ้มเรือนเพื่อนชากแต่เก่าก่อน
กอดท่อนซุงสักสำคัญคน

(เสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน)

มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
Pibulsongkram Rajabhat University

เพลงแขกมัสหรี เถา

3 ชั้น

แล้วถ้อยน้อยหรือพระทรงฤทธิ
ถ้วนถ้าวแก่ตัวเสร้างเสด้วยเล่ห์หลม
พระจะไปคาหาปราบข้าศึก
ค้ำยสงครามในจิตยังคิดพัน

ช่างประคิษฐ์คิดความพลางนสม
กคคมแบบคายหลายชั้น
หรือรำลึกถึงคู่คูนาหงัน
จึงผ่อนผันพจนาวาอาลัย

2 ชั้น

โฉนพระผ่านฟ้าสัญญาน้อง
ไม่นิราศแรมร้างห่างไกล
พระวาจามาเชื่อเป็นพันนัถ
พาชื่อสุจริตคิดสำคัญ

จะปกป้องครองความพิสมัย
จนบรรลัษมอดม้วยไปด้วยกัน
จึงหลงรักภักดีไม่เคยคลันท์
หมายมั่นว่าเมตตาปรานี

ชั้นเดียว

มิรู้มาอาภักทกลับกลาย
ยังสมคำสัญญาที่พาที

จะหลีกเลี้ยงเบี่ยงบ้ายหน้าหนี
ที่ร้อยปีพระจะกลับคืนมา

(อิเหนา พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 2)

เพลงแขกลพบุรี เดา

3 ชั้น

ถ้าความเฮ้ยจะคว่นไปก่อนแล้ว
จะโรยร้างห่างสิ้นกลิ่นมาลี
ที่มีกลิ่นก็จะกลายหายหอม
ที่มีดอกก็จะวายระคายครบ

ทั้งเกิดแก้วพิภพขี้ฝุ่นลี
จำปีเฮ้ยสักก็ปีจะมาพบ
จะพลอยครอมเห็นกลิ่นกลิ่นระหลบ
จะเหี่ยวแห้งเขาชบสลับไป

2 ชั้น

คั้นน้อยน้อยลูกช้อยระย้าดี
จะทิ้งเรือนไปร้างอยู่กลางไพร
รากไม้จะตำหมอนนอนอนาถ
ลงบันไดใจเจียนจะขาดตาย

ตั้งแต่จะไปชมคั้นไม้ใหญ่
ยุ่งร้านรินโรจะค่อมกาย
ควาดายต่างไต้น้ำใจหาย
น้ำตาหลังพรังพรายกระจายลง

ชั้นเดียว

ขุนแผนปลอบน้องอชาร้องให้
ไปเป็ดรเพื่อนพี่บ้างในกลางดง
ไปเดือนหนึ่งแล้วจะพากลับ
จะรัฐจวนครวญคร่ำไปทำไม

ไปหน้อยหนึ่งแล้วจะมาส่ง
ชมหงส์เหิมเล่นให้เย็นใจ
ถ้าเดือนแล้วจะรับเจ้าไปไหม
เขาอยู่เขาจะไรเมื่อไรมี

(เสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน)

เพลงแขกสาย เถา

3 ชั้น

สาธิตาแขกเด้าคเหว่าแ่ว
เบญจวรรณโนรีสีชมพู
ฝูงกินนรร้อนพาทันมาสรง
ชมพลาทางชวนวนิกา

(ควงเฮ้ยเจ้าควงโกมุท หอมไม้สิ้นสุด เจียวนะน้อยเอย)

สกุญแก้วจับเรียงเคียงคู่
พระชี้ให้โฉมครุฑศนา
รูปร่างเอาจงค์ดั่งเลข
ลงตรงคงกาชลาสัย

2 ชั้น

แหวกว่ายอยู่ในสายกระแสนธุ์
ทรายทองกรวดแก้วแวงไว

วารินบริสุทธิ์เย็นใส
นุชบงบังใบเบ้งบาน

ชั้นเดียว

บ้างร่วงเรณุนวลล่อไอซ
บ้างผูกแ้มแซมสร้อยสุมาลย์

พระพายพาสาโรชหอมหวาน
ตุมแนมแซมก้านบังใบ

(อุณรุท พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 1
สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์
วรพินิจทรงเพิ่มเติมแก้ไข)

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
Pibulsongkram Rajabhat University

เพลงแขกสาหร่าย เถา

3 ชั้น

ไอ้หอมกลิ่นดอกไม้ที่ในสวน
เจ้าช่างหอมสิระดับประดับชั้น
ไอ้หอมกลิ่นกุหลาบซาบนาสา
กลิ่นหอมมาหาขไปฉันยังจำกลิ่นได้

แขกลิบชวนภุมรินกินเกษร
ชูชะช่อนกลิ่นหึ่งมุ้งชวนใจ
สายชวนตาสวยยิ่งผกาอื่นใด
หอมไม่จางจืดเลยเอ๋ย

2 ชั้น

ภมรหลงลงคมชมกลิ่นหอม
รุกชาติช่างฉลาดกรไรเลย
ไอ้ผีเสื้อเหลืองอร่ามงามหนักหนา
ผาคผินบินคลาดแคล้วชมพวงผกาแก้ว

แหวกเกษรว่อนคอบนุปผาเผย
ล่อแมลงเรยเผยพันธุ้นนี้เอ๋ย
เหมือนทองทาเหมือนลงยาเพชรแพรว
โรยแล้วก็ร้างไปเลยเอ๋ย

(พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 5)

ชั้นเดียว

วันนี้แสนรำคาญบานใจ
จำปากลิ้นตระหลบอบอวล
พิกลจะกรองอุบะห้อย
จะผูกพรณนูปผาเป็นมาลัย

เลือกเก็บดอกไม้ที่หอมหวาน
ถ้าควลชวนชื่นชูใจ
มะลิวัลย์จะร้อยเป็นสร้อยใส่
วางไว้ข้างที่ศรีไสยา

(ละครศึกคำบรรพ์ เรื่องสังข์ศิลป์ชัย
พระนิพนธ์สมเด็จพระเจ้าฟ้า
กรมพระยานริศฯ)

เพลงแขกโศก เถา

3 ชั้น

กลับเสียใจอาลัยขุนช้างเล่า
จะเย็นตำนาน้ำค้างซาบจร
เห็นม่านขาดกตาดขวางอยู่กลางห้อง

นิจจาเจ้าหลักกั้งอยู่ไกลหมอน
ใครจะซือนผ้าห่มให้ศักรัก
สองมือตอกเพ็ชงอกหัก

2 ชั้น

จันทาลผลาญทำเจ็บช้ำน้ก
ถือดอกกลางเกลื่อนกลาดด้วยทาสหญิง
ดูพลงทางคิคนิจจา

สะอื้นอึกซึกแล้วเดินมา
นอนกถึงนึ่งหลับไม่แยงหน้า
ถึงห้องแก้วกิริยายังเศร้าใจ

ชั้นเดียว

พี่จะลาไปแล้วเจ้าแก้วเอ๋ย
ฝากขุนช้างด้วยช่วยปลอบใจ
ถึงกรงนกขุนทองอยู่ทั้งคู่

สิ่งไรเคยทำเจ้าจำได้
ข้าวปลาหาให้เหมือนพี่ยัง
นกโนรีแขวนอยู่ที่เตียงตั้ง

(เสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน)

มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี
Pibulsongkram Rajabhat University

เพลงครวญหา เถา

3 ชั้น

พระกรกำยหักตราจาบัลย์
ป่านฉะนี้โถมตรอยู่พารา

ห้วนห้วนฉวิลถึงจินตะหรา
จะมีพราหลับแล้วหรือฉันโค

2 ชั้น

เจ้าจะมีมิตรจิตคิดกะนึ่ง
เห็นทิงนิษฐาซาใจ

รำลึกถึงที่บ้างถาหาไม
จะโหยให้อาลัยถึงที่ซาบ

ชั้นเดียว

แต่ครุ่นครวญรวนเรคะเนนิก
พระเผยม่านสุวรรณพรณราย

จนยามดึกเดือนส่องแสงฉาย
สมชายตามช่องมาต้ององค์

(อิเหนา พระราชนิพนธ์ในรัชการที่ 2)

มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
Pibulsongkram Rajabhat University

เพลงจีนจิมเล็ก เต่า

3 ชั้น

ขึ้นบนเหล่าแอลร่าตามอัคคี
ภาพที่ฉากปีกไว้ด้วยไหมทอง
นางน้ำเรือเสนอร้องทำนองหวน
พวกชั้นที่คอยขยับรับใช้งาน

รัศมีสว่างกระจ่างส่อง
โคคนองหงส์พื่อนมังกรทะยาน
จับครวญจิมคลอขอประสาน
นำสราญรมย์รื่นชื่นวิญญาณ์

2 ชั้น

ที่ระเบียงเรียงแขวนด้วยโคมราย
ตู้กระจกโหลเรียงเคียงปลา

แสงฉายเจิดแอร่มแจ่มจ้า
ก่อกุศาน้อยน้อยนำพิงชม

ชั้นเดียว

พระพายโบยโชยกลิ่นศกากรุ่น
เสาวพรรณไสกาน่านิยม

หอมละมุนละไมฟุ้งจรุงโถม
ชวนอารมณ์สำเร้งรื่นสราญเอช

(นายมนตรี ตราโมท แต่ง)

มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี
Pibulsongkram Rajabhat University

เพลงจีนขิมใหญ่ เถา

3 ชั้น

รินรินชั้นกลิ่นมณฑาทอง
หอมหวานประหลาดไม้ชาดคราว
สำเนียงผู้ไคช่างไพเราะ
เหมือนหงส์ทองท่องฟ้ามารอริ

จะโรยร้างห่างห้องเวหาหา
จนฟ้าขาวควาเคลื่อนเคียนลับลิ
มาพร้อมเพราะหวานหูอยู่เมื่อก็
สำเนียงนี้ขิมน้องสนองนาม

(ของเก่า)

2 ชั้น

ให้วันหวันอวรณ์ถอนฤทัย
คูเหว่าเร้าร้องต้องเขตคาม
เสียดายคนตรีที่สลับ
เสียงขิมยังเพราะเสนาะกรรณ

จะคลาดแคล้วทราบวัยใจวาม
บอกความจวนแจ่งแสงตะวัน
จะเลิกกลับกลับไปไกลจากฉิม
ปี่มจะเขี่ยเพลงสวรรค์ให้ปล้นอาย

ชั้นเดียว

อาทิตย์โปรคข้าอ่าส่องแสง
เชิญจันทร์ส่องพื้นนภาพราย
ให้น่านสำราญด้วยขับร้อง
หงส์ทองท่องฟ้ามารอริ

จงข้าแฝงเมฆพยับคืบดวงหาย
ช่วยขยายเวลาแห่งราตรี
ใกล้นี้้องต้องจิดคึดใจที่
ยามราตรีจวนสว่างสวางเฮย

(พระชาติตระการ แต่ง)

เพลงจีนฉันทัน เฉา

3 ชั้น

ดูราศาคดวงเนตร
ที่ตั้งหน้าทำนองทุกคืนวัน
อยู่โยนหน้าพระลานเล่า
ที่ขบใจในสวาทแสนทวี

เจ้าประเวศไปสู่พิฆานสวรรค
พืงเห็นขวัญตามาถึงธานี
เขอเชิญเข้าปรางค์มาศปราสาทศรี
มิเสยที่ที่บารุผคงมา

2 ชั้น

แต่ยังเขาว์คุ้มเท่าเป็นเอกองค์
ก็คิดว่าจะไว้ชื่อให้ลือชา
ด้วยแรงราคาจากรสพาราณสี
ครั้นเบื้อหน้าบ้ายเล่าห์เสน่ห์ครุฑ

ปีนอนงค์นางในทั้งชายขวา
มิรู้ว่าเรียงรายไปด้วยครุฑ
ไปลองเล่นถึบพลีอันสูงสุด
กลับมายุคย้าขมสมคนธรรพ์

ชั้นเดียว

หนึ่งแล้วสองมิหน้าจำสาม
เมื่อเป็นหญิงเพศอาธรรพ์

เจ้าทำงานพิศดารนำรับขวัญ
จะให้เลี้ยงนางนั้นฉันใด

(กาคี้คำกลอน เจ้าพระยา
พระคลัง (หน) แต่ง)

เพลงชมแสงจันทร์ เต่า

3 ชั้น

สวมสอคคอคประทับใจกับทรวง
 ครั้งนี้เป็นกรรมจะจำไกล
 พระอุ้มน้อยประคองขึ้นบนเพลา
 แต่อาวรณ์ถอนจิตแล้วพิศพิศศรี

ไอ้เจ้าดวงยิวฮาฮาโหยให้
 ถึงที่ไปไม่ช้านานนัก
 ที่แสนทุกข์ด้วยเจ้าเพียงอกหัก
 เหมือนจะไกลน้องรักสักร้อยปี

2 ชั้น

มิไปเล่าเขาจะเห็นแบบกาย
 โฉมเฉลาเจ้าค้อยอขู่จงคี
 จึงเรียกสองกัลยาเข้ามาสั่ง
 ตั้งเสร็จเสด็จไกลกลา

จะอุบายมิให้สงสัยที่
 อย่างวิเวทวิไสกา
 ที่อยู่หลังระวีงนิษฐา
 แล้วผันหักครามาคูน้อง

ชั้นเดียว

กลับมาสวมสอคคอคนางไว้
 พี่พาเข้ามาไว้ในถ้ำทอง

ไอ้กรรมจำใจจะไกลห้อง
 แล้วสลัดขัคน้องไว้เดี๋ยวคาย

(อิเหนา พระราชนิพนธ์ในรัชการที่ 2)

มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
 Pibulsongkram Rajabhat University

เพลงช้างประสานงา เถา
(เนื้อที่ 1)

3 ชั้น

เมื่อสมเด็จพระนเรศวรมหาราช
จับคะชาชะล่าไล่หมูไพร

ทรงกู้ชาติกระทำยุทธหัตถี
ทึ่งโยธีทวยหาญชาณุณกรรจ์

2 ชั้น

พระทรงศักดิ์ชกเคนทร์เบนเข้ารบ
สองช้างประสานงาส่งยัน

พิทรกอล้อดลบลแล้วเหหัน
พลายทรงธรรมแบกถนัดจกกลางทรง

ชั้นเดียว

พระนเรศวรทรงสังเกตสบโอกาส
เต็มพระหัตถ์ถนัดแรงแล่งตัดทรวง

ก็โถมฟาดฟันตะแบงพระแสงจ้วง
อุปราชาวิ่งพิราลัย

(เนื้อที่ 2)

3 ชั้น

พระเอกาทศรถรัชทายาท
เห็นพี่เลี้ยงอุปราชาซัดคู

เมื่อเชษฐาธิราชเร็งศึกสู้
คอยทืออยู่ตรงหน้าคชาทรง

2 ชั้น

พลันไสช้างวางวิ่งชิงเชิงศึก
ถีบทะยานประสานงากล้าทะนง

ช้างสะอึกเร็งมันหันประสงค์
เข้าแบงัดสะบัดลงละเลิงแรง

ชั้นเดียว

มางจาชะโรพลงได้รับ
ไอ้อนาถจะถึงฆาตช้างพลางแพลง

ไม่อาจหลบอุตุลุดประยุทธิแย่ง
ต้องพระแสงจ้าวคืนสิ้นชีวัน

(พ.ท.หลวงสราวุธวิชัย

(ปู่ย เสนีวงศ์ ณ อยุธยา) แต่ง)

เพลงดอกไม้ไทร เถา

3 ชั้น

พฤษชาติคานคกหอม
ลมหวานอวลกลิ่นระคนกัน

ปลุกล้อมพลับพลาสะอาดหมั่น
ยิ่งกระสันรัฐจวนป่วนใจ

2 ชั้น

กิดคะนึ่งถึงองค์พระพี่
พระหัตถ์ประทับทรวงอรไท

อนิจจาปานนี้จะเป็นไฉน
พลางสะท้อนถอนใจใคร่ครวญ

ชั้นเดียว

จึงสังกิดาหันทันที
พอพาใจให้กลายรัฐจวน

ให้เล่นมโหรีที่ในสวน
ป่วนป่วนดูทัชไปมา

(บทละครเรื่องอิเหนา
พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 2)

มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
Pibulsongkram Rajabhat University

เพลงต่อยรูป เถา

3 ชั้น

พอหลบคำอำม้องกลองกระหึ่ม
นางสำหรับขับร้องทำนองใน
บรรทมฟังวังเวงด้วยเพลงกล่อม
งานจะหลับกลับเป็นรูปนารี

ประ โคมครึ่มครึ้นครึ้นสนั่นไหว
ก็ทำทับจับไม้มโหรี
ประสานซอฆ้องสังคีตทั้งคีตลี
อยู่ริมที่ไสยาสน์ประหลาดใจ

2 ชั้น

ประ โลมรูปวาดปีศาจจิ้ง
แนบถนอนหอมชื่นรื่นฤทัย
เจ้ากับพินิจุศลแต่หนหลัง

ให้จิตคร่ำเคล็ดมองคักลับหลงไหล
เฝ้าดูบได้รับขวัญจันจรจา
เหมือนเขาว่ากูแล้วไม่แคล้วเลย

ชั้นเดียว

ประกาศพลาททางตระ โบนประ โลมดูบ
จนแสงทองส่งสว่างน้ำค้างเชย

ถนอนรูปร่วมเรียงเคียงเขนย
ลมรำเพยพัดพาดสูมามาลัย

(พระอภัยมณี ของสุนทรภู่)

มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี
Pibulsongkram Rajabhat University

เพลงตะลุ่มโปง เถา

3 ชั้น

เลียบเดินตามเนินแนวภูเขา
บ้างแดงคำค้ำข้มเขี้ยวขี้

ชมพฤษาซ้อนจับสลับสี
ท่วงทีเอนชายหลายกระบวน

2 ชั้น

กล้วยไม้ชายผ้าสีดาห้อย
เขี้ยวกระแตกลิ้นตลบมาอบอวล

ช้อยนางช้อยชวนอารมณ์เมื่อลมหวาน
คังเชิญชวนให้สบายคลายกมล

ชั้นเดียว

ตามชอกผาน่าชมคังพรมลาด
ล้วนเล็กเล็กหลายเหล่าเข้าแกมปน

เป็นดอกคายแลไปไม่เห็นคัน
เหมือนอย่างคนปลุกคัจฉลวดลาย

(เงาะป่า พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 5)

มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
Pibulsongkram Rajabhat University

เพลงตำเห่ เถา

3 ชั้น

เข็นข่า
สาวน้อยเจ้าค้อยเคินจร
ตรงพุ่มแก่นราเคยเห็น

จะตำลงแล้วอยู่รอนรอน
ไปเก็บดอกแก้วเล่นเขินเขิน
เป็นพวงเป็นพุ่มนำชม

2 ชั้น

บ้างเด็ดได้ใส่ผ้าห่ม
โขนคนหนึ่งจึงร้องห้าม
ห้ามแล้วหาฟังไม

บ้างเดินบ้างคมชูไสว
ว่าพวงงามยามอย่าเด็ดเอาไป
จะไปเรียนท่านเจ้าคุณประตูดิน

(คนเก่า)

ชั้นเดียว

ว่าแล้วขยับจะกลับไป
ฟังห้ามทำเป็นไม่ได้ยิน
ดอกไม้พุ่มนี้เป็นที่ห้าม

เอ๊ะอะไรพากันคือถือศีลัน
ไม่กลัวท่านประตูดินหรือว่าไร
ช่างกระไรรูปงามไม่กลัวหวาย

(ดร.อุทิศ นาคสวัสดิ์ แต่ง)

มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี @ ความ
Pibulsongkram Rajabhat Ramphong University

เพลงถอนสมอ เถา

3 ชั้น

ลมดีพระก็ไ้ไป
 ขึ้นนั่งยังท้ายเกตรา

ภูวนัยอุ้มองค์ขนิษฐา
 ชมหม่อมจนาในศาล

2 ชั้น

พิมทองส่องลอยแลคล้า
 ฉนากลตามว่าตามวน

วาศศุคพ่นน้ำคังฝอยฝน
 โดมาหน้าคนนทรี

ชั้นเดียว

ชีชมศิลาปะการัก
 ที่คล้ายราชาวดี

ที่เขี้ยวคังมรกตสดสี
 แดงเหลืองเลื่อมสีเหมือนเรา

(อิเหนา พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 2)

มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
 Pibulsongkram Rajabhat University

เพลงทยอยเขมร เดา

3 ชั้น

ว่าพลาทางพากันกลาไคล
บุหลันทรงกลดหมคราคี

คำนินในแนวป่าพนาศรี
เหมือนจะชวนให้ที่ลีลาไป

2 ชั้น

ลมหวานอวลกลิ่นบุหงา
เหมือนเมื่ออยู่ในถ้ำอำไพ

หอมคลอบอบมาในป่าใหญ่
รวยรินชื่นใจด้วยมาลา

ชั้นเดียว

คิดพลาทางทรงกันแสงร่ำ
เคิมพลัดกำจัดจากพารา

ชะรอยกรรมทำให้เป็นหนักหนา
มาอยู่ภูหาค่อยคลายใจ

(อิเหนา พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 2)

มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
Pibulsongkram Rajabhat University

เพลงทยอยฉวน ฉา

3 ชั้น

กิดพลางทองกันแสงร่ำ
เคิมพลัดกำจัดจากพารา

พระรอยกรรมทำไว้เป็นหนักหนา
มาอยู่ดูหาค่อยคลายใจ

2 ชั้น

มิสามาซ้ำให้จำจาก
อกเอ๋ยไม่เคยเดินไพร

พลัดพรากถ้าทองผ่องใส
เคยสำราญแต่ในพระบุรี

ชั้นเดียว

ครั้งนี้ตกไร่ไค้ยาก
เกือกทองจะรองก็ไม่มี

ลำบากชอกข้ามพศรี
จะเหยียบอย่างจรถักกลไค

(อิเหนา พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 2)

มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
Pibulsongkram Rajabhat University

เพลงทยอยนอก เถา

3 ชั้น

ที่จะลาไปก่อนแล้วเข้าแก้วเอ๋ย
ขอฝากขุนช้างด้วยช่วยปลอบใจ
มาถึงกรรณกขุนทองอยู่ทั้งคู่
นกเอ๋ยเคยเสียดเสนาะคัง

สิ่งไรเคยทำเจ้าจำได้
ทั้งข้าวปลาหาให้เหมือนพี่ยัง
นก โนรีแขวนอยู่ที่เตียงคัง
ฟังชื่นเชยชมอารมณ์นาง

2 ชั้น

ขุนช้างเรียกว่านแม่วันทอง
แต่นี้เข้าเข็นจะเว้นวาง
ถึงกลางนอนชานละลานจิต
แล้วรำเลื่องเชื่องอย่างถึงอย่างปลา

สาธิตาเจ้าก็ร้องอย่างนั้นบ้าง
ควรอุปสางทางคามขุนแผนมา
ตะตึงคิดลึงเลศเคหา
ชะ โยกหน้ามือช้อนมาชมชู

ชั้นเดียว

กลมกลมสมอย่างตลับปิ่น
ถึงกระถางต้นไม้ชายตาคู

บ้างว่าข้านเหวี่ยงหางกระทั่งหู
เป็นคู่หูช่ออรชร

(เสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน)

เพลงทยอยใน เถา

3 ชั้น

แสนวิคตไอ้ออกของสร้อยฝ้าย
แสนที่จะอับอายแทบวาชวาง

คังชีวแทบจะออกไปจากรัง
จะรักรูปทรงร่างไปโยมิ

2 ชั้น

จะผินพียงพ่อแม่ก็แลหาย
อับอายขานหน้าทั้งคาปี

จะนำตัวเสียให้ตายลงเป็นผี
มิสามีแล้วก็พลัดเป็นศัตรู

ชั้นเดียว

ฉวยเชือกผูกคอเข้าให้จิด

แล้วมาขึ้นนึ่งก็คอยู่เป็นครู

(เฉพาะเรื่องขุนช้างขุนแผน
คนละส่วนกับฉบับพิมพ์ของ
หอพระสมุดฯ ไม่ทราบว่ามีใครแต่ง)

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
Pibulsongkram Rajabhat University

เพลงทองย่อน เถา

3 ชั้น

ที่หยอกเล่นนิดหนึ่งก็ไม่ได้

ใจน้อยนี้กระไรวันทองเอ๋ย

2 ชั้น

รักใคร่พาไปจะชมเชย

อย่านึกเลขที่จะคืนให้ใครชม

ชั้นเดียว

ว่าพลาทางงูงสีหมอกม้า

เบาะอาณพานหน้าดูงามสม

(เสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน)

มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
Pibulsongkram Rajabhat University

เพลงทะเลเย เอ

3 ชั้น

ไฉ่วเจ้าควมฉาของ
ที่ตั้งจิตคิอยู่ทุกเวลา

ไฉ่น้องจึงมาร้างเส่นหา
จะรับแก้วเววตาไปเวียงชัย

2 ชั้น

จะอภิเศกให้เป็นเอกมเหสี
ครวญหรือมาพรากจากที่ไป

ในสุวรรณพลทีเป็นใหญ่
ไม่มีอาลัยในที่ยา

ชั้นเดียว

พระองค์
น้องขอถวายความสัจจา

พระจงโปรดเกล้าเสาศา
อันความเส่นหาพระภูมิ

(นัยว่าเรื่องมณีสุริยง แต่ยังไม่พบ)

มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
Pibulsongkram Rajabhat University

เพลงทะเลบัว เต่า

3 ชั้น

คอกฟ้าดวงเดือนของพี่เย็บ
เสียดแรงที่ติดตามหาทรมวย

เจ้าจะรายเรื่อหนีที่ไปไหน
ช่างกระไรไม่หลิวแลมา

(บทของเก่า)

2 ชั้น

สงสารสะเนาเจ้าคนซื้อ
ใจชั่วช้าน่าชงอย่างใด

หมายมันป็นมือแล้วมิได้
ข้าไม่คิดเคียดเกลียดกลัว

ชั้นเดียว

แต่จะให้ร่วมรักสมัครหมาย
ไอ้สงสารชมพลาหน้าจะมัว

ก็เหลืออาเหลือทนเป็นคนชั่ว
ได้ต้องตัวนับว่าเป็นสามี

(เรื่องเงาะป่า

พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 5)

มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี
Pibulsongkram Rajabhat University

เพลงเทพบรรทม เถา

3 ชั้น

สาวสวรรค์กัถยาเป็นข้าบาท
ทรงฟังวังเวงเพลงคนตรี

บำเรอองค์เทวราชเรื่องศรี
สำหรับที่เทวัญเรอบรรทม

2 ชั้น

องค์เทวราชของข้าบาทนี่เอ๋ย
เสียงพิณพาทย์ระนาดม้อง

พระกรเกษมขมยทอง
เสนาะก้องอยู่วังเวง

ชั้นเดียว

นภาพั้นเสียงกริ่งเกรง

ได้ทรงฟังวังเวงเพลงสวรรค์นี้เอ๋ย
(จำผ่านผยองยิ่ง (โคม) แต่ง)

มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี
Pibulsongkram Rajabhat University

เพลงเทพริณจวน เถา

3 ชั้น

เถียงเรไรหรีงหรีงยั้งชวนเสร์้า
แม่ไปด้วจะ ด้ช่วยกันชมทาง
พิศศุพนิดายาจิต
จนแสงทองส่องทั่วพื้นอัมพร

ตงสารเจ้ารูปทองจะหมองหมาง
แต่ซัดขวางด้วยการจะราญรอน
พลงพิศพลงทอศุทยถอน
ทินกรแจ่งเจ้าสง่างาม

(เสภาเรื่องพญาราชวังสัน
พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ ๑)

2 ชั้น

ค้อยเขยื้อนเคลื่อนจากที่นิทรา
มีทันไรต้องมาไกลผางาม
แม่มิมีเหตุการณ์เหล่าพาลภัย
จะแนบน้องมิให้เจ้าเฝ้าอวรณ์

เหลียวดูกล้าใจวาทวาม
เพราะถึงยามศึกประชิดคิคนคร
จะมีไกลยอดหญิงมิ่งสมร
นี่จนจิตจากรด้วยจนใจ

ชั้นเดียว

ค้อยอยู่เฝือกแก้วดาอย่าหมองศรี
ถึงแสนหวังแสนรักต้องหักใจ
เสร็จศึกจะรีบกลับมารับขวัญ
คืนอารมณ์ข่มฤทัยอาลัยลา

งานของชาติสุดที่จะทิ้งได้
หากงานอื่นแล้วไม่ไกลกานดา
มิให้เจ้าโสกศัลย์ละห้อยหา
ไกลคลาสู่พหลพลโยธี

(ไม้ทราบผู้แต่ง)

เพลงเทพาวหิน เถา

3 ชั้น

ครานั้นพระองค์ผู้ทรงเดช
 ครั้นจวนแจ้งแสงสิริวารี

ทุกประเทศลือตบสยบสยอน
 พระภูธรเสด็จสู่ที่ตรงชล

2 ชั้น

ไขสุหร่ายหยัดช้อยเป็นฝอยฟอง
 น้ำกุหลาบหอมฟุ้งจรุงปน

อาบละอองดั่งพระองค์ดั่งสายฝน
 ทรงสุคนธาประทีนกลิ่นไอहार

ชั้นเดียว

สาวสนมกรมไนเป็นขนิ้น
 จับพระแสงข้างที่มีทันนาน

รำเพยพัดเสร็จทรงสรงสนาน
 พระภูบาลออกห้องพระโรงชัย
 (เสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน)

มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
 Pibulsongkram Rajabhat University

เพลงนกขมิ้น เถา

3 ชั้น

เข้านกขมิ้นเหลืองอ่อน
นอนไหนนอนได้
ลมพัดมาอ่อนอ่อน
คอกเอ๋ย
นกขมิ้นเหลืองอ่อน

ค่าลงแล้วเข้าจะนอนที่รังไหน
ตุ้มตุ้มหุ้มไม้ที่เคยนอน
เข้าก็ร่อนไปตามลมเอ๋ย
คอกขจร
ค่าแล้วจะนอนไหนเอ๋ย

(บทของเก่า)

2 ชั้น

ไอ้เข้านกขมิ้นเอ๋ย
นอนในกรงทองของเรา
จะมีให้เจ้ามีที่โศกเศร้า
คอกเอ๋ย
เชิญเจ้าผินบินจร

เชิญเจ้าผิน โผงูมาสู่เหย้า
จะคอยเฝ้าถนอมกล่อมนอน
จะโลเล้าเข้าขมิ้นเหลืองอ่อน
เจ้าคอกรักซ้อน
มาสู่ที่นอนเรียมเอ๋ย

ชั้นเดียว

หรือเจ้าของเขามีอยู่ที่ไหน
หรือเจ้าเปล่าคู่อยู่เอ๋ย

จงบอกให้แจ้งในฤทัยพี่
เจ้าข้อสารก็เจ้าปีกขึงงามนักเอ๋ย

(นายมนตรี ดราโมท แต่ง)

เพลงนางเยื้อง เถา

3 ชั้น

เมืองแมนแดนเทพอัปสรสถิตย์
เกษมสุขทุกทิวาเป็นอาจีน

เทวฤทธิ์รำเริงบังเทิงถวิล
อมรินทร์ปิ่นประทานตำราญรมย์

2 ชั้น

จับระบำรำร่ายถวายนคร
ท่าประณตมสังเขปเทพนม

เป็นกนิษฐาภิเษกนำปฐม
ทั้งพระพรหมสี่พักตร์และพาลา

ชั้นเดียว

นางอัปสรย่อนเอื้องไปเบื้องซ้าย
ต่างกุมกรซ้อนชูดวงมตา

เทพบุตรยุดย้ายไปฝ่ายขวา
เป็นคู่คู่คู่น่าประทับใจ
(นายชาญ อินทรโชติ แต่ง)

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
Pibulsongkram Rajabhat University

เพลงนารายณ์แปลงรูป เตา

3 ชั้น

เทพพนมปฐมพรหมสีหน้า
 ทั้งกว้างเดินคองหงส์บิน
 อีกชำนาญนอนภมรเกล้า
 เมฆลาล้อแก้วแววไว

สอศรร้อยมาลาเจ็ดจีน
 กินรินเลียบด้าอำไพ
 แยกเด้าผาตาเพียงไหล่
 มยุเรศพ็อนในอัมพร

2 ชั้น

ยอดคองดั่งลมพรหมนิมิต
 ย้อยท่ามัจฉาชมสาคร
 ฝ่าขวานนทุกก็รำดาม
 ถึงท่านาคาม้วนหางลง

อีกทั้งพิสมัยเรียงหมอน
 พระสีกรขว้างจักรฤทธิรงค์
 ด้วยความพิสมัยไหลหลง
 ก็ซึ้งตรงเพลาพลันทันใด

ชั้นเดียว

ด้วยเดชนิ้วเพชรสิทธิ์ศักดิ์
 ฝ่ายนางก็เป็นนารายณ์ไป

ขาหักล้มลงไม่ทนได้
 เหยียบออกยักษ์ไว้ด้วยฤทธิ์

(บทละคร เรื่องรามเกียรติ์)

เพลงเรศวรชั้นช้าง เถา

3 ชั้น

เมื่อสมเด็จพระนเรศวรมหาราช
เร่งพระยาจกษัตริย์พม่า

ทรงกู้ชาติกระทำยุทธหัตถี
เหล่าไพร่กระตือรือร้น

2 ชั้น

เห็นศัตรูอยู่ประจัญหน้า
ที่มารบไซมาหลบร่มฉายา

พลันคาดเค้นถนัดการรบ
จะเสียวงศ์พงศ์นรมาญ

ชั้นเดียว

อุปราชเงือกกาชาหงาย
เคชะธรรมไทยชำนะนรมาญ

นเรศวรฟาดดาบสะพาดอาลัย
บรรเจิดข่มแดนดินถิ่นแหลมทอง
(พ.ท.สราวุธ เสนิงวงศ์ ณ อยุธยา แต่ง)

มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
Pibulsongkram Rajabhat University

เพลงบังใบ เต่า

3 ชั้น

น้ำไหลเย็นเห็นตัวปลา
นิลบลันน้ำอยู่ราไร

ว่ายแหวกปทุมมาอยู่ไหวไหว
ตุมตึงบังใบอรชร

2 ชั้น

ดอกขาวเหล่าแดงสลบสี
บัวเพื่อนเกลื่อนกลาดในสาคร

กลายคลุ้งชายแฉ่มเกสร
บังอรเก็บเล่นกับนารี

ชั้นเดียว

นางทรงหักห้อยเป็นสร้อยบัว
ปลิดกลีบประมาธมากมี

สวมตัวกำนัลสาวศรี
นารีลอยลำเป็นนาวา

(อิเหนา พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 2)

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
Pibulsongkram Rajabhat University

เพลงบุหลัน เถา

3 ชั้น

กรั้นค้ำสนธยาราตรีกาล
ทรงกรดหมคมเมฆพรายพรรณ
แสงโคมประทีปทองส่องสว่าง
พวงพะยอมหอมหวานล้ำควนคง

จึงเขม่านอกชมแสงบุหลัน
แสงจันทร์จับแสงรดทรง
กระจ่างจันทน์ไม้ไผ่ประหง
สาวหฤคประยงค์โยทะกา

2 ชั้น

หอมกลิ่นกล้วยไม้ที่ใกล้ทาง
ลมหวานอวลกลิ่นสุมาลัยมา
เรไรจักจั่นสนั่นเสียง
นุหรงร้องพร้อมเพรียงพงไพร

ศรีสบบอกบาทยันพลางแล้วแลหา
ระคนกลิ่นบุหงารำไป
เพราะเพียงคนศรีบีโจน
ฟังเพลินเจริญใจไปมา

ชั้นเดียว

เมื่อนั้น
เป็นทัพหลังรังพล ไกลคลา
จึงปลอมแปลงแต่งองค์เป็นอำมาตย์
ทรงสินธพชาติพาสี

ระเด่นมนตรีใจกล้า
เพลาคำคำนึงถึงเทวี
ชวนที่เลี้ยงราชทั้งสี่
ฝ่าพลมนตรีขึ้นมา

(พระราชนิพนธ์อิเหนา)

เพลงไป่คั้ง เต่า

3 ชั้น

เสียดายเอ๊ยเคยพลอดคอกู่กอดกา
 ได้ยินเสียงเรไรใจอรอนรอน
 หอมละม้ายคล้ายกลิ่นผ้าหม่นนึ่ง
 ไม่เห็นเจ้าลาวทองของพี่อา
 เจ้าแอมว่แถมแสนเพราะเสนาะดี

ไอ้ออกเยือกเย็นเห็นแต่หมอน
 หอมซ่อนผู้ชื่นรื่นอุรา
 ละเมอมองแหวกม่านชะเง้อหา
 เคยแนบหน้าแนบคอดแล้วพาที
 กรรมมีจึงพราวไปจากกัน

2 ชั้น

ไอ้อนาคคลาครักหนักทรวงเอ๊ย
 จะออกปากยากจริงทุกสิ่งไป
 ทุกคำเข้าเฝ้าคราวญหวนฉวี
 คะนึ่งถึงลาวทองของพี่อา
 ไอ้กรรมไคมาซ้ำให้จำพราว

กระไรเลยอยากเชยเหมือนเป็นไป
 ต้องคลังไคสิ้นเสนาหา
 หักเท่าไรก็ไม่สิ้นเสนาหา
 เจียนเป็นบ้าเสียเพราะรักปีกดวงใจ
 ต้องพลัดพราวจากยอดพิสมัย

ชั้นเดียว

เสียดายรักหนักอุรานิจจาเอ๊ย
 ฟังน้องร้องไป่คั้งยังเสียดาย
 ต้องจากนุชสิดสวาทเพ็ชงชาติ
 สักเมื่อไรจะประสพบบังอร
 แม้ไม่เกรงบาทบงส์พระทรงฤทธิ์
 (ให้สมจิตที่พิชรักปีกอุรา

ต้องชวดเชยคิดไปน่าใจหาย
 หวานมิวายน้ำคำเจ้ารำวอน
 เลยแนบชิดทุ่มพวงดวงสมร
 ไอ้ภูธรมหคทรงพระเมตตา
 จะลอบไปชมชิดเสนาหา
 แม้นจะดาขมิว่าไม่วอนเลย)

(เสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน
 ไม่ทราบจำนวนใด)

เพลงปลาทอง เต่า

3 ชั้น

ดอกเอ๋ยดอกกรัก	รูปทรงวงพักรุกที่งามสม
ทั้งทวงทีทิวาคุณ่าชม	คังต้องลมลอยฟ้ามาสู่วัง
(ดอกเอ๋ย ดอกสร้อย งามแลล้มน้ำชุ่มช้อย	อุหคยอชเสี่ยจริงเอย
เหมือนเกสร โกลุณท์ทุกพุ่มพวง	บานอยู่ในห้วงชลาลัย
บุญน้อยต้องลอยไป	อีกเมื่อไรจะกลับมา)

2 ชั้น

แม่ได้โฉมงามทราชมสาวท	ไม่มีราศเรตรีร้างเหมือนปางหลัง
จะแนบนอนบนสุวรรณบัลลังก์	ไปไหนนึ่งเคียงข้างไม่ห่างเลย
(ดอกเอ๋ย ดอกมะปราง รักจริงจริงไม่ทิ้งขว้าง รักแล้วไม่ร้างไปเอย	ถูกลมแล้วก็ต้องลอยไป
แซ่เสี่ยเรไรรัตน์ร้อง	รักแล้วไม่ไกลเลยเอย)
ดอกสร้อยสุมาลัย	

(บทของเก่า)

ชั้นเดียว

ขามเดินคังจะเชิญประคองชวน	ขามคังจะชวนชวนเฉลย
สุรศัพท์จับใจใครเลย	เจ้าช้อบเซยรักแล้วไม่เลยร้างไป
หอมดอกกระถิน	ยังแพ้กัณฐคาเอย

(นายมนตรี ตรีโมท แต่ง)

เพลงแปดบท เต

3 ชั้น

ฝูงเนื้อถิ่มดินกินระบัด
เหมือนจะทูลข่าวขัดคัดทาน

โคกระทิงวิ่งตัดมาหน้าลาน
พระเห็นเหตุเภทพาลก็หลาดใจ

2 ชั้น

รื้อนระงมลมเส็งไม้พานพัด
ทวงอุบะตันหยงที่ทรงไป

เงียบสัจโคไบไม้ก็ไม้ไหว
ก็ขาดตกลงในกลางทาง

ชั้นเดียว

ไม้ใหญ่อย่างสูงระหง
อัสจรร์วันนี้ประหลาดกลาง

ไม่ต้องลมสับลงมาขัดขวาง
เดินทางแต่ก่อนบ่ห่อนมี

(อิเหนา พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 2)

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
Pibulsongkram Rajabhat University

เพลงเป็ะ เต่า

3 ชั้น

คิดไปใจหายไม่ว่าชใด จะแลเหลียวเปลี่ยวเปล่าเศร้าทรวงเย็น (สร้อย) หอมอะไรที่ในสวน หอมกระถินหอมกลิ่นจำปา	เหมือนเดือนดับลับโลกไม่แลเห็น ไหนจะเว้น โศกาให้อาตุร หอมดอกถ้ำควนกระดังงา เมื่อเวลาเย็นเอย
--	---

2 ชั้น

นิจาเอ๋ยหมาขเซมฉชาติพิช ยิ่งทุกข์โศกโรครักมาเพิ่มพูน หอมอะไรที่ในคง (สร้อย) หอมพิภูลย์สุนแซม	อันสูงลิบลอยฟ้าแลหาสูญ ไ้อ้จะสูญสิ้นชื่อเจิวหรือไร หอมดอกประยงค์นางแย้ม หอมไม้แรมราเอย
---	---

ชั้นเดียว

พระจันทร์เอ๋ยกระไรเลยไม่คอยทำ ได้รับรมย์ชมแสงแต่ไกลไกล	จะลวงเลขลับฟ้าหรือ โฉน พอชื่นใจคลายกังวลหม่นหมองเอย (บทของเก่า)
---	---

มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี
 Pibulsongkram Rajabhat University

เพลงฝรั่งรกา เถา

3 ชั้น

เมื่อนั้น
 ลูกขึ้นร้องรำทำทำทำที่
 ยอกรขึ้นเพียงศิโรเพชญ์
 อันมีทิพย์เนตรส่องไป

จรกาบังคมก้มเกศี
 ตรงที่หน้าศาลเทพไท
 ไหว้ไทเทเวศร์น้อยใหญ่
 ยอมาได้เข้ามาด้วยคนร้าย

2 ชั้น

จงสังหารผลาญหมูริษยา
 ข้ามิได้คิดหยาบคาย

ให้ประจักษ์แก่ตาคนทั้งหลาย
 ให้ประจักษ์แก่ตาคนทั้งหลาย

ชั้นเดียว

เมื่อนั้น
 สึงเวทวยเทพเสร็จปล้น

องค์ท้าวดาหารับสรรค์
 ทรงธรรมเสด็จกลับพารา

(อิเหนา พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 2)

มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี
 Pibulsongkram Rajabhat University

เพลงหมากำซบ เถา

3 ชั้น

ครั้นจบสารทราบความตามเหตุ
ทรงตรึกนึกนิยมสมหทัย

พระทรงเขยอินดีจะมีไหน
คงได้คู่สวรงค์ชั้นวิมาน

2 ชั้น

จะทำอุทธรณ์ครั้งนี้เห็นคิแท้
แล้วตรัสสั่งอาลักษณ์พนักงาน

สมควรแก้ภัยครามหาศาล
จงทูลอาราต์แต่งคอบให้ชอบกล

ชั้นเดียว

อาลักษณ์ได้สดับครีบบริหาร
ประคิษฐ์แต่งข้อความตามขุยม

ค้อยกัมกรามพินิจคิनुสนธิ์
คั้งแต่คั้นเรียบร้อยถ้อยคำคิ
(บทละคร เรื่องราชาธิราช)

มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
Pibulsongkram Rajabhat University

เพลงหม่าแปลง เถา

3 ชั้น

ไอ้พ่อลาวแก่นท้าวของแม่เอย
 ตักล่อมเกลี้ยงเลี้ยงถนอม

มิกวเลขมาสูญพ่อทูลหัว
 ถึงไร้หัวถูกอยู่ชื่นชูใจ

2 ชั้น

จะหาไหนได้เหมือนพ่อเพื่อนยาก
 แม่เปลี่ยวเปล่าเข้าเย็นจะเห็นใคร

หมายจะฝากชีวีเผาผีให้
 มาหนีไปอังวะพระนคร

ชั้นเดียว

ขอตายตามบุญเหลือพ่อเนื้อนม
 พิโรจำโศกาสนอวรณ์

ไปเกิดร่วมวงศ์กันกับขวัญอ่อน
 สะท้อนตอนทุมกายเพียงวางวาง

(บทละคร เรื่องราชาธิราช)

มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
 Pibulsongkram Rajabhat University

เพลงพม่าหิวท่อน เถา

3 ชั้น

โจนลงกลางชานร้านคอกไม้
 รวยรสเกษตรเมื่อค่อนกิน
 กระจ่างแถวแก้วเกศพิภุลเกษ
 สมอรัตต์คทรงสมละไม
 ตะโกนาทังกินประทับยอด
 บ้างผลคอกออกช่อขึ้นชูชัน

ของขุนช้างปลูกไว้ดูคาศึก
 ชื่นชื่นลมชายสบายใจ
 ยี่สุ่นแซมมะสังคักดูไสว
 ตะขมข่อยคักไว้จังหวะกัน
 เถงทวยทอคอินพรหมนมสวรรค์
 แสงพระจันทร์จึ่งแจ่มกระจ่างตา

2 ชั้น

ยี่สุ่นภูกลางมะลิซ้อน
 ลำควลกวางใจให้ไคลคลา
 ถัดถึงกระจ่างอ่างน้ำ
 บ้างแหวกจอกออกช่อภูเขาเคียง

ช่อนชู้ชุกถิ่นฉวีวิลา
 สายหยุดหยุดช้ำแล้วเย็นชม
 ปลาทองว่ายคล้ำเคล้าคลึงสม
 วัดเหวียงแว้งหางระเหิดหัน

ชั้นเดียว

บ้านกินโคลสไต้เกล้าพัลวัน
 กระจิ่งพรวนสักหลาดทับ
 สลักเสลาเกลตาเกลี้ยงอรชร

ถัดนั้นแอกไถสะไมงอน
 คาวประดับดวงเด่นดูสลอน
 เชือกใช้ไว้ช้อนสลักกัน

(เสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน)

เพลงพม่าเห่ เถา

3 ชั้น

จอมขัติยะ
อุ้มนัคคาออกท้องพระโรงธาร

ครองบุรีอังวะราชฐาน
ฟังบอกราชการแล้วบัญชา

2 ชั้น

ฝ่ายพระราชนัคคาเป็นทารก
จอมกษัตริย์ศรีศกุนารา

เกาะอังสาคว่าพศกเล่นเกศา
เอื้อย้ายลูกเขลขกล้ากว่าหัวดู

ชั้นเดียว

ครัสแล้วระลึกคำสมิงพระราม
จะแก้ไขฉันทโคกสุครู้

ว่าเขลขเขาห้าม ไม่ยอมอยู่
เสด็จคืนเข้าสู่มณเฑียรชัย
(เรื่องราชาธิราช
พระนิพนธ์สมเด็จพระเจ้าฟ้า
กรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์)

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
Pibulsongkram Rajabhat University

เพลงพราหมณ์เข้าโบสถ์ เถา

3 ชั้น

อนึ่งฟังจำคำสอน
จงเฝ้าปรนนิบัติภักศดา
ถึงแม้เธอมีเมียอื่น
อย่าปากจัดคั่งง้างกับคู่ใด

บึงอรผู้ยอดเสนาหา
อย่าให้ท่านข้องขัดใจ
สักพันหมื่นตัดหิ้งให้จงได้
ตั้งใจมันอยู่ด้วยภักดี

2 ชั้น

จงตั้งจิตเมตตาแก่ข้าทาส
ใครคิดค่อยสอนค่อยดี

อย่าตวาดคอย่าบ่นจู้จี้
ใครตีบำเหน็จให้ควรการ

ชั้นเดียว

อย่าเห็นแก่ตัวมัวหาสุข
เมียดีเป็นที่ชื่นบาน

ท่านทุกข์เจ้าทุกข์ด้วยกับท่าน
เมียศรีอันเป็นเสนียดครอบครัว

(บทละครเรื่องศกุนตลา
พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 6)

มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี
Pibulsongkram Rajabhat University

เพลงพราหมณ์ตีคน้ำเต้า เถา

3 ชั้น

ขุนแผนปลอมน้องอ้ายร้องไห้
ไปเป็นเพื่อนที่ข้างในกลางคอง

ไปหน่อชหนึ่งแล้วจะมาส่ง
ชมหงส์เหมเล่นให้เย็นใจ

2 ชั้น

ไปเดือนหนึ่งแล้วจะหากลับ
จะร้องไห้ครวญคร่ำไปทำไม

ถ้วนเดือนแล้วจะไว้เมื่อไรมี
เขาอยู่เขาจะไว้เมื่อไรมี

ชั้นเดียว

ข้างเขาสนุกบ้านเราสำราญไพร
เปลี่ยนมีเปลี่ยนจนคนละที

ข้างในจะปริศิเปรมเกษมศรี
ข้างไหนคิดก็รู้ย่ำรำคาญ
(เสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน)

มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
Pibulsongkram Rajabhat University

เพลงพวงร้อย เถา

3 ชั้น

พระจันทร์จรแจ่มกระจ่างดวง
นางแยมแยมรับอู๋ริมไพโร
เถิบนางกางกลีบแหลมแจลัม
ซ้องนางนางสยายให้เชษฐ
มะลิวัลย์เหมือนวันเจ้าจากที่
สุกรมเหมือนที่ตรอมนอมระบม
พิกุลเหมือนที่ก่อคกมถนอม
ชมพलगพลิตพลิตเจริญกิด

สว่างพวงพุ่มช่อชู่ไสว
ช่อนชู่ชู่ไนให้เชษฐ
อีสุนแจมแกมแก้วกาหลงอยู่
ชมพู่เหมือนจะพักให้พารม
จำปีหนึ่งจึงกินสม
อบเชยเหมือนได้ชมอยู่เชยชิด
คอกพะยอมเหมือนเจ้าขำให้มัจฉ
สะกิดเข้าวันทองน้อยชรม้อยตาม

2 ชั้น

จะชมอื่นก็ไม่ชื่อเหมือนชมเจ้า
เดือนคกคำได้ลงไรราม
แสงทองส่งพุ่มพยับเหลือง
ฝูงสัตว์จับดูบาทก็ตื่นตา

พีกี่เปล่าเปลี่ยวไปในยามสาม
ควดกตำตามอรุณฟ้า
พระสุริยาข้างเอื้องบนเวหา
สกุณามารันระงมร้อง

ชั้นเดียว

ก่างถึงวังใต้ตะเพิดหนี
กระต่ายตามคู่เคียงเรียงคณอง
ครันถึงเชิงเขาก้เข้าใกล้
เชิงเขาเหล่าบ้านและวัดง

ชะนีโวยโหยหาวาดประกาศก้อง
สองซักมิ่งม้ามาในคง
ห้วยหุบเหวใหญ่ไพโรระหง
พาวันทองตรงเข้าไร่แดง

(เสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน)

เพลงพันธุ์ฝรั่ง เอา

3 ชั้น

ครั้นถึงห้องทองรจนา
จับบนแท่นรัตนรุจี

พระจูงกรจินตะหรามารศรี
พระภูมีสวมสอดคอกประคอง

2 ชั้น

หยอกเข้าเกล้าดวงบุษบง
จุมพิศชิดเชยปรางทอง

โถมของหอกหัดดีปิดป้อง
นวลละอองก้อนคมนัยน์นา

ชั้นเดียว

รสรักหนักจิตพิศวง
ร่วมภริมย์สมสนิทินทรา

สององค์โศกสร้างเส่นหา
อยู่บนแท่นไสยาเพรพราย

(อิเหนา พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 2)

มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
Pibulsongkram Rajabhat University

เพลงพิรุณสั่งฟ้า เถา

3 ชั้น

คุณความสวนสอบทุกตำรา
วางลัดคนอินทพาทบาทจันทร์
เพราะอาณาภาพระโอรส
ซึ่งฟ้าร้องสนั่นถันแลบพราย

ดูชาคานัคเรศเขตขัณฑ์
ก็ไม่เห็นสถัญญอินทราย
ให้ปรากฏแก่โลกทั้งหลาย
บันกาลเป็นสายอินทรธนู

2 ชั้น

จะก็กก้องเกียรติยศ
พระจะเทียวโรมรันพันตุ

เรื่องฤทธิ์ไม่มีที่เคียงคู่
ปราบหมู่อริราชทุกบุรี

ชั้นเดียว

อันเกิดพายุใหญ่ไม้ล้ม
ซึ่งฝนตกเจ็ดวันเจ็ดราตรี

ระตุจะบังคมบทศรี
บรรณาการจะมีเมืองนา

(อิเหนา พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 2)

มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี
Pibulsongkram Rajabhat University

เพลงภริมย์สุวรรณค์ เถา

3 ชั้น

สาวอัปสรอ่อนเสียงสำเนียงสนอง
แสนสุรางค์นางบำเรอเสนอนวล

เสนาะรสพจน์พร้อมร้องโหยหวน
ตามกระบวนแบบชั้นสุวรรณ

2 ชั้น

จินตเสโทกาน้ำตาดก
ดาวตกก็จะตกตามดาวไป

สองกรซ่อนอกเข่าให้
ดาวดวงนี้ไซ้รักคือตัวกู

(ของเก่า)

ชั้นเดียว

ผู้แข็งขันกลืนกล้ำกำสรด
เรียกเกียงอุยมาสอนซ้ำตำราครู

ฝันสะกดน้ำใจไม่หตุ
มีความอยู่หนึ่งแน่แก้คือไป

(หลวงประดิษฐไพเราะ
(ศร ศิลปบรรเลง) แต่ง)

มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี
Pibulsongkram Rajabhat University

เพลงมอญขมจันทร์ เถา

3 ชั้น

ขอเชิญเจ้าขมจันทร์เมื่อวันเพ็ญ
รัศมีนวลงามอร่ามตา

ลอยเด่นเห็นกระจ่างกลางเวหา
พิศพิศราเจ้านวลเหมือนนวลจันทร์

2 ชั้น

ขอเชิญเจ้าฟังเพลงบรรเลงศัพท์
ศศิธรจรแจ่มกระจ่างครัน

กล่อมขับร้องสนองขวัญ
ส่งพรพรพฤกษาในราตรี

ชั้นเดียว

ขมจันทร์วันเพ็ญเห็นเต็มดวง

โชติช่วงจรัสรัศมี

(นายเจือ เสนีวงศ์ ณ อยุธยา แต่ง)

มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี
Pibulsongkram Rajabhat University

เพลงมอญอ้อยอิง เถา

3 ชั้น

อนิจจาจากไปไม่วายหอมอง
ไอ้อกร้อนนอนเคียวเปลี่ยวดูท้อ

น้ำคานองเหลือจะกลั่นไว้หวันไหว
จากไปนานเช่นนี้พี่ไม่เคย

2 ชั้น

ไอ้หุ้มพวงดวงศกามฉาฮ้อย
ช่างหอมเหลือหอมเหมือนเนื้อทรามเซย

กลิ่นเจ้าลอยล่องมานิจจาเอ๋ย
มณฑาเอ๋ยหวาดบังอรเจ้าหล่อนมา

ชั้นเดียว

ใจหายมิรู้วายมิรู้เว้น
หน้านวลน้อยเทียบทันแสงจันทร์รา

จะนอนหลับนอนเล่นฝันเห็นหน้า
เมื่อเวลาเทัญส่องศุดส่องเอย

(นिरास्रकषात्त्व

พระนิพนธ์พระเจ้าบรมวงศ์เธอ

พระองค์เจ้าเทัญพัฒน์มาพงษ์)

มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
Pibulsongkram Rajabhat University

เพลงมุล่ง เถา

3 ชั้น

จวนล่วงเวลาปัจจุสมัย
คืนจากแทนรัตนรุจี
ให้ครวญใครจะไปประหาสป่า
ฤดูนี้เป็นที่แสนสบาย

อุทัยทองส่องฟ้าราศรี
โสรจตรงวารีสาราญกาย
จึงครีตชวณศรีสุคาโฉมฉาย
มิ่งไม้ทั้งหลายในคงดอน

2 ชั้น

บ้างผลิคอกออกผลทุกกิ่งก้าน
น้อยน้อยซ้อยช่ออรชร

แบ่งบานศกาเศสร
สะบัดโบกใบอ่อนจำเริญคา

ชั้นเดียว

ชาวไพรเขาเล่ากล่าวความ
ทั้งฝูงสัตว์จัดดูบาทนนา

ว่าป่างามสนุนหนักหนา
ในห้องหิมวอาเนกนัยต์

(อุณรุท พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 1)

มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี
Pibulsongkram Rajabhat University

เพลงยวนเกล้า เถา

3 ชั้น

อันน้ำคำที่กล่าวของชาวเมือง
สมที่เป็นกษัตริย์จัดคิยา

ถึงเรื่องพระทองามหนักหนา
หนุ่มน้อยโสภานี้กระไร

2 ชั้น

สองนางใคร่เห็นแม่สักหน
ช่างจนจิตสุดคิดในฤทัย

จะงามดั่งคำคนหรือใจน
จึงปราศรัยกับที่เลี้ยงทั้งสองรา

ชั้นเดียว

จะได้ใครที่จะไปขังแมนสรวง
ทำใจนจึงจะได้พระลอมมา

ได้ถูกลงตามาคปรารถนา
ดูหรือว่าจะงามสักปานใด

(บทละครเรื่องพระลอ
ไม่ทราบนามผู้แต่ง)

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
Pibulsongkram Rajabhat University

เพลงโยสัลัม เถา

3 ชั้น

ฝ่ายลูกสาวเจ้าลังกาพระยาหญิง
ถึงเวลาว่าขานการแผ่นดิน

ไม่มีสิ่งสุขจิตคิดวิต
ก็ได้ยินเรื่องเขานำบิดาตาย

2 ชั้น

นางทรงฟังคั่งพระกรรมจะลั่นออก
ถึงยามนอนถอนใจให้ระกาย

เหมือนหนามยอกเสียบหูไม่รู้หาย
คิดอุบายบาดหลวงเพียงทรวงโทรม

ชั้นเดียว

ไม่เห็นหนกลศึกที่ลึกซึ้ง
ทุกท่มยามห้ามมือองกลองประ โคม

แสนรำพึงหมอมชูปพระรูปโฉม
มิให้ไครมครั้นครีกด้วยตรีครอง
(เรื่องพระอภัยมณี ของสุนทรภู่)

มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
Pibulsongkram Rajabhat University

เพลงระง่ำระสาย เถา

3 ชั้น

เศษพระแกลดแกลดูแสงเดือน
เกล็ดเห็นเป็นสองบังอร

คังหิวพักตร์เพื่อนแพงสมร
มาแนบนอนบนที่แท่นสุวรรณ

2 ชั้น

นักสนมก้มกราบอยู่งานถวาย
ครั้นรู้ว่าสาวสุรางค์นางกำนัล

พระเข้มขี้มพริ้งพรายเข้ารับขวัญ
ทรงธรรมช่วยเงินสะเท็นใจ

ชั้นเดียว

เพราะแรงฤทธิ์วิทายาศม
เหมือนบ้ำหลังคลังกลุ่มเกล็ดไคล้

ในอารมณ์ร้อนรุ่มหม่นไหม้
คว่าไขว่กอดแขนนั่งเซซมฯ

(พระดอนรดิษณ์ พระนิพนธ์

กรมกระราชวังบวรมหาศักดิพลเสพ)

มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
Pibulsongkram Rajabhat University

เพลงระหกระเหิน เถา

3 ชั้น

เสียดายรักหนักทรวงเป็นห่วงหนัก
ไฉ่ดาวเดือนเคลื่อนคล้อยลอยโหมม

ตั้งเพลิงรักสุกฮือกระพือโหม
งามประโลมโลกาให้อารมณ์

2 ชั้น

วันนี้กลับอับแสงไม่แจ่มแจ่ม
แสนโศกหนักรักยิ่งยุคนธร

นิราศเรมรสรักนางอัปสร
ให้อารมณ์หวังสวาทไม่คดคดคลา

ชั้นเดียว

แสนสงสารพระอนิรุทธ์ที่สุโข
ด้วยพระไทรไพรพฤษทเวา

ขามวิโยคจากนุชนางอุษา
ให้สองราวีสร้างไปห่างเอยฯ
(ไม่ทราบว่ามีใครแต่ง)

มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
Pibulsongkram Rajabhat University

เพลงราตรีประดับดาว เฉา

3 ชั้น

วันนี้
ขอเชิญสายใจไปนั่งเล่น
หอมดอกราตรี
เหมือนงามน้ำใจแม่ไม่ขำคม
ชมแต่ดวงเดือน
ที่อยู่คนเดียวเปลี่ยนใจหม่นหมอง
หอมดอกชมนาค
เหมือนน้ำใจศิปรानीปราศรัย

แสนสุขยินดีพระจันทร์วันเพ็ญ
ลมพัดเย็นเย็นหอมกลิ่นมาลี
แม่ไม่สลดตีหอมดินำคม
กิริยาน่าชมสมใจจริงเอ๋ย
ที่โหมจะเหมือนได้ชมหน้าน้อง
เจ้าอย่าขุนขึงจงได้เมตตา
กลิ่นไม่จืดจางแต่หอมขานใจ
ผู้จิตสนิทได้ให้รักจริงเอ๋ย

2 ชั้น

ขอเชิญเจ้าฟังเพลงวังเวงใจ
หอมดอกแก้วยามเย็น
ดวงจันทร์หลังลตเกือบหมคดวง
หอมมะลิกลีบซ้อน

เพลงของท่านแต่งใหม่ในวังหลวง
ไม่เห็นใจพี่เสียเลยเอ๋ย
โอ้หนาวทรวงขอดชีวาไม่ปราณี
อ่อนวอนเจ้าไม่ฟังเอ๋ย

ชั้นเดียว

จวนจะรุ่งแล้วนะเจ้าพี่ขอลา
หอมดอกกะดังงา
หมุกมรร้อนหาช่อมาลี
หอมดอกจำปี

แสงทองส่องฟ้าสง่าศรี
ชิชะช่างน่าเจ็บใจจริงเอ๋ย
แต่ตัวที่จำจากพรากไปไกล
นี่แม่พรั่งนี้จะกลับมาเอ๋ย

(พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 7)

เพลงล่องลม เดา

3 ชั้น

กระจ่างแจ่มแสงเทียน ไคมส่อง
ลมพันเพลิงดับอนธการ

เหมือนเมื่อนั่งเสียดยเทียนอรุณ
ประมาณเหมือนดื่มน้ำความดับไฟ

2 ชั้น

กลิ่นลำควนหอมเหมือนกลิ่นเจ้า
เดือนดับลับเมฆมืดไป

พี่กลิ่นเกล้าชัชชังคิดได้
เหมือนมืดในวิหารบนคีรี

ชั้นเดียว

แว่วเสียงสำเนียงบุหร่งร้อง
วังเวงใจในเวลาราตรี

เหมือนเสียงนกร้องทูลมะเดหวี
จวนจะแจ่มแสงศรีสว่างฟ้า
(อิเหนา พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 2)

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
Pibulsongkram Rajabhat University

เพลงลาวควรวญ เถา

3 ชั้น

ไอ้พระชนนีศรีแมนสรวง
ไหนดูกข์ถึงมิตรงศ์ทรงรำพึง

จะโศกทรวงเสียวรู้สึกรำลึกถึง
ไหนดโศกซึ่งถึงดูอู่หทัย

2 ชั้น

ร้อชู้ฤาทำเนื้อเมียคน
พระแม่อยู่เวียกเขินไม่เห็นใคร

เมื่อร้อคนฤาเท่าพระแม่ได้
ฤากลับไปสู่นครก่อนจะดี

ชั้นเดียว

พี่เลี้ยงครองพลางสนองพระคำรัส
เฉลิมกรุงบารุงประชาชี

เห็นชอบชัคเขยคืนบุรีศรี
เป็นที่เกษมสุขสืบไป

(พระลอ พระนิพนธ์ของ
พระเจ้าบรมวงศ์เธอ

กรมพระนารายณ์ประพันธ์พงศ์)

มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี
Pibulsongkram Rajabhat University

เพลงลาวลำปาง เถา

3 ชั้น

ไอ้แม่สาวเวียงคอย
 เกิดชาติหน้าฉันใด
 ซ้อยจะเกริ่นกล่อมเจ้า
 สู้เจ้าอย่าอายเอียง -

จิตเฝ้าคอยครึ่งใจ
 ซ้อยขอใกล้เกล้าเคียง
 ให้เพลงเว้าเสนาะเสียง
 อย่าป่วยเบี่ยงขวัญตา

2 ชั้น

ซ้อยอุคสำหรับจรดล
 โยเจ้าไม่เมตตา
 หากว่าซ้อยนี้ได้

เที่ยวคั่นคั่นค้นหา
 กรุณาบ้างหรือไร
 แม่ขวัญใจเซซซม

ชั้นเดียว

มาร่วมรักสมัครจิตใจ
 เร่งรีบขึ้นอารมณ์

แนบสนิทเกลียวกลม
 ทุกข์ระทมบ่มีฯ

(เรือเอกชิต แฉ่งฉวี แต่ง)

เพลงลาวสมเด็จ เถา

3 ชั้น

ข้อยได้พิศโฉมครุ
 อจริตภิริยา
 วาจาช่างอ่อนหวาน
 ฟังเสนาะเพราะจับใจ

ดูเจ้าช่างงามตา
 มีที่ทำนวลละไม
 เสียงกังวานน่ารักใคร่
 ข้อยนี้ได้เฝ้าความจริง

2 ชั้น

รูปทรงงามสมส่วน
 เกิดมาเป็นหญิง
 ชายใดได้มาเห็น
 ช่อกุหลาบงาม

ช่างช่วยวนหทัยยิ่ง
 ควรทำแต่สิ่งทีเห็นว่างาม
 หัวอกเต็มใจวาม
 พบความเลงทราบต้องหลีกหนีไกล

ชั้นเดียว

ข้อยนี้ขอผูกมิตร
 จะขออยู่ใกล้ใกล้

แนบสนิทสัมพันธ์ไว้
 บ่ห่างไกลสวาม
 (เรือเอกชิต แฉ่งฉวี แต่ง)

มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
 Pibulsongkram Rajabhat University

เพลงลาวเฉียงเทียน เตา

3 ชั้น

ข้าขอบังคมองค์ทรงภพ
ทรงโฉมประโลมลักษณะวิไล
จะเทียมทัดแต่กษัตริย์นครหนึ่ง
มีธิดานรีที่นื่อง
ไม่สูงต่ำคำขาวที่หอม
อรชรอ่อนแอ้นเอวองค์
พิศพิศก็ไม่มีเสมอสอง
ขนางนครเทศแก้วแก้วเขื่อน

เลิศลบแหล่งหล้าสุชาไหว
คังไทยเทวราชปราสาททอง
ใครไม่ถึงเทียมเธอเสมอสอง
ชื่อพระเพื่อนแพงทองสองอนงค์
พริ้งพร้อมสรรพางค์คังนางหงส์
ดวงพักตร์โฉมขงคังวงเดือน
พิศนื่องก็ไม่มีเสมอเหมือน
เหมือนจะเดือนให้ต้องคาชาย

2 ชั้น

พระกรรมเปรียบเทียบกลีบบุษบง
ดำเนินเดินทอดระหวายกาย
โอษฐ์นางอย่างสีลื่นจีจิม
เกศาชำระยับขลับเป็นมัน

นาสิกทรงวงขอวิเชียรฉาย
กรกายคล้ายวงเอราวัณ
งามพริ้งเพราสมคมสัน
ทนต์นั้นเทียมสีมณีนิล

ชั้นเดียว

สองถันสันทัดสัดคบุษย์
ขึ้นบังใบไสศคหมคมลทิล

พั่งผุดพันท่าชลาสินธุ์
ภุมรินยังมีได้ไกลเคียง

(บทละครเรื่องพระลอนรลักษณ์
พระนิพนธ์กรมพระราชวัง
บวรมหาศักดิ์พิลาเสพ)

เพลงสร้อยทะเลเถา

3 ชั้น

ครานั้นขอคชายพลาขุมพล
 ภูหรือชื่อสมิงมัตรา
 ชื่อสมิงแมงตะยะกะตะออน
 เลื่องชื่อลือฟุ้งทุกกรุงไกร

แขบลพุดเหียนเป็นหงสา
 บิคาญผู้เรืองฤทธิ์ไกร
 ในเมืองมอญไกรไม่รอดต่อได้
 แม่ไจร์ชื่อเม็ขแมงตะยา

2 ชั้น

พระครูผู้เรืองฤทธิ์เวท
 จะมาลองฝีมือ โทษให้ระอา
 อันสมบัติในศรีอยุธยา
 ขุนแผนยกพลมาชิงชัย

พระสุเมธกะละดงเมืองหงสา
 ถ้าใครกล้าจะฟันให้บรรลัย
 ภูหาปรารณาสิ่งใดไม่
 ภูจับได้จึงฟันหันประจาน

3 ชั้น

เอ็งนี้มีนามกรใด
 พระองค์ใดได้เป็นพระอาจารย์
 ทั้งชื่อมารดาเถียงพราง
 ฤทธากล้าหาญประการใด

เจ้าโทษเลี้ยเป็นชอคทหาร
 อมิ่งท่านบิคาญนั้นชื่อไร
 บอกบ้างให้ภูสิ้นสงสัย
 อาจใจออกมาต่อฝีมือภู

(บทละครของกรมศิลป์ากร ปรับปรุง
 จากเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน)

เพลงสร้อยมยุรา เถา

3 ชั้น

เจ้าปิกเป็นมยุราลงร่าร้อน
แผ่หางกางปีกเป็นทุ่มพวงฝ่ายที่นอนอยู่บนยอดภูเขาหลวง
ชะนีหน่วงเหนี่ยวไม่ชะม้อยดา

2 ชั้น

ปิกเป็นหิมหานครระหง่างงาม
วันนตกอัศกัณเป็นหล่นมาอร่ามรูปพระสุเมรุภูคา
การวิกอิสินทรชุกุช

ชั้นเดียว

อากาศคงคาชาลาสินธุ์
ไกรลาสสะอาคเอี่ยมอรชรมุงลินห้าแฉวงแนวสลอน
ฝูงกินนรคนธรรมพิพิธา

(เสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน)

มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
Pibulsongkram Rajabhat University

เพลงสามไม้ใน เถา

3 ชั้น

พิศพรรณรุกขชาติที่เชิงผา
เห็นกล้วยไม้ใกล้ทางเสด็จคล

คายนาคอกดวงทวงผล
ดอกโรยร่วงหล่นลงปนทราย

2 ชั้น

คัดเกล้าสาวหุคย้อยระย้า
หอมกลิ่นสุกรมเมื่อลมชาย

เหมือนเมื่อประสันตาเอามาถวาย
คล้ายคล้ายพระเชษฐาพามา

ชั้นเดียว

ครวญพลาทางนิกกะนิงใน
ให้คิดถึงทั้งสามสุริวงศ์

เปลี่ยวเปล่าเศร้าใจตะลึงหลง
พระคัมคัตถ์คดงเดินมา

(อิเหนา พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 2)

มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
Pibulsongkram Rajabhat University

เพลงสารดี เถา

3 ชั้น

น้อยหรือวาจาช่างน่ารัก
ปี่มจะกลืนขึ้นใจในวาทิ
แม้ชายใดได้อยู่เป็นคู่ครอง
ที่จะอยู่สู้รักไม่แตรมชม

เสนาะนักร้องน้ำคำร่ำเสียดสี
เสียดคายแต่ยังไม่มิดุริรมย์
แนบน้องเชยชืดสนิทสนม
มิใช่ลมลงน่องอย่าหมองใจ

2 ชั้น

อย่าว่าแต่เจ้ายากอยู่สืบห้า
บุญหลังได้สร้างมาปางใด
ว่าพลางอิงแอบแนบชิด

ถึงห้าซึ่งพี่ก็หามาช่วยได้
บังเอิญให้จำเพาะพบประสบนาง
ปลื้มจิตอย่าสะเทิ้นเมินหมาง

ชั้นเดียว

แก้ห่อเงินมอดแล้วปลอบนาง
ครานั้นรางแก้วกิริยา
ปิดป้องมิให้ต้องเข้าชมชู

อย่าระคายเคืองใจได้เอ็นดู
เมินหน้าซ่อนชบหลบอยู่
รู้แล้วว่ารักปรานี

(เสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน)

มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
Pibulsongkram Rajabhat University

เพลงสาธิตาเขมร เถา

3 ชั้น

สาธิตาพาอยู่เข้าสู่สม
นกกระเด็นเห็นไค่อยู่ปลายไม้

ร้องระงมก็องมาแต่ป่าใหญ่
แล้วหยุดใช้ปีกหางให้นางนก

2 ชั้น

กะลุมพุกจับอยู่บนกิ่งไม้
นกกินปลีบินรี่เข้าที่รัก

ตระเวณไพรลับล่องข้างกอกก
โพระคคหยุดมองแล้วทองคอ

ชั้นเดียว

นกเขาไฟเกาะตอไม้ไค่น
นกยางช่างข่อยบนทองออ

ป่างกระโจนกดับกลอกแล้วหลอกล่อ
เสียงแจจเจอร์จาภาษาถิ่น
(บนของเก่า)

มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
Pibulsongkram Rajabhat University

เพลงสาวเสียงเหนือ เดา

3 ชั้น

ไฉ่ว่าสาวภาคย์ของพี่เอ๋ย
แต่เพลงคำคร่ำครวญถึงนวลน้อง

โฉนเลขจะได้ชมสมสอง
จนช้ำยามสองห้องประ โคม

2 ชั้น

แต่ช่างคำรำลือแล้วมีหน้า
เหมือนพระเมรุเอนทับทรวง ไทรม

พี่มาซ้ำฟังชอชอรูปโฉม
แสนโหม่นสนีกไม่นิทรา

ชั้นเดียว

แล้วเคลิ้มคลุ้มกลุ่มจิตผิดสังเกตุ
อาลัยในสองวนิดา

ภูวเรศรัญจวนหวนหา
สุดแสนเส่นหาอาวรณ์

(พระลอนรตักษณ์ พระราชนิพนธ์
กรมพระราชวังบวรมหาศักดิพลเสพ)

มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
Pibulsongkram Rajabhat University

เพลงฉ่อยท เดา

3 ชั้น

พระพลางพิศพรรณรุกษชาติ
ไม้ผลผลห้อยช้อยระย้า
ถางคันเอนชายปลายสะบัด
ถอรานร่วมเรียงเคียงทาง

งอกงามเคียรคาบบนเนินผา
สกุณาจิกกินแก้วบินพลาจ
คังไม้ค้ำปลูกไว้ในกระถาง
พะยอมขางสูงเชื่อมเทียมคิริ

2 ชั้น

งามระง่อนเงื่อมผาศิลาถาย
โตรกตรอกชอกธารชลธิ
ที่ทางข้างเขินกุนุ่นนั้น
ภายใต้เตียนสะอาดลาดศิลา

เหลืองแดงดั่งระบายหลายสี
วาริชาบซิมอยู่อัตรา
ร่มรื่นพื้นพรรณพฤษกษา
เสด็จโดยมรรคาคลาไคล

ชั้นเดียว

พระพายชายพัดมาอ่อนอ่อน
นั่งเล่นที่ศาลาลัย

เข้าหุดประทับร้อนอาศัย
แถบใกล้อาศรมพระนุณี

(อิเหนา พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 2)

เพลงชุดสงวน เถา

3 ชั้น

น้องเอ๋ยเพราะร้อยหรือถ้อยคำ
เจ้าเนื้อหอมพร้อมชื่นคังอบเชย
ได้ชมชัดเข้าสนิทอย่างนี้แล้ว
พี่จะมอบเสน่ห์ไว้ที่โนนาง

หวานต่ำจริงแล้วเจ้าแก้วเอ๋ย
เงยหน้ามาจะว่าไม่อำพราง
ขอเชิญแก้วกิริยามศคาบ้าง
อย่าระคางข้องแค้นระคายเคือง

2 ชั้น

ถ้าที่ลวงน้องให้หมองสัคย์
สารพัดวิชาสง่าเปลือง

เจ้าเนื้อเหลืองคังทองมาทาบทับ
เจ้าเนื้อเหลืองคังทองมาทาบทับ

ชั้นเดียว

ว่าพลางทางเปลื้องเครื่องคาด
อุ้มนางวางคักสะพักรับ

แขนพาดจากลงประจงจับ
ก็ทอดทับระทวยลงคังท่อนทอง

(เสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน)

มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี
Pibulsongkram Rajabhat University

เพลงสุดาสวรรค์ เถา

3 ชั้น

รืนกลิ่นลำควนชวนเขย
ตีบแสนสุคนธ์สุมนมาลย์

ลมรันทพพากลิ่นหอมหวาน
ไม่เท่าเทียมเปรียบปานด้วยรสรัก

2 ชั้น

หอดไคไม่เท่ากลิ่นสมร
พิฤลแก้วพยอมหอมน้ก

มะลิซ้อนสายหยุดพุดประจักษ์
แต่รสรักหอมกว่าศกากรอง

ชั้นเดียว

ยากศการาร่วงดอกดวงโรย
ห่างสวาทคลาดชู้เป็นคู่ครอง

พอลมโชยกลิ่นน้อยไม่ลอยต้อง
ก็หม่นหมองยิ่งผกาที่ราโรย
(บทร้องแทรกละครเรื่องปล่อยแต่
พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 6)

มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี
Pibulsongkram Rajabhat University

เพลงสุริโยทัย เถา

3 ชั้น

พระเจ้าแม่ศรีสุริโยทัย
เพราะเกิดศึกศึกถึงอุชชา

สูญสิ้นพระชนม์ไปอย่างหาญกล้า
โดยเสด็จภักศคาออกชิงชัย

2 ชั้น

พระแม่เจ้าทรงเครื่องอย่าขาดชาติ
จับชาคามมาไม่ห่างไกล

เหมือนองค์อุปราชอำนาจใหญ่
พระเนตรตั้งระว่างระไวพระสามี

ชั้นเดียว

ข้าศึกหมายฟันกษัตริย์ภักศคา
เข้ากันกางขวางกันภูบดี

พระแม่ไศช้างมาอย่างเร็วรี
ถูกของง้าวสิ้นชีวีเพราะความรัก

(นายฉลาด คำมูลคดี แต่ง)

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
Pibulsongkram Rajabhat University

เพลงแสนคำหนึ่ง เถา

3 ชั้น

อนิจครานี้ะออกฤ
จะเป็นเหยื่อเสื่อสางในกลางไพร
นี้จะอยู่อย่างไร ไม่เส็งเห็น
มิได้คิดถึงตัวมัวจะมา

มาอ้างวางค้ำอยู่ในป่าใหญ่
เอาป่าไม้เป็นเรือนเหมือนป่าช้า
ตายเป็นกิ่งก้านอยู่กลางป่า
มิรู้ว่าจะเป็นเช่นนี้เลย

2 ชั้น

ขุนแผนพามาด้วยความรัก
แต่ทุกข์อย่างนี้ยังมีเคย
ไม่เคยเห็นก็มาเห็นอนาถนัก
ร่ำรินรินได้ระคายครบ

ก็ระจักษ์ใจจริงไม่นิ่งเฉย
อกเอ๋ยเกิดมาเพ็งจะพบ
ไม่รู้จักก็มารู้ชู้จนจบ
ไม่เคยพบก็มาพบทุกสิ่งอัน

ชั้นเดียว

ยังพรั่งนี้จะเป็นอย่างไรเล่า
คิดขึ้นมา น้ำตาตกอกใจตัน
นิจจาเอ๋ยเคยสำราญอยู่บ้านช่อง
คลั่งเคล้าเข้าเย็น ไม่เว้นวาง

จะลำบากยิ่งกว่าเก่าหรือไรนั้น
กลับหวนหวนหวนคะนึ่งถึงขุนช้าง
ถนอมน้องมิให้หน้ายระคายหมาง
อยู่กินก็สำอองละออองค์

(เสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน)

เพลงแสนสุดสวาท เถา

3 ชั้น

ขุนแผนรับขวัญอย่าพรันจิต
แสนสงสารสวาทเพียงขาดใจ
มีวันหนึ่งก็วันหนึ่งคงถึงห้อง
ชั้นจิตเมื่องกิดเพทุบาย

หาลืมคิดความหลังที่สิ่งไม่
นับแต่วันนี้ไปจนวันตาย
ประสมสองเกษมสุขให้โศกหาย
ถ่ายถอนตัวเสียเถิดให้เป็นโทษ

2 ชั้น

ปลอบพลงทางถอกแหวนเพชร
ชมแหวนแทนพลงพอสร้างใจ

ประคองเช็ดน้ำตาอย่าร้องไห้
แล้วสอคไสน้ำน้อยให้นางดู

ชั้นเดียว

กอดคอชลอกเลื่อนออกจากห้อง
ค่อยเขื่อนอกแขนประคองชู

สอคประคองอกประทับระลึกลึกอยู่
เอ็นดูด้วยช่วยชีที่วันทอง

(เสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน)

มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
Pibulsongkram Rajabhat University

เพลงโสมส่งแสง เถา

3 ชั้น

ไอ้วาแสงโสมส่อง
 แจ่งใสไพลาศ
 ผ่องแผ้วแพรววิศมึ
 โสศทมหคมมา
 ทรงกลดโรจน์รุ่งพร้อย
 ช่างงามแท้แท้ (เอย) ขามเพ็ญ
 แสงเจิดเจิดฉวี
 บ่มีแสงใดสวยสม
 กระจนี้หนอกระด่ายน้อย
 กระด่ายชะแง้แท้ (เอย) บ่มี

ผ่องท้วนภาภาศ
 ฤสะฮาดสะฮอยตา
 สาครบสีสว่างหล้า
 ฮวคอาภาเมื่อคืนเพ็ญ
 งามหอยฮ้อยลอยควงเด่น
 ต่องแสงเย็นชวนอารมณ์
 ต่งแสงศรีสีชวนชม
 ใฝ่นิชมเอียงรัชนี
 กระจชะน้อยนุ่งศึ
 จิตไมครีคอบเลยเอย

2 ชั้น

ไอ้อ้อจันทราเอย
 เสียดแรงหวังเฝ้าตั้งตากอย
 ออกข้อสะท้อนจิตหา
 พุ่มฟกอกกรรม
 หนาวจับจิตหนาว
 หนาวที่ไม่
 น้ำคำพร่างพรอม
 หนาวใจไร้เซย

เชิญเมตตากระด่ายน้อย
 มิเอื่อมอาจสอยสายมาชมเอย
 เฝ้าแต่เบิ่งคูฟ้า (ละหนอ) เสรีอารมณ์
 ระทมใจเอย
 อังหนาวราวไข
 สาดใจหมายเซย
 ช้ำลมร่ำเพย
 ชมละเหนอ

ชั้นเดียว

ไอ้อ้อของฮ้อยเอย
 อยาค่วนแผงเมมา
 ถึงแม้ไม่สมใจหวัง
 ได้ชื่นอารมณ์
 เบิ่งแสงโสมส่อง
 ชูชื่นชีวา

อย่าเพ็งกล้อยเคลื่อนคลา
 อยู่ให้ข้าชมเอย
 ขอพอดตั้งตาชม
 หายกรรมอุรา
 แสงผุดผ่องพอดา
 ของข้าคงเอง (เถาละเหนอ)

(นายมนตรี ตรีโมท แต่ง)

เพลงใต้เดือนฉกจ๊ก เถา

3 ชั้น

เฮนเอียงลงบนเตียงกอดหมอนข้าง
รู้จักบ้านก็ด้านได้โดยตั้ง

เสน่ห์นางครุ่นคิดคำนึงถึง
จะพากึงทึงใครผู้ใดคือ

2 ชั้น

ช่วยพูดพาหิมมาให้พบ
อย่าเลขวันรุ่งขึ้นพรั่งนี้

ไม่ลืมลมคุณเลขจนเป็นผี
จะสืบบ้านหิมที่ให้แจ้งใจ

ชั้นเดียว

จะบิณฑบาตกาญจนบุรีศรีสุพรรณ
จำจะเขียนเพลงยาวติดเอาไป

ให้พบขวัญตาที่งได้
สมคะเนก็จะให้เสียทีเดียว
(เสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน
ไม่ทราบว่ามีใครแต่ง)

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
Pibulsongkram Rajabhat University

เพลงหกบท เฉา

3 ชั้น

ไอ้ออกเอียนำน้อยใจนัก
ช่างกระไรไม่มีความดี
มาให้เลื่องเบื่องบาทพิศุรงค์
แม้มีวามุคสุดสิ้นชีวา

ชาวชั่วช้าอัปลักษณ์บัดสี
เสียที่ที่กำเนินเกิดมา
เหมือนมิใช่เชื้อวงศ์อัญญา
จะดีกว่าที่ได้รับอัประมาณ

2 ชั้น

ทั้งเจ็บทั้งอายทั้งขายหน้า
อันชาติกาละหนาสาธารณ์

จะอยู่ชั่วจนกัลปาวสาน
ผิดพงศวงศ์วานทั้งปวงไป

ชั้นเดียว

เขาจะค่อนนินทาทุกแห่งหน
ว่าพลางทางชักชายสไป

จะอยู่คูหน้าคนกระไรได้
ปิดพิศุครร่าไรโศกา

(อิเหนา พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 2)

มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี
Pibulsongkram Rajabhat University

เพลงหงส์ทอง เต่า

3 ชั้น

หน้าร้อน
ประหลาดแท้แปรไปเป็นหมันต์

เราเคยสุขสโมสรเกษมสันต์
ให้หนาวครันสิ้นสะทกหัวอกเรา

2 ชั้น

ไอ้หงส์ทองต้องสอยฟ้าเที่ยวหาคู่

นำอคตฺตฺเสียงศ์หลงตาเหว่า

ขั้นเดียว

พาไผ่ผินบิตพรากจากลำเนา

ไปจับเจ้าจิกขนอยู่หนใด

(พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 5)

มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
Pibulsongkram Rajabhat University

เพลงเหราเล่นน้ำ เถา

3 ชั้น

เวลาค่าน้ำค้างพร่างพร้อย
ลมกระพือพาคืนเสียงกริ่งเครง

แพน้อยลอยซัดมาเทิงเทิง
ให้วังเวงเปลี่ยนปล้ำเส้าอุรา

2 ชั้น

เหลียวหลังฝ่าฝิ่งก็ห่างหาย
จนากกลามกะให้โลมา

เห็นแต่ฝูงปลาว่ายทิ้งซ้ายขวา
เหราปลาวาหขึ้นพ่นน้ำ

ชั้นเดียว

กระเบนบินอินทรีสีกุน
สิ้นกุศลผลบุญหนุนนำ

ปลาพูนเงือกงูคุดลาดคล้า
วิบากกรรมพาไปในที
(เรื่องกาติ คำกลอน
เจ้าพระยาพระคลัง (หน) แต่ง)

มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
Pibulsongkram Rajabhat University

เพลงออกทะเล เต่า

3 ชั้น

เวลาร้องมาเพียงสักครู่
แสงไฟพรายงามอร่ามแรง

ทมิญจุเดือนแสงเกตุอ่อนแสง
จวนจะแจ้งแสงสว่างนี้อย่างไร

2 ชั้น

อ้อล้วงสองขามคามกำหนด
ขอเป็นมิตรจิตคิดกันไว้

ต้องจางคแล้วลาพิสมัย
ท่านทั้งหลายจงได้เป็นสุขเอ๋ย

(สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยา
นริศรานุวัดติวงศ์ ทรงแก้ไขจาก
บทสัทิวาของเก่า)

ชั้นเดียว

จงเจตนาใด
สิ่งใดไม่จ้านง

สำเร็จได้ดังประสงค์
จงห่างไกลพันไปเทอญ

(นายมนตรี ตราโมท แต่ง)

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
Pibulsongkram Rajabhat University

เพลงอะแซห่วนกี เถา

3 ชั้น

จะเป็นใครใคร่รู้ตัวนัก
จึงเชื่อว่าราชการณรงค์สงครามชัย
พรั่งนี้เข้าพวกเราจงหักรบ
จะขออุจอมพหลพลนิกร

ว่ารูปลักษณะเจิงเช่นเป็นโฉน
เป็นยอดไทยคู่ปิ่นบดินทร
ตั้งสงบรอร์วังครั้งหนึ่งก่อน
กลางสมรภูมิของกองทัพไทย

2 ชั้น

ครั้นแสงทองส่องสว่างกระจ่างกล้า
ขีมีแก่นสัปทนขกพลไป
แม่ทัพเหล่าชาวหม่าคราได้เห็น
มีนำเหล่าชาวเตลงเกรงเคซา

เจ้าพระยาจักรีมิช้าได้
ยื่นมาให้อะแซห่วนกีพิจารณา
อุระเด็นสะท้านสะทกตกประหม่า
เพราะบุญบารมีคู่ผไทไทย

ชั้นเดียว

ชมว่าดีฝีมือใครไม่เท่า
ท่านจะได้เป็นกษัตริย์จอมฉัตรไชย
ว่าแล้วให้เครื่องม้าทรงหนึ่งสำหรับ
น้ำมันดินดินสอแก้วแล้วพาที

สู้รบเราผู้เป็นผู้เฒ่าได้
ครองตัวไว้กายหน้าให้จงดี
อีกหนึ่งพับสักหลาดสะอาดสี
วันพรั่งนี้เราจะรุกบุกเข้าเมือง

(นายฉันทิชย์ กระแสสินธุ์ แต่ง)

เพลงอาถรรพณ์ เดา

3 ชั้น

ฝ่ายปาโมกข์โลกเชษฐพระเวทย์ขลัง
ริมรอบวังฝั่งอาถรรพณ์กันพารา
แล้วลงยันต์กันป็นธนูแผลง
ทรงสะเดาะเคราะห์เมืองเครื่องสูบง

จึงให้ตั้งศาลสถิตทุกทิศา
ไฟไหม้มามิให้ไหม้ถึงในวัง
ข้ามกำแพงมิให้หันด้วยมนต์ขลัง
บายศรีตั้งตั้งเวชนมนเวยครบ

2 ชั้น

แล้วปีกธงข้างประตูศักรูเข้า
แล้วจุดเทียนเวียนรอบนอบนบ
ฝ่ายท่านครูอยู่กับองค์พระทรงยศ
ทรงสะเดาะเคราะห์ท้าวเจ้าเวียงชัย

ให้มัวเนามีคคุ้มกคุ้มหลบ
กว่าจะคบเจ็ดวันป้องกันภัย
เสกน้ำรดกันสุคนธ์ด้วยมนตร์ไสย
ตั้งอยู่ในศีลสัตย์สวัสดี

ชั้นเดียว

พสกเสนาข้าเฝ้าเหล่าทหาร
กรมวังนั่งยามตามอักษิ

ต่างเตรียมการรับศึกไม่นึกหนี
ทุกหน้าที่ตำแหน่งจัดแจงการ
(พระอภัยมณี ของสุนทรภู่)

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
Pibulsongkram Rajabhat University

เพลงอาหนู เถา

3 ชั้น

อาหนูน้อยน้อย
ไม่กรจางทางสุนทรที่ซ่อนเร้น
ฉันยังเล็กเด็กอยู่ที่ครูสอน
ทั้งร้องรับขับลำเพลงคนตรี

ค่อยบรรเลงทำเพลงเล่น
ฟังก็เป็นเพลงได้แต่ไม่คิด
ปัญญาที่อ่อนลึบเลื่อนเชื่อนวิต
จะหาที่เพราะยากลำบากใจ

(บทเก่า)

2 ชั้น

เจ้าสาวสาว สาวสะเท็น
ฝูงอนงค์ ทรงสำอาง
ใส่กำไล แลวไล
ประดับสี เพชรพลอย

ค่อยเดินค่อยเดิน เดินตามทาง
นางสาวศรี ห่มสี
ทองใบอย่างดี ทองดีดี
พลอยงาม ความ

ชั้นเดียว

ใส่ต่างหู สองหู หูตัดดอกไม้
จะหางาม งามกว่า
ชวนกันเดิน พากันเดิน เดินรอยเรียง

นารีใด ชนใด ในสยาม
มาเคียงไม้เคียง
เจ้าเดินเรียง เรียงคู่ คู่งามความ

(เข้าใจว่าเป็นพระนิพนธ์สมเด็จพระเจ้าฟ้า
กรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์)

อาหนูมาดูนี้
ฟังไพเราะจับใจ

มาฟังดนตรีต่างต่าง
ครูที่ไหนดีแท้

(ไม่ทราบนามผู้แต่ง)

เพลงอาเฮีย เต
(เนื้อที่ 1)

3 ชั้น

ทอดองค์ลงเหนือพระแท่นมาศ
ทুমฟกอกกั้มคังสุมไฟ

พระขุพราชมัวหมองไม่ส่องไส
คิดถึงอรไทแม่ขอรัก

2 ชั้น

โอ้วว่าแก้วตานิจจาเอ๋ย
พี่แสนหวังโลมของนงลักษณ์

มาลับเลขแลหายไม้ประจักษ์
ปานจะนี้มีรู้จักอยู่ไหน

ชั้นเดียว

พระเฝ้าแต่อาวรณ์สะท้อนจิต
เฝ้าผลุดลุกผลุดนั่งจนคลั่งไคล้

เฝ้าคิดหาทางจะแก้ไข
จนเกือบใกล้รุ่งแสงสุริยา

(ไม่ทราบที่มา)

(เนื้อที่ 2)

3 ชั้น

ฝ่ายอาบับนเทิ่งรีนเร็งรับ
ซึ่งการอุญคุณล้ำเหลือพร้าพร้อง

ประจงจับด้วยพลางทางสนอง
เหมืองพี่น้องร่วมครรรค์ตามกันมา

2 ชั้น

ท่านจงจิตคิดสรรกัณมาให้
ขอค่านับส่งไปมิได้ช้า

จะตั้งใจรับเล่ห์เสน่ห์หา
กัลยาอยู่ใดท่านไปพบ

ชั้นเดียว

ให้ต้องตั้งวิญญาข้าประสงค์
สุขเกษมเปรมใจจงได้ครบ

ขอจงหญิงนั้นพลันประสบ
อย่ารู้จบเจริญยิ่งทุกสิ่งเทอญ

(เสภาอาบู่หะชั้น)

เพลงไอ้ลาว เดา

3 ชั้น

เดินทางมาในกลางมรคา
ไอ้ว่าเวรกรรมได้ทำไว้
ออกเฮ้ยไม่เคยจะตกยาก
ไม่รู้ใจนายร้ายหรือคี่

พรวาชาทอดคอดอนใจใหญ่
จำไปเป็นข้าเจ้าพราหมณ์ซี
ถ้าบากเคืองข้องหมองศรี
แล้วจะตีกันเล่นไม่เว้นวัน

2 ชั้น

ครั้นเจ้าพราหมณ์เหลียวมาทำหน้าม่อย (อู๋หน้า)

ทำนิ้วพัคคร์ชักหนามออกเสียดลิ้น
เห็นสุมทุมพุ่มได้ในโพธิ์ชฎ
เดินพลางทางนี่ภาวนา

หนามชอกเข้าไปหนอน้อยหรือนั้น
ค้อยเหยียบขึ้น โขยกเขยกมา
เกรงกริ่งสิงห์สัตว์ที่ในป่า
ร้องเตือนนายขาระวังตัว

ชั้นเดียว

ได้ยินเสียงสกุณิฉี่ก้อง
ใจหายกายสั่นอยู่ระรัว
คำเนนเดินตามเจ้าพราหมณ์
ขึ้นเขาข้ามน้ำลำธาร

ชะนีเหนียวไม้ร้องเรียกหัว
คิดกลัวผีสาปปรางควาน
เปลี่ยวเปล่าเศร้าใจในโพธิ์สานท์
กัศคั้นคงคามเดินมา

(พระมณีนิจัย)

พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 2)